Muhammed b. Abdulvehhab

TEVHİDİ TERK EDENİN KÜFRÜ HAKKINDA

مُفِيدُ الْمُسْتَفِيدِ
فِي كُفْرِ تَارِكِ التَّوْحِيدِ

للإمام محمد بن عبد الوهاب التميمي رحمه الله
(١١١٥ - ١٢٠٦ هـ)

neda YAYINLARI

بسم الله الرحمن الرحيم

Müfîdu'l Müstefîd

fî Küfri Târiki't Tevhîd

(Tevhidi Terk Edenin Küfrü Hususunda Fayda Elde Etmek
İsteyeni Faydalandıran)

Şeyh Muhammed b. Abdulvehhab

www.nedakitap.com

Hutbetu-l Hâce

Hamd, ezelden ebede dek yalnızca Allah'a özgüdür. O'nu över ve O'ndan Peygamber Efendimizi, O'nun ehli beytini ve sahabilerini rahmetiyle kuşatmasını dileriz. Allah *(Subhanehu ve Tealâ)* şöyle buyurmaktadır:

"Ey iman edenler! Allah'tan sakınılması gerektiği gibi sakının. Sizler, kesinlikle müslüman olarak ölün." (Ali İmran, 102)

"Ey insanlar! Sizi tek bir nefisten yaratan, ondan eşini var eden ve o ikisinden birçok erkekler ve kadınlar vücuda getirip (dünyanın dört bir tarafına) yayan Rabbinizden (emir ve nehiylerine riayetsizlikten) sakının. Adını anarak birbirinizden dilekler dilediğiniz Allah'tan ve sıla-i rahmi kesmekten korkun. Hiç şüphesiz ki O, sizin üzerinize Rakîb'tir. (Nisa, 1)

"Ey iman edenler! Allah'tan (emir ve nehiylerine riayetsizlikten) sakının ve doğru olan sözü söyleyin ki Allah, yaptığınız amelleri kabul etsin ve günahlarınızı affetsin. Allah ve Resulüne itaat eden, elbette ki bütün büyük emel ve beklentilerini elde etmiştir." (Ahzab, 71)

Belirtmek gerekir ki, sözlerin en doğrusu Allah'ın kitabıdır. Yolların en hayırlısı da Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in yoludur. Dinde en şerli işler sonradan ortaya çıkarılan yeniliklerdir, sonradan ortaya çıkan her yenilik bidattir. Her bidat dalâlettir ve her dalâlet de ateştedir. Cebrail, Mikail ve İsrafil'in Rabbi olan Allah'ım! Yerleri ve gökleri yaratan, gizli ve açığı bilen, ihtilaf ettikleri şeyde kullarının arasında hâkim olan sensin. Hakta ihtilaf ettiklerimiz konusunda bizi izninle hidayete ulaştır, sen dilediğini dosdoğru olan yola iletirsin.

İçindekiler

Hutbetu'l Hace......5

Şeyh Muhammed b. Abdulvehhab'ın Hayatı......7

Mukaddime......11

Müfîdu'l Müstefîd fî Küfri Târiki't Tevhîd......13

Allah'ın Kâfir, Mürted ve Münâfık Düşmanlarına Düşmanlık Göstermenin Vacip Olduğu Hakkında Bab......54

Şeyh Muhammed b. Abdulvehhab'ın Hayatı

Şeyhin asıl adı Muhammed b. Abdulvehhab b. Süleyman b. Ali et-Temimi el-Hanbeli'dir. Hicri 1115, miladi 1703 yılında Riyad şehrinin kuzeyinde bulunan Uyeyne beldesinde doğdu. Babası Abdulvehhab b. Süleyman Hanbelî âlimlerinden olup aynı zamanda yaşadığı bölgenin kadısı konumunda idi. Kur'an ve temel ilimler konusunda ilk eğitimini babasından aldı ve 10 yaşına gelmeden Kur'an'ı Kerim'i ezberledi. Babasından Hanbeli fıkhı, tefsir ve hadis ilimleri üzerine dersler aldı. Babası ve dedesinden Hanbelî fıkhını İmam Ahmed'e ulaşan senedleriyle birlikte öğrendi.

Hacca gitti sonra Medine'yi ziyaret etti. Orada şeyh Abdullah b. İbrahim'den ve Muhammed Hayyat es-Sindî'den ilim tahsil etti. Basra ve Şam'ı ziyaret etti ve oradaki büyük âlimlerden de ilim tahsil etti. İlimde derinleştiği, ilmi konuları münazara ve müzakere ettiği, Tevhid'e ve Sünnet'e sımsıkı sarılmaya davete başladığı yer de Basra olmuştur. O hiçbir kınayıcının kınamasından korkmadan davetine başladığında şirk ve bidat ehli olan kimseler bundan rahatsız oldular ve onu türlü eziyetlere maruz bıraktılar. Bu sebepten dolayı şeyh, Basra'dan ayrılmak zorunda kaldı.

Daha sonra İhsa'ya, oradan sonra da babasının beldesi olan Hureymila'ya geldi ve davetine devam etti. Belli bir süre sonra daveti iyice yayılmaya başladı. Necd bölgesi denilen ve

çoğunlukla bedevilerin yaşadığı bu bölgede yol kesicilik, yağmacılık ve gasp oldukça yaygındı. Şeyh'in ikazları doğrultusunda Allah *(Subhanehu ve Teala)*'nın hudutları uygulanmaya başlayınca bu kimseler rahatsız oldu ve emirleri de yanlarına alarak şeyhin üzerinde baskı kurdular. Bu baskılar sonucunda şeyh bu bölgeyi de terk etmek zorunda kaldı. Daha sonra Uyeyne'ye yerleşti orada da aynı şeylerle karşılaşınca Dır'ıyye denilen bölgeye yerleşti ve vefatına kadar orada davetine devam etti.

Birçok eziyete maruz kaldıktan sonra Allah *(Subhanehu ve Teala)*'nın yardımı geldi, müceddid ve ıslahatçı diye anılmaya başlandı. Şeyh (Allah ona geniş bir rahmet ile merhamet etsin ve cennetine koysun) hicri 1206 yılının Zilkade ayında arkasında bu salih ameli bırakarak Rabbine intikal etti. Şeyh'in eserlerinden bazıları şunlardır:

Kitabu't Tevhid,

Mesailu'l Cahiliyye[1]

Muhtasaru Siretir Rasul[2]

Muhtasar Zadul Mead[3]

Fadlu'l İslam[4]

---

[1] Yayınevimiz tarafından "Cahiliye Toplumunun Özellikleri" ismiyle yayınlanmıştır.

[2] Yayınevimiz tarafından tercüme edilmiş ve çok yakında yayınlanacaktır inşaAllah.

[3] Yayınevimiz tarafından tercüme edilmiş ve yayınlanmıştır.

Usulu'l İman

Adabu'l Meşyi İla's Salât[5]

El-Kebair[6]

Mufidu'l Mustefid

* Keşfu'ş Şubuhat (Şüphelerin Giderilmesi),

* El-Usulus Selase (Üç Temel Esas),

* El-Kavaidu'l Erbea (Dört Kaide),

* Manau't Tağut (Tağutun Manası)

* Er-Risaletu'l Mufide (Faydalı Risale)[7]

Şeyhe ait daha pek çok eser bulunmaktadır. Bu eserlere "Ed-Dureru's Seniyye" adlı külliyattan ulaşmak mümkündür.

---

[4] Yayınevimiz tarafından tercüme edilmiş ve çok yakında yayınlanacaktır inşaAllah.

[5] Yayınevimiz tarafından tercüme edilmiş ve çok yakında yayınlanacaktır inşaAllah.

[6] Yayınevimiz tarafından tercüme edilmiş ve çok yakında yayınlanacaktır inşaAllah.

[7] Başında * işareti olan risaleler ve tevhide dair daha birçok risale yayınevimiz tarafından yayınlanan Tevhid Risaleleri 1-2-3 adlı eserlerde mevcuttur.

Mukaddime

Hamd Allah'a mahsustur. Salât ve selâm; Rasulullah'ın, âlinin, ashâbının ve onu veli edinenlerin üzerine olsun. Bundan sonra;

Bu, Şeyh Muhammed b. Abdulvehhab[8] ait, "Müfîdu'l Müstefîd fî Küfri Târiki't Tevhîd" (Tevhidi Terk Edenin Küfrü Hususunda Fayda Elde Etmek İsteyeni Faydalandıran) isminde tevhide dair bir risâledir. Şeyh bu risâleyi hicrî 1167 yılında Hureymilâ halkı irtidad ettiği ve âlim olduğunu iddia eden bazıları onların tekfirinde şüphe ettiği zaman kaleme almıştır.

Allah şeyhin ruhunu takdis etsin, diğer risâleleri gibi bu risâlenin de başına mukaddime yazacak ya da kendisini övecek birine ihtiyacı yoktur. Okuyucu bu risâlenin sadece sayfalarını çevirse bile onun kalitesine ve bol miktarda ilim içerdiğine şahitlik eder. Hem de bu risâle hayatını resullerin getirdiği ve kitapların kendisiyle indiği tevhidi açıklamaya, Allah *(Subhanehu ve Teâla)*'nın kulları üzerindeki hakkını yani O'na kulluk etmeyi ve ibadetin bütün çeşitlerini O'na has kılmayı açıklamaya adayan müceddid bir imamın kaleminden çıkmıştır.

Şeyh Muhammed Arap Yarımadası'nın sınırlarının gerek içinde gerekse dışında şirke, putperestliğe, bidatlere ve

---

[8] Müceddid imam Ebû Abdullah Muhammed b. Abdulvehhab b. Süleyman b. Alî et-Temîmî en-Necdî. Hicrî 1115 yılında günümüzde Riyad'ın kuzeyine düşen Uyeyne kasabasında doğmuş, 1206 yılında vefat etmiştir. Allah ona rahmet etsin ve onu geniş cennetlerine yerleştirsin.

hurafelere karşı her şekilde savaşmış, tevhid davetinin karşısında kim durmuşsa hepsiyle cihad etmiş, böylece tevhid ve cihadı bir araya getirmiş, asrının imamı hâline gelmiştir. Allah subhânehû onun elleriyle beldeleri o zamanda insanların birçoğunun içerisine düştüğü şirkten arındırmış, izleri neredeyse kaybolacak olan tevhidi onun vesilesiyle tecdit etmiştir. Biz kendisine doğru söyleyen doğru sözlü zâtın *-Allah'ın salavâtı ve selâmı üzerine olsun-* "Allah bu ümmet için her yüz senenin başında onlara dinlerini yenileyecek birini gönderecektir" buyruğunun[9] şeyhi de kapsamına alacağını düşünüyoruz.

Dolayısıyla bu değerli risâleyi günümüzde tekrar basmamız, o saf akideyi yani Şeyh İbn Abdulvehhab *(rahimehullah)*'ın üstlendiği, kendisine çağırdığı ve kendisi uğrunda savaştığı, bu hususlarda ondan sonra necdî davet imamları olan oğullarının ve torunlarının izinden gittiği hâlis tevhid akidesini yaymamız son derece yerinde olacaktır.

"Müfîdu'l Müstefîd" kitabını basmayı bize müyesser kıldığından dolayı Allah *(Subhanehu ve Teala)*'ya hamd ediyor, bizi tevhid akidesini yaymakla şereflendirdiğinden dolayı O'na şükrediyoruz.

---

[9] Sahih hadis. Ebû Dâvûd ve başkaları rivâyet etmiştir.

Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla.

Şeyh Muhammed b. Abdulvehhâb *(rahimehullah)* dedi ki:

Müslim "Sahîh"inde Amr b. Abese *(radıyallahu anh)*'tan şöyle dediğini rivâyet etmiştir:

"Ben Câhiliyye'de insanların dalâlet üzere olduğunu, bir şey üzere olmadığını düşünüyordum. Onlar putlara ibâdet ediyorlardı. Sonra Mekke'de birtakım haberler bildiren bir adam olduğunu işittim. Devemin üzerine oturdum ve onun yanına gittim. Baktım ki Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gizlenmektedir ve kavmi ona karşı cüretkâr tavırlar sergilemektedir. Ben de tedbirli hareket ettim. Derken Mekke'de onun yanına girdim. Ona 'Sen nesin?' diye sordum. 'Ben nebîyim' dedi. 'Nebî de nedir?' diye sordum. 'Beni Allah gönderdi' buyurdu. 'Seni neyle gönderdi?' diye sordum. 'Beni akrabalık bağlarının gözetilmesi, putların kırılması, kendisine hiçbir şey ortak koşulmadan birlenmesi için gönderdi' diye cevap verdi. 'Bu yolda beraberinde kim var?' diye sordum. 'Bir hür ile bir köle' buyurdu.

O gün beraberinde Ebû Bekr ve Bilâl *(radıyallahu anhuma)* vardı. Bunun üzerine 'Sana tâbi oluyorum' dedim. 'Sen bugün buna güç yetiremezsin' buyurdu, 'Hâlimi ve insanların hâlini görmüyor musun? Ama sen ehline dön ve ortaya çıktığımı işittiğin zaman bana gel.' Bunun üzerine ehlime gittim. Sonra Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Medîne'ye geldi. Bu sırada ben ehlim arasındaydım. O Medîne'ye geldikten sonra haberleri araştırmaya ve insanlara sorular sormaya başladım. Derken ehlimden birkaç kişi Medîne'ye gitti. Bir defasında 'Medîne'ye giden şu adam ne yaptı?' diye sordum.

'İnsanlar ona koşa koşa gitmektedir. Kavmi ise onu öldürmek istemiş fakat bunu başaramamıştır' dediler. Bunun üzerine Medîne'ye gittim ve onun yanına girdim. 'Ey Allah'ın Resûlü! Beni tanıyabildin mi?' diye sordum. 'Evet, sen Mekke'de benimle görüşensin' buyurdu. 'Ey Allah'ın Resûlü! Benim bilmediğim ancak Allah'ın sana öğrettiği şeyleri bana anlat, bana namazdan haber ver.' dedim. Bunun üzerine o şunları söyledi:

'Sabah namazını kıl. Sonra güneş bir mızrak boyu yükselene kadar namaz kılma. Zira güneş doğduğu zaman şeytanın iki boynuzu arasından doğar. İşte o zaman kâfirler ona secde eder. Bu vakitten sonra gölge bir mızrak boyu olana kadar namaz kılabilirsin. Zira namaza (melekler tarafından) şahid olunur ve namaz esnasında hâzır bulunulur. Gölge bir mızrak boyu olduğunda namaz kılma. Zira cehennem o vakitte kızdırılır. Güneş batıya meylettikten sonra namaz kılabilirsin. Zira namaza şahid olunur ve namaz esnasında hâzır bulunulur. İkindi namazını da kıldıktan sonra güneş batana kadar namaz kılma. Zira güneş şeytanın iki boynuzu arasından batar. İşte o zaman kâfirler ona secde eder.'" Sonra hadisin kalanını zikretmiştir.

Ebu'l Abbâs[10] *-Allah Teâlâ ona rahmet etsin-* şunları söylemiştir: "Görüldüğü üzere Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* güneşin doğduğu ve battığı vakitlerde namaz kılmaktan sakındırmış, buna sebep olarak da güneşin şeytanın iki boynuzu

---

[10] Şeyhülislam Ebu'l Abbâs Takıyyuddîn Ahmed b. Abdulhalim b. Abdusselâm b. Teymiyye el-Harrânî ed-Dımeşkî. Hicrî 661 yılında doğmuş, 728 yılında vefat etmiştir. Allah ruhunu takdis etsin.*-yayıncı-*

arasından doğup batmasını ve kâfirlerin ona bu vakitlerde secde etmesini zikretmiştir. Mâlum olduğu üzere müminin niyetinde Allah'tan başkasına secde etmek olmaz. Belki de insanların çoğu güneşin şeytanın iki boynuzu arasından doğup battığını da kâfirlerin ona secde ettiğini de bilmemektedir. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu vakitlerde namaz kılmaktan (kâfirlerle müslümanlar arasında) bir benzerliğin ortaya çıkmasının önüne geçmek için sakındırmıştır. Bir değneğe ya da direğe doğru namaz kıldığı zaman ona tam olarak yönelmeyip onu sağ kaşının hizasına denk getirmesi de bu babdandır. Bundan dolayı Allah'ın gayrısında kendilerine ibâdet edilen varlıklara doğru namaz kılmak genel olarak menhîdir. Yine bundan dolayı kişinin önünde secde etmekten sakındırılmıştır. Çünkü bu Allah'tan başkasına secde etmeyi andırmaktadır..."[11] Ebu'l Abbâs'ın sözleri sona erdi.

Şu hâlde iyiliğini düşünen mümin bu hadisteki ibretler üzerinde düşünmelidir. Zira Allah *(Subhanehu ve Teala)* bize nebilerin ve tâbilerinin haberlerini anlatmaktadır ki geride bırakılmışlardan olan mümin ibret alıp hâlini onların hâliyle kıyaslasın. Yine O kâfirlerin ve münâfıkların kıssalarını anlatmıştır ki onların yaptıklarına bulaşanlardan uzak durasın.

Bu hadisten alınacak ibretlerden biri şudur: O zaman için câhiliyye ehli bu bedevî kendisine Mekke'de din hususunda insanlara muhâlif şeyler söyleyen bir adam olduğu söylendiği zaman sabredemeyip devesine binmiş, onun ya-

---

[11] İktıdâu's Sırâti'l Müstakîm li-Muhâlefeti Ashâbi'l Cahîm, İbn Teymiyye. *-yayıncı-*

nına gidip, davetini öğrenmiştir. Bunun sebebi kalbinde beslediği din ve hayır sevgisidir. Nitekim Allah Teâlâ'nın *"Allah onlarda bir hayır bilseydi şüphesiz onlara işittirirdi" (Enfâl, 23)* buyruğu da bu şekilde tefsir edilmiştir. Yani Allah onlarda dini öğrenmeye bir hırs olduğunu bilseydi onların anlamasını sağlardı. Bu, günümüzde insanların çoğunun anlamamasının Allah subhânehûnun adâleti olduğunu göstermektedir. O onların kalbinde dini öğrenmeye hırs görmediği için böyle yapmıştır.

Böylece ortaya çıkmıştır ki insanın canlıların en şerlilerinden olmasını gerektiren sebeplerin en büyüklerinden biri dini öğrenmeye hırs göstermemektir. Câhiliyye ehlinden olan bu kimse bile bu arzunun peşinden koştuğuna göre nebilere tâbi olduğunu iddia eden, nebîlerin haberleri kapsamında kendisine ulaşanlar ulaşmış olan, üstelik etrafında kendisine ilim öğretmeyi teklif edenler bulunan fakat bunu hiç ciddiye almayan kimsenin özrü nedir? (Hakkın konuşulduğu ortamda) bulunsa ya da (hakkı) işitse bile Allah Teala'nın buyurduğu gibidir:

"Onlara Rablerinden muhdes bir öğüt gelmez ki onu kalpleri oyalanır vaziyette eğlenerek dinlemesinler." (Enbiyâ, 2)

Alınacak ibretlerden biri de şudur: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Beni Allah gönderdi" buyurduğu zaman Amr "Seni neyle gönderdi?" diye sormuş, Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de "şununla ve şununla" diye cevap vermiştir. Buradan anlaşılmaktadır ki ilâhî risaletin ve nebevî davetin özü, tek olan ve ortağı bulunmayan Allah'ı ibâdette birlemek ve putları kırmaktır. Putları kırmanın da ancak şiddetli düşmanlıkla ve

kılıç sıyırmakla mümkün olduğu malumdur. Şu hâlde sen risaletin özü üzerinde iyi düşün!

Yine hadisten Amr'ın tevhid ile kastedileni anladığı, onun büyük ve garip bir iş olduğunu kavradığı anlaşılmaktadır. Bundan dolayı "Beraberinde kim var?" diye sormuştur. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de "bir hür ile bir köle" diye cevap vererek âlimlerin, abidlerin, hükümdârların ve avamın tamamının kendisine muhâlif olduğunu, davası hususunda kendisine sadece zikrettiklerinin tâbi olduğunu bildirmiştir. Bu hakkın bazen azın azı nezdinde olacağının, bâtılın da yeryüzünü doldurabileceğinin en açık delilidir.

Allah için, "Hakkın yolunu tutanların azlığı sebebiyle haktan soğuma, helâk olanların çokluğu sebebiyle de bâtıla kanma!" diyen Fudayl b. Iyâd ne güzel söylemiştir! Bundan daha güzeli Allah Teâlâ'nın şu buyruğudur:

"Gerçekten İblis onlar hakkında zannını gerçekleştirdi de müminlerden bir grup hariç ona tâbi oldular." (Sebe', 20)

Sahihayn'da geçtiğine göre cehennem kafilesinde her bin kişiden dokuz yüz doksan dokuzu olacak, cennette de her bin kişiden biri olacaktır. Bunu işittikleri zaman ağlamaları üzerine Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

"Öncesinde câhiliyye olmayan hiçbir nübüvvet olmadı. Bu sayı câhiliyye ehlinden alınır. Tamam olursa ne âlâ. Aksi takdirde münafıklardan tamamlanır." [et-Tirmizî "hasen sahih demiştir.] İnsan İslâm davetinin nasıl başladığı ve o zamanda Resûl *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e kimlerin uyduğu ile ilgili olarak bu hadiste zikredilenler üzerinde düşündüğü, sonra bu-

nun yanına Müslim'in "Sahîh"indeki başka bir hadis olan "İslâm garip olarak başladı ve başladığı gibi tekrar garip olacaktır" hadisini koyduğu takdirde Allah hidayetini dilemişse hakikat kendisine belli olur ve Firavun'un *"Önceki nesillerin durumu nedir?" (Tâhâ, 51)* hücceti ile Kureyş'in *"En son dinde bunu işitmedik" (Sâd, 7)* hücceti nezdinde çürür.

Yine Ebu'l Abbâs "İktidâu's Sırâti'l Müstakîm" kitabında *"Allah'tan başkası adına boğazlananlar"* buyruğu hakkında konuşurken şunları söylemiştir:

"Bu ayetin zahiri göstermektedir ki Allah'tan başkası adına kesilen hayvan -hayvanın kendisi için kesildiği varlığın adı anılsın ya da anılmasın fark etmez- haramdır. Bu hayvanın haramlığı, hristiyanın et için kestiği, keserken de Mesih'in ya da başka kimselerin adını andığı hayvanın haranlığından daha açıktır. Nitekim bizim Allah'a yaklaşmak için kestiğimiz (fakat üzerine Allah'ın adını anmayı unuttuğumuz) hayvan, et için kesip de üzerine Allah'ın adını andığımız hayvandan daha temizdir. Çünkü namaz ve kurban ile Allah'a ibadet etmek, işlerin başlangıcında O'nun ismiyle yardım istemekten daha büyük bir şeydir. Yine Allah'tan başkasına ibadet etmek de O'ndan başkasının ismiyle istiğâsede bulunmaktan daha büyük bir küfürdür. Eğer kişi Allah'tan başka bir varlığa yakınlaşma amacıyla ona kurban kesmişse, hayvanın üzerine Allah'ın adını ansa bile hayvanın eti haram olur. Nitekim bunu bu ümmetin münafıklarından bir taife yapmaktadır. Bunların kestikleri asla helal değildir. Çünkü bunların kesiklerinde, helal olmalarına engel teşkil eden iki husus bir araya gelmiştir. Allah'tan başkası adına

kurban kesmeye örnek olarak Mekke'de ve diğer beldelerde cinler adına kesilen kurbanları zikredebiliriz..."

Din düşmanlarının muayyen şahsı tekfir etmediğini iddia ettiği şeyhin sözleri burada sona ermektedir. Allah seni doğruya iletsin, onun bu ümmetten Allah'ın gayrısı adına kurban kesenleri nasıl tekfir ettiğine, münafığın bu amelle mürted olacağını açıkça nasıl ifâde ettiğine bak! Bunu muayyen kimseler hakkında söylemiştir. Çünkü ancak muayyen kimselerin kestiklerinin haram olması tasavvur edilebilir.

Yine o zikri geçen kitapta şunları söylemiştir: "Kendilerine yolculuk edilen büyük tağutlar; biri Lât, biri Uzzâ, biri de Menât olmak üzere üç taneydi. Bunların her biri Arapların büyük şehirlerinden birine aitti. Lât Tâiflilerindi. Anlattıklarına göre o aslında hacılara kavut ufalayan sâlih bir adamdı. O öldükten sonra kabri başında durur oldular. Uzzâ Mekkelilerindi ve Arafât yakınında yer alıyordu. Orada yanında kurban kestikleri ve dua ettikleri bir ağaç vardı. Menât ise Medinelilerindi sahil tarafında Kudeyd hizasındaydı.

Kur'ân'ın tevilinden haberdar olmak için müşriklerin putlara ibâdet etmeleri hususunda girdikleri hâlleri öğrenmek ve Allah'ın bütün çeşitleriyle zemmettiği şirkin hakikatini bilmek isteyen kimse Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sîretine, Arapların onun zamanındaki hâllerine, el-Ezrakî'nin ve başka âlimlerin Mekke tarihine dair kaleme aldıkları kitaplara bakmalıdır.

Müşriklerin üzerine silahlarını astıkları ve 'Zâtu Envât' diye isimlendirdikleri bir ağaçları vardı. Bazı insanlar 'Ey Al-

lah'ın Resûlü! Onların zâtu envâtı olduğu gibi bize de bir zâtu envât yap!' dedi. Bunun üzerine o 'Allahu Ekber' dedi, 'Canım elinde olana yemin ederim ki İsrâîloğulları'nın Musa'ya söylediğini söylediniz. Ona "Onların ilahları olduğu gibi bize de bir ilah yap!" demişlerdi de o "Siz gerçekten bilmeyen bir topluluksunuz!" demişti. Muhakkak sizden öncekilerin yoluna uyacaksınız!'[12]

Görüldüğü üzere Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sırf etrafında duracakları ve üzerine silahlarını asacakları bir ağaç edinmeleri yönünden bile olsa onlara benzemelerine karşı çıkmıştır. Şu hâlde bundan daha büyüğü hakkında, şirkin ta kendisi hakkında ne düşünülür? Sonra sözü şuraya getirmiştir: "Dımeşk'te bu gibi birçok yer vardı. 'Mescidu'l Keff' (El Mescidi) denen mescid bunlardandır. Orada Alî b. Ebî Tâlib *(radıyallahu anh)*'ın eli olduğu söylenen bir el heykeli vardı. Ancak Allah o putu yıkmıştır. Bu yerler beldelerde çoktur. Hicaz'da da böyle yerler vardır."

Sonra Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kabirlerin yanında namaz kılmaktan sakındırması hususunda uzun uzun konuşmuş, şöyle demiştir: "İllet, bunun götürdüğü şey yani şirktir. Bunu eş-Şâfiî ve başkaları zikretmiştir. Kezâ Mâlik'in ve Ahmed'in ashâbından Ebû Bekr el-Esram gibi imamlar da kabirlerin yanında namaz kılma yasağını bu şekilde illetlendirmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

'Ve dediler ki: Sakın bırakmayın ilahlarınızı! Sakın bırakmayın Vedd'i, Süvâ'ı, Yeğûs'u, Yeûk'u ve Nesr'i...' (Nûh, 23)

---

[12] Sahih hadis. Et-Tirmizî ve başkaları rivâyet etmiştir.

İbn Abbâs ve seleften başkaları bunların Nuh Kavminden bazı sâlih kimselerin isimleri olduğunu, bunlar öldükten sonra insanların kabirleri başında durduğunu, sonra heykellerini yaptıklarını, sonra aradan uzun zaman geçtiğini ve onlara ibâdet etmeye başladıklarını söylemiştir. Bunu 'Sahih'inde el-Buhârî, ayrıca İbn Cerîr gibi müfessirler söylemiştir.

Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in nebîlerin kabirlerini mescid edinenlere lânet etmiş olması da bu gerekçelendirmenin doğruluğunu ortaya koymaktadır. Zira mâlum olduğu üzere nebîlerin kabirlerinin toprağı necis olmaz. (Dolayısıyla yasağın illeti yerin necisliği olamaz.) Yine o kendisi hakkında 'Allah'ım! Kabrimi ibâdet edilen bir put kılma!' demiştir.[13] Buradan anlaşılmaktadır ki onun buradaki nehyi tıpkı namaz kılan namazını ancak Allah'a kılıyor ve ancak Allah'a dua ediyor olsa bile bu güneşe dua etmeye ve ona namaz kılmaya götürmesin için güneşin doğduğu ve battığı vakitlerde namaz kılmaktan nehyi gibi şerre giden yolları kapatma maksadını içermektedir. Ne var ki ikisi de vâki olmuştur. Zira bazı insanlar güneşe ve diğer gök cisimlerine secde etmekte, onlara türlü çeşitli dualarla yakarmaktadır. Bu öncekilerden ve sonrakilerden birçoğunun kendisi sebebiyle saptığı şirkin en büyük sebeplerindendir. Öyle ki bu müslüman olduğunu söyle-

[13] Bu hadisi İmam Mâlik bu lafızla "el-Muvatta"da Atâ b. Yesâr'dan rivâyet etmiştir. Atâ Sahâbe'den değil, Tâbiîn'dendir. Dolayısıyla hadisi mürseldir. Tâbiîn'in mürselleri de zayıftır. Ancak hadis müsned, merfû ve sahih olarak *"Allah'ım! Kabrimi bir put kılma!"* lafzıyla varid olmuştur. Bunu Ahmed kavî bir senedle rivâyet etmiştir.

yen birçok kimse arasında yayılmıştır. Meşhur kimselerden biri bu konuda Ebû Ma'şer el-Belhî, Sâbit b. Kurre ve emsali gibi şirke girip tağuta ve cibte iman eden, bununla birlikte Kitab'a intisap eden müşriklerin mezhebi üzere bir kitap kaleme almıştır. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

'Kendilerine Kitab'dan bir pay verilenleri görmez misin? Cibte ve tağuta iman ediyorlar...' (Nisâ, 51)"

Şeyh *(rahimehullah)*'ın sözleri burada sona ermektedir.

Allah sana rahmet etsin, Allah'ın kalbini saptırdığı kimsenin kendisine muayyen şahsı tekfir etmediğini nispet ettiği şu imama bak! Şâfiîler'in büyüklerinden olan el-Fahr er-Râzî gibi birinden, meşhur musanniflerin büyüklerinden olan Ebû Ma'şer gibi birinden ve başkalarından onların küfre girip İslâm'dan irtidad ettiklerini söylerek nasıl söz etmiştir? El-Fahr, şeyhin "er-Reddu ale'l Mütekellimîn"de zikrettiği şahıstır. O burada söz konusu ettiği kitabını zikrettikten sonra "Bu müslümanların ittifakıyla açık bir riddettir" demiştir. Sözleri Allah Teâlâ dilerse ileride gelecektir.

Yine sen onun Lât, Uzzâ ve Menât hakkında zikrettikleri ve müşriklerin bunlarla ilgili olarak ortaya koydukları fiilleri Dımeşk'te ve başka beldelerde yapılanlarla bir tutması üzerinde iyi düşün! Zâtu Envât hadisi hakkında söyledikleri ni anlamaya çalış. O sadece ağaç edinme hususunda onlara benzemeleri hakkında bunları söylemiştir. Ya daha dehşet vericisi olan şirkin ta kendisi hakkında ne düşünülür? Bütün bunlardan sonra bu imamın kalbi eğri kimsenin tutunacağı bir sözü kalmış mıdır?

Şimdi ben onun, sapıklıklarına hüccet kıldıkları sözlerini harfi harfine aktarıyorum: "Ben insanlar arasında muayyen bir şahsın tekfir edilmesinden, bidatçilikle itham edilmesinden, hakkında fâsık ya da günahkâr denmesinden en çok sakındıranlardanım. Ancak kişiye, kendisine muhâlefet edenin bazen kâfir bazen fâsık, bazen de âsî olacağı risâlî hüccet ikâme edilmiş olduğu bilinirse durum başkadır." Sözleri sona erdi.

İşte onun bu meseledeki sözleri bu şekildedir. Muayyen şahsı tekfir etmediğini içeren hangi sözüne vâkıf olmuşsak mutlaka o söze kafa karışıklığını giderecek bir açıklamayı ulamıştır: Muayyen şahsın tekfirinden geri durmakla kastettiği hüccetin ona ulaşmasından önce tekfirinden geri durmaktır. Hüccet ona ulaşmışsa o mesele hangi hükmü gerektiriyorsa o hükmü vermiştir: Kişinin tekfir edilmesi gerekiyorsa onu tekfir etmiş, fâsık olduğunun söylenmesi gerekiyorsa onun fâsık olduğunu söylemiş, günahkârlıkla nitelenmesi gerekiyorsa onu günahkâr diye nitelemiştir.

Diğer taraftan o *(rahimehullah)* bu sözlerinin açık meseleler haricindeki meseleleri ilgilendirdiğini açıkça söylemiştir. Örneğin "er-Reddu ale'l Mütekellimîn"de kelamcıların bazı imamlarında sık sık İslâm'dan dönmeye rastlandığını zikrettikten sonra şöyle demiştir: "Bu her ne kadar kapalı meselelerde olsa da onun bu meselelerde hata ettiği ve sapık olduğu, bununla birlikte terk edenin kâfir olacağı hüccetin ona ikâme edilmediği söylenir. Ancak bu onlardan müslümanların havassının da avamının da bildiği meselelerde sâdır olmaktadır. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu hu-

susları bildirmek üzere gönderilmiş ve bu hususlarda muhalefet edenleri tekfir etmiştir. Tek olan ve ortağı bulunmayan Allah'a ibâdet etmek, melek olsun nebî olsun veya başkası olsun O'nun dışında bir varlığa ibâdet etmekten sakındırmak bu hususlardandır. Zira bunlar İslâm'ın en açık şiarlarıdır. Beş vakit namazın vacip kılındığı, namazlara değer verilmesi, fuhşiyâtın, ribânın, şarabın ve kumarın haram kılındığı da bu hususlardandır.

Sonra onların başlarından birçoğunun bu hususlarda muhâlefet edip mürted olduğunu görürsün. Bundan ötesi ise onlardan bazılarının Ebû Abdullah er-Râzî'nin -yani el-Fahr er-Râzî'nin- yaptığı gibi müşriklerin dinine dair kitap tasnif etmesidir. Bu müslümanların ittifakıyla sarih bir riddettir..."[14] Sözleri sona erdi.

Bunun üzerinde iyi düşün ve Allah düşmanlarının zikretmekte olduğu şüphenin burada nasıl tafsilatlandırıldığını anlamaya çalış! Ancak Allah kimi fitneye düşürmek isterse Allah karşısında ona bir faydan olmaz. Şunu da ifâde etmek gerekir ki biz şuna inanıyor, Allah'a şununla kul oluyor ve O'nun bizi şunun üzerinde sâbit kılmasını umuyoruz:

O[15] hatta ondan daha büyüğü bu meselede yani müslümanın hüccetin kendisine ulaşmasından sonra Allah'a şirk koşması ya da müslümanın müşriği muvahhidlere tercih etmesi ya da onun hak üzere olduğunu söylemesi ya da Allah'ın, Resûlü'nün ve ümmetin âlimlerinin beyan ettiği her-

---

[14] Nakdu'l Mantık, İbn Teymiyye

[15] Şeyhülislam İbn Teymiyye'yi kastetmektedir.

hangi bir açık küfrü işlemesi meselesinde hata etse biz yine Allah'tan ve Resûlü'nden bize gelene yani onun kâfir olduğuna inanırız. Hata eden kim olursa olsun, fark etmez. Ya - Allah'a hamd olsun ki- âlimlerden birinden bu meselede muhâlif bir kavil bilmediğimize göre durum nice olur? Bu meselede muhâlefet edenler ancak Firavun'un *"Önceki nesillerin durumu nedir?" (Tâhâ, 51)* hücceti ile Kureyş'in *"En son dinde bunu işitmedik" (Sâd, 7)* hüccetine sığınmaktadır.

Yine şeyh *(rahimehullah)* "er-Risâletu's Sünniyye"de Havaric'i, dinden çıkmalarını, Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in onlarla savaşmayı emretmesini söz konusu ettikten sonra şunları söylemiştir: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ve halifelerinin zamanında bile kendilerini İslâm'a nispet edenler arasında ibâdet hususunda gösterdiği büyük gayrete rağmen Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kendileriyle savaşmayı emretmesine sebep olacak derecede İslâm'dan çıkan kimseler olabiliyorsa buradan zamanımızda da İslâm'a ya da Sünnet'e intisap eden birinin İslâm'dan çıkabileceği anlaşılır. Bunun bazı sebepleri vardır. Sebeplerinden biri Allah'ın kitabında *'Ey kitap ehli! Dininizde haksız yere aşırıya gitmeyin!' (Mâide, 77)* buyurarak yerdiği aşırılıktır. Nitekim Alî b. Ebî Tâlib Râfıza'nın aşırılarını yakmıştır. Emri üzerine Kinde Kapısı'nın bulunduğu yerde onlar için hendekler kazılmış, sonra Alî onları bu hendeklerin içine atmıştır. Sahâbe onların öldürülmesi gerektiği hususunda görüş birliği etmiştir. Şu kadar var ki İbn Abbâs'ın görüşü onların yakılmadan kılıçla öldürülmeleri yönünde olmuştur. Bu aynı zamanda

âlimlerin çoğunluğunun kavlidir. Kıssaları âlimler nezdinde meşhurdur.

Bazı şeyhler hakkında aşırıya gitmek, Alî b. Ebî Tâlib hakkında aşırıya gitmek ve Mesîh ile benzeri zatlar hakkında aşırıya gitmek bu kapsamdadır. Kim bir nebî ya da sâlih bir kimse hakkında aşırıya gider, 'Ey efendim falan, bana yardım et! İmdadıma yetiş! Beni rızıklandır! Beni iyileştir! Bana sen yetersin!' demek ya da benzer sözler söylemek sûretiyle ona bir nevi ilahlık atfederse bunların tamamı birer şirk ve dalâlettir. Bunları yapan tevbeye davet edilir. Tevbe ederse ne âlâ, aksi takdirde öldürülür.

Zira Allah subhânehû resullerini ancak kendisine hiçbir şey ortak koşulmadan ve beraberinde başka bir ilah edinilmeden ibâdet edilmesi için göndermiş, kitaplarını da ancak bunun için indirmiştir. Allah ile beraber Mesîh, melekler ve putlar gibi başka ilahlar edinenler bu varlıkların mahlukâtı yarattığına, yağmuru yağdırdığına ve bitkileri bitirdiğine inanıyor değillerdi. Ancak *'Onlara ancak bizi Allah'a yakınlaştırsınlar diye ibâdet ediyoruz' (Zümer, 3)* ve *'Bunlar Allah katında şefaatçilerimizdir' (Yûnus, 18)* diyerek onlara ya da kabirlerine veya suretlerine ibâdet ediyorlardı. İşte Allah, Resulünü kendisinin gayrısında birine dua edilmesinden, ibâdet duası ya da istiğâse duası yöneltilmesinden sakındırması için göndermiştir. Allah Teâlâ *'De ki: Çağırın bakalım O'nun gayrısında iddia ettiklerinizi! Zararı sizden ne kaldırabilirler ne de savabilirler...' (İsrâ, 56)* buyurmuştur. Seleften bazı kimseler (bu ayetin tefsirinde) 'Bazı topluluklar Mesih'e, Uzeyr'e ve meleklere dua ediyordu' demiştir."

Şeyh *-Allah Teâlâ ona rahmet etsin-* sonra bazı ayetler zikrettikten sonra şöyle demiştir: "Tek olan ve ortağı bulunmayan Allah'a ibâdet etmek dinin aslıdır. Bu Allah'ın resulleri kendisiyle gönderdiği ve kitapların kendisiyle indiği şeydir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

'Gerçekten Biz her ümmette "Allah'a ibâdet edin ve tâğuttan kaçının!" diye bir resul gönderdik.' (Nahl, 36)

Yine O şöyle buyurmuştur:

'Senden önce hiçbir resul göndermedik ki ona "Benden başka ilah yoktur, Bana ibâdet edin!" diye vahyetmiş olmayalım.' (Enbiyâ, 25)

Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de tevhidi şirkin bütün bulaşıklarından arındırıyor ve ümmetine tevhidi öğretiyordu. Öyle ki bir adam ona 'Bunu Allah diledi ve sen diledin' demişti de o 'Beni Allah'a bir nidd mi -bir rivâyette "denk mi"- kıldın? Hayır! Sadece Allah diledi (de).' buyurmuştu.[16] Yine Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Allah'tan başkası adına yemin etmekten sakındırmış, 'Kim Allah'tan başkası adına yemin ederse kâfir olur -ya da şirk koşmuş olur-' buyurmuştu.[17]

Yine Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* 'Sahîhayn'da varid olduğu üzere vefatıyla sonuçlanacak hastalığı esnasında 'Allah yahudilere ve hristiyanlara lânet etsin! Nebîlerinin kabirlerini mescid edindiler' diyerek onların yaptığından sakın-

---

[16] Sahih hadis. Bunu Ahmed ve başkaları rivâyet etmiştir.

[17] Sahih hadis. Bunu et-Tirmizî ve başkaları rivâyet etmiştir.

dırmıştır. Yine o 'Allah'ım! Kabrimi ibâdet edilen bir put kılma!' demiştir.[18] Yine o şöyle demiştir: 'Kabrimi bayram yerine çevirmeyin. Evlerinizi de kabirlere çevirmeyin. Nerede olursanız olun bana salât edin. Zira salâtınız bana ulaşır.'[19]

Bundan dolayı İslâm'ın imamları kabirlerin üzerine mescid inşâ etmenin ve yanlarında namaz kılmanın meşrû olmadığı hususunda ittifak etmiştir. Çünkü putlara ibâdet edilmesinin en büyük sebeplerinden biri kabirleri tazim etmektir. Bundan dolayı âlimler Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e kabrinin yanında selâm veren kimsenin onun hücresine elini yüzünü süremeyeceği ve hücresini öpemeyeceği hususunda görüş birliği etmiştir. Çünkü ancak Beyt'in rükünlerine el yüz sürülür. Ancak Beyt'in rükünleri öpülür. Dolayısıyla yaratılmışın evi (ya da kabri) Yaratıcı'nın evine benzetilemez.

Bunların tamamı dinin aslı ve başı olan, kendisi olmadan Allah'ın hiçbir ameli kabul etmeyeceği, ehlini bağışlayacağı fakat ehli olmayanı bağışlamayacağı tevhidi şirk bulaşıklarından arındırmak içindir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *'Allah kendisine şirk koşulmasını bağışlamaz. Bunun altındakileri dilediği kimse için bağışlar...' (Nisâ, 48)* Bundan dolayı kelime-i tevhid en fazîletli ve en yüce söz olmuş, Kur'ân'daki en büyük âyet de *'Allah ki O'ndan başka ilah yoktur, Hayy'dır, Kayyum'dur' (Bakara, 255)* diye başlayan Ayetu'l Kürsî olmuştur. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* 'Kimin son sözü Lâ ilâhe illallah

[18] Tahrici geçmiş bulunmaktadır.

[19] Hasen hadis. Bunu Ahmed ve başkaları rivâyet etmiştir.

olursa cennete girer'[20] buyurmuştur. İlâh, kalplerin kendisine ibâdet ederek, kendisinden yardım dileyerek, kendisinden umarak, korkarak ve kendisini büyükleyerek kendisine teellüh ettiği varlıktır..." Sözleri sona erdi. Allah ona rahmet etsin.

Şimdi sen sözün başını ve sonunu iyi anlamaya çalış! Şeyhin bir nebîye veya veliye "Ey efendim falan, yetiş imdadıma!" diyerek ya da benzer sözler söyleyerek dua eden kimsenin tevbeye davet edileceği, tevbe etmediği takdirde öldürüleceği hususunda söyledikleri üzerinde düşün. Bu hüküm muayyen şahıstan başkası hakkında söz konusu olabilir mi? Vallâhu'l Müsteân! Yine sen onun Lât, Uzzâ ve Menât hakkındaki açıklamalarıyla daha sonra söyledikleri üzerinde düşün! Allah Teâlâ dilerse mesele sana gayet açık olacaktır.

İbnu'l Kayyım[21] -Allah Teâlâ ona rahmet etsin- "Şerhu'l Menâzil"in[22] "Tevbe bâbı"nda şunları söylemiştir: "Şirke gelince, şirk büyük ve küçük olmak üzere iki kısımdır. Büyük şirke gelince, Allah onu ancak tevbe ile affeder. Büyük şirk, kişinin Allah'a bir ortak kılması, onu Allah'ı sevdiği gibi sevmesidir. Hatta çoğu kimse ilahlarını Allah'ı sevdiklerinden daha çok sever. Mabudları olan şeyhlere eksiklik nispet

---

[20] Sahih hadis. Bunu Ebû Dâvûd ve başkaları rivâyet etmiştir.

[21] İbn Kayyım el-Cevziyye ya da muhtasaran İbnu'l Kayyım olarak tanınan allâme Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed b. Ebî Bekr b. Eyyûb ez-Zuraî ed-Dımeşkî. Hicrî 691 yılında doğmuş, 751 yılında vefat etmiştir. Allah ruhunu takdis etsin.

[22] "Medâricu's Sâlikîn beyne Menâzili İyyâke Na'budü ve İyyâke Nesteîn" kitabını kastetmektedir.

edenlere, biri Âlemlerin Rabbi'ne noksanlık izafe ettiği zaman öfkelendiklerinden çok öfkelenirler. Bu hâllerine hem biz hem de başkaları açık bir şekilde şahit olmuştur. Onlardan birini, Allah'tan başka ilah ve mabud edindiği varlığı ağzından düşürmediğini; kalktığı, oturduğu, fakir duruma düştüğü, hastalandığı ve endişeye kapıldığı zaman hep onu zikrettiğini ve ondan başka kimsenin adını ağzına almadığını görürsün. İlahının, Allah'a arz edeceği ihtiyaçları için bir kapı görevi gördüğünü ve ve O'nun katında kendisinin şefaatçisi olduğunu söyler. Zaten putperestler de bu şekilde itikat etmektedirler. Arada herhangi bir fark yoktur. İşte bu derecedeki şirk onların kalplerinde yer etmiştir. Müşrikler ilahları ölçüsünde bu şirkleri birbirlerine miras bırakmışlardır. Öncekilerin ilahları taştandı. Sonrakiler ise insanları ilah edindiler. Allah *(Subhanehu ve Teala)* bunların seleflerinden hikayeten şöyle buyurmaktadır: *'O'nun dışında veli edinenler derler ki: Biz bunlara ancak bizi Allah'a yaklaştırmaları için ibadet ediyoruz...' (Zümer, 3)* İşte Allah'ın dışında veli edinen ve veli edindiği şeyin kendisini Allah'a yaklaştıracağını zanneden kimsenin durumu budur. Bu durumdan kurtulabilen kimse ne kadar azdır! Hatta bu duruma karşı gelen kimseye düşmanlık etmeyen kimse ne kadar azdır! Gerek bu müşriklerin gerekse seleflerinin kalplerine yerleşen şey, ilahlarının kendileri için Allah katında şefaat edeceği inancıdır. İşte bu şirkin ta kendisidir. Allah kitabında bu itikadı onların yüzüne çarpmış, bu itikadı çürütmüş ve şefaatin bütünüyle kendisine ait olduğunu bildirmiştir." Sonra şeyh *(rahimehullah)* bu büyük şirke dair uzunca bir fasıl zikretmiştir.

Şimdi sen onun "Bu durumdan kurtulabilen kimse ne kadar azdır! Hatta bu duruma karşı gelen kimseye düşmanlık etmeyen kimse ne kadar azdır!" demesi üzerinde düşün! Burayı iyi anlarsan mülhidin kalplere ulaşmak için vesile kıldığı ve şeyhin ikinci fasıldaki sözlerinin kendisini desteklediğini iddia ettiği şüphenin batıllığını görürsün. İkinci fasılla ilgili açıklamalar Allah Teâlâ dilerse ileride gelecektir.

Şeyh bu faslın yani büyük şirk hakkındaki ilk faslın sonunda Sebe' Suresi'ndeki *"De ki: Çağırın bakalım Allah'ın gayrısında iddia ettiklerinizi... O'nun katında şefaat ancak O'nun kendisi hakkında izin verdiği kimseye fayda sağlar..." (Sebe', 22)* âyetini zikretmiş ve bu âyet üzerine konuşmuştur. Sonra şunları söylemiştir:

"Kur'an, bu ayetin benzeri ayetlerle doludur. Fakat çoğu insan bu ayetlerin kendisini de ilgilendirdiğinin farkında değildir. Bu ayetlerin sadece önceden yaşamış ve ölüp gitmiş, arkalarında hiçbir varis bırakmayan kimseleri ilgilendirdiğini zanneder. İşte insan ile Kur'an'ı anlaması arasındaki engel budur. Ömer *(radıyallahu anh)*'ın dediği gibi: 'İslam'ın düğümleri ancak birer birer çözülecektir. Cahiliyeyi bilmeyen kimse İslam'ın içerisinde büyüdüğü zaman...'

Şöyle ki: Şirki, Kur'an'ın ayıpladığı ve yerdiği şeyleri bilmeyen kimse; bunların içine düşer ve bunları onaylar. Bunların cahiliye ehlinin üzerinde bulunduğu şeyler olduğunun farkına da varmaz. İşte İslam'ın düğümleri bu şekilde çözülür. Maruf münker, münker maruf kabul edilir. Bidat sünnet, sünnet ise bidat olarak algılanmaya başlar. Kişi sa-

dece imanından dolayı ve tevhidi koruduğu için tekfir edilir. Yine kişi, sırf Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e uyduğu, şahsi görüşleri ve bidatleri terk ettiği için bidatçilikle suçlanır. Keskin bir görüşe ve diri bir kalbe sahip olan kimse bunu çok net bir şekilde görür. Vallâhu'l Müsteân.

Fasıl: Küçük şirke gelince riyanın azı, Allah'tan gayrısı adına yemin etmek, 'Bu Allah'tan ve sendendir', 'Bana Allah ve sen yetersiniz', 'Allah'tan ve senden başka kimsem yok', 'Allah'a ve sana tevekkül ediyorum' ve 'Sen olmasaydın şöyle şöyle olmazdı' gibi şeyler söylemek küçük şirke örnektir. Küçük şirk söyleyenin hâline ve maksadına göre büyük şirk olabilir."

Şeyh[23] *-Allah Teâlâ ona rahmet etsin-* büyük ve küçük şirki zikrettikten sonra şunları söylemiştir: "Bu şirkin çeşitlerinden biri müridin şeyhe secde etmesidir. Yine bunun çeşitlerinden biri şeyhten tevbe almaktır. Zira bu büyük bir şirktir. Allah'tan başkasına adak adamak, Allah'tan başkasına tevekkül etmek, Allah'tan başkası için amel etmek, Allah'tan başkasına yönelmek, O'ndan başkasının karşısında boyun eğip zillete bürünmek, rızkı O'ndan başkasının katında aramak ve O'nun nimetlerini başkasına izâfe etmek de bu şirkin çeşitlerindendir. İstekleri ölülerden talep etmek, onlardan medet ummak ve onlara yönelmek de bu şirkin çeşitlerindendir. Bunlar âlemdeki şirkin aslıdır. Zira ölünün ameli kesilmiştir. Kendisinden yardım bekleyen ve Allah katında şefaatçisi olmasını isteyen kimse şöyle dursun kendisine bile bir fayda

[23] Yani İbnu'l Kayyım.

veya zarar veremez. Bu, kişinin şefaat edecek kimseyi de katında şefaat edilecek kimseyi de tanımamasından kaynaklanmaktadır. Zira Allah Teâlâ katında O'nun izni olmadan hiç kimse şefaat edemez. Allah başkasından istekte bulunmayı iznine sebep kılmamıştır. Onun izninin sebebi ancak tevhidin kemâlidir. Müşrik ise izne engel olacak bir sebebe başvurmuştur. Ölü kendisi için dua edecek kimseye muhtaçtır.

Nitekim Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* müslümanların kabirlerini ziyâret ettiğimiz zaman onlara rahmet okumamızı, Allah'tan onlar için âfiyet ve mağfiret dilememizi bize tavsiye etmiştir. Ne var ki müşrikler bunu tersine çevirmiş, ölüleri ibâdet maksadıyla ziyâret etmiş, kabirlerini ibâdet edilen birer put hâline getirmiş; böylece Ma'bûd'a şirk koşmayı, O'nun dinini değiştirmeyi, tevhid ehline düşmanlık göstermeyi, onları ölülerin kadrinden düşürmekle itham etmeyi bir araya getirmiştir. Hâlbuki onlar Yaratıcı'ya şirk koşarak O'nun kadrinden düşürmüşler, mümin velîlerini zemmedip onlara düşmanlık göstererek de onların değerinden düşürmüşlerdir. Allah'a ortak kıldıkları kimsenin kadrinden de mümkün olacak en ileri derecede düşürmüşlerdir. Çünkü onların kendilerinden sâdır olan bu işlere râzı olduklarını ya da bu işleri kendilerine emrettiklerini sanmışlardır. İşte bunlar her zamanda ve mekânda resûllerin düşmanlarıdır. Onlara icâbet edenler ne kadar çoktur! Halîli İbrâhîm *'Beni ve oğullarımı putlara ibâdet etmekten uzak tut! Rabbim! Gerçekten onlar insanlardan birçoğunu saptırdı.' (İbrâhîm, 35-36)* diyerek ne güzel söylemiştir! Bu büyük şirkten ancak Allah'ı bütün

şirk bulaşıklarından arınmış bir şekilde birleyenler, müşriklere Allah için düşmanlık gösterenler ve Allah'a onlara öfkelenerek yakınlaşmaya çalışanlar kurtulabilmiştir..." Sözleri sona erdi.

Anlatmak istediğimiz şudur: Mülhidlerden biri şeyhe bunun küçük şirk olduğunu söylediğini nispet etmiştir. Şüphesi ise söz konusu ettiklerini baş tarafında küçük şirkten bahsettiği ikinci faslın içerisinde zikretmiş olmasıdır! Allah sana rahmet etsin, sen başından sonuna kadar bu sözlerin hem birinci fasıl hem de ikinci fasıl hakkında olduğunu açıkça görmektesin. Bunun tevil edilmesi birçok sebepten ötürü mümkün değildir.

Sebeplerden biri: Allah katında şefaat etmeleri için ölülere dua etmek ve onlara adak adamak Allah'ın Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i kendisinden sakındırması için gönderdiği büyük şirktir. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bundan tevbe etmeyenleri tekfir etmiş, onlara karşı savaşmış ve onlara düşmanlık göstermiştir. Şeyhin bunu açıkça ortaya koyan son sözü az önceki "Bu büyük şirkten ancak..." sözüdür. Bu beyanın ötesinde bir beyân var mıdır? Geriye inattan hatta ilhaddan başka bir şey mi kalmaktadır? Allah seni doğruya iletsin, onun "Bu büyük şirkten ancak... müşriklere Allah için buğz edenler... kurtulabilmiştir" demesi üzerinde düşün!

Ayrıca müslümanlığın ancak büyük şirk ehline düşmanlık göstermekle sahih olacağı, onlara düşmanlık göstermediği takdirde büyük şirk işlemese bile kişinin onlardan olacağı üzerinde kafa yor!

"el-İknâ" kitabında Şeyh Takıyyuddîn'den şöyle dediği aktarılmıştır: "Kim Alî b. Ebî Tâlib'e dua ederse kâfirdir. Kim onun küfründe şüphe ederse o da kâfirdir."

Alî b. Ebî Tâlib'e dua edene düşmanlık gösterdiği ve öfkelendiği hâlde onun küfründe şüphe edenin durumu bu oluyorsa onun müslüman olduğuna inanıp ona düşmanlık göstermeyen kimsenin durumu nice olur? Onu seven kimsenin durumu nice olur? Onu ve yolunu savunan, mazeret olarak da "Ancak bu şekilde ticaret yapabiliyor ve rızkımızı arayabiliyoruz" diyen kimsenin durumu nice olur?

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Yine dediler ki: Seninle hidayete tâbi olursak yurdumuzdan koparılırız." (Kasas, 57)

Allah Teâlâ tevhidi gerçekleştirmeyecekleri ve müşriklere düşmanlık gösteremeyecekleri hususunda nebîlere aileleri ve çoluk çocukları için endişelenmelerini mazeret olarak ileri süren kimseler hakkında bunu söylediğine göre bu hususta ticaret yapamayacaklarını mazeret olarak ileri sürenlerin durumu nice olur? Vâkıayı Ömer'den aktarılmış olan "Cahiliyeyi bilmeyen kimse İslam'ın içerisinde büyüdüğü zaman..." sözü özetlemektedir. Kişi câhiliyyeyi bilmediği için Kur'ân'ın manasını da bilmez. Bu kimse "Seninle hidayete tâbi olursak yurdumuzdan koparılırız" diyenlerden daha şerli ve daha müfsiddir.

Şunu da söylemek gerekir ki söyledikleri bu sözü münafıkça söylemektedirler. Değilse onlar tevhid ehlinin sapık ve saptırıcı kimseler olduğuna, putperestlerinse hak ehli

doğru kimseler olduğuna inanmaktadır. Nitekim imamları bunu size bu risâleden önce ulaşan eliyle yazdığı risâlesinde "Sizinle aramda beldelerde yaşayan bu kadar insan hakemdir. Onlar insanlar için çıkarılan en hayırlı ümmettir. Onlar şöyle şöyledir..." diyerek açıkça dile getirmiştir. Bir taraftan onlara muhâkeme olmak isterken ve onları insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmet diye nitelerken diğer taraftan nasıl şirke bulaştıklarını ama aralarına ihtiyaçtan dolayı karıştığını söylemektedir? Söyleyenlerin en doğru sözlüsünün buyruğu ne kadar doğrudur:

"Güzel yaratılışlı göğe andolsun ki şüphesiz siz çelişkili bir söz söylüyorsunuz. Ondan çevrilen çevrilir." (Zâriyât, 7-9)

"Hayır! Onlar kendilerine geldiği zaman hakkı yalanladılar. Şu hâlde onlar çelişkili bir durumdadırlar." (Kâf, 5)

Kendisini gözden geçiren ve Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Allah katından, yakın olsun uzak olsun O'na şirk koşanlara düşmanlık gösterme, onları tekfir etme ve dinin tamamı O'nun oluncaya dek onlarla savaşma kapsamında getirdikleri üzerinde düşünen, Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in müslüman olduğunu iddia etmelerine rağmen Allah'a şirk koşanlar hakkında verdiği hükmü bilen, Alî b. Ebî Tâlib *(radıyallahu anh)* gibi râşid halifelerin bu hususta verdiği hükmü de bilen kimseye Allah rahmet etsin! İslâm'a girmeyen diğer putperestler yakılarak öldürülmemelerine rağmen Alî b. Ebî Tâlib onları ateşle yakmıştır. Muvaffak kılacak Allah'tır.

Ebu'l Abbâs Ahmed İbn Teymiyye "er-Reddu ale'l Mütekellimîn"de onların imamlarının bazı hâllerini zikrederken

şunları söylemiştir: "Âlemdeki her bir şirk ancak onlar gibilerin görüşleri sebebiyle ortaya çıkmıştır. Onlar şirki hem emreden hem de işleyen kimselerdir. Onlardan şirki emretmeyenler bile şirkten sakındırmamaktadır. Hem şunları (yani şirk koşanları) hem de ötekileri (yani tevhid ehlini) onaylamaktadırlar. Bir kere muvahhidleri tercih etse başka zamanlarda müşrikleri tercih etmektedirler. Burayı iyi düşün! Burası çok faydalıdır.

Bundan dolayı gerek önceki gerek sonraki başları şirki emredegelmiştir. Kezâ İslâm milleti içinde olanlar da şirkten sakındırmamakta, tevhidi emretmemekte, hatta şirke cevaz vermekte hatta şirki emredip tevhidi emretmemektedirler. Onların meleklere ibâdete ve nebîlerin ruhları gibi bedenlerden ayrılmış ruhlara ibâdete dair kaleme aldıkları kitaplar gördüm ki bunlar şirkin aslıdır.

Onlar tevhid ehli olduklarını iddia ettikleri zaman bilinmelidir ki tevhidleri ibâdet ya da amel ile değil söz iledir. Ancak resullerin getirdiği tevhidde dini ve ibadeti tek olan ve ortağı bulunmayan Allah'a has kılmak sûretiyle tevhidi gerçekleştirmek olmazsa olmazdır ki bu bilmedikleri bir şeydir. Sözle muvahhid olsalardı bile beraberlerinde amel haricinde sadece tevhid olurdu. Bu ise saadet ve necât için yeterli değildir. Sadece Allah'a ibâdet edilmesi ve başkaları haricinde O'nun ilah edinilmesi olmazsa olmazdır ki 'Lâ ilâhe illallah'ın manası budur..." Şeyhin sözleri sona erdi.

Allah sana rahmet etsin, bu sözler üzerinde düşün! Bu sözler şeyhin söylediği gibi çok faydalıdır. Bu sözlerdeki fay-

daların en büyüklerinden biri şudur: Şeyh sana bu dini ikrar eden, bu dinin hak olduğuna ve şirkin bâtıl olduğuna şehâdet eden, diliyle kendisinden isteneni söyleyen, ancak söylediğini ya buğz ettiğinden ya da sevmediğinden din edinmeyen kimsenin durumunu anlatmaktadır. Aramızdaki münâfıkların durumu da buna benzemektedir. Onlar aynısını ticaret gibi dünyevî bir menfaati öncelediklerinden yapmakta, önce İslâm'a girmekte, sonra ondan çıkmaktadır. Nitekim Allah Teâlâ *"Bu iman edip sonra kâfir olmalarından dolayıdır..."* *(Münâfikûn, 3)* buyurmuştur. Yine O şöyle buyurmuştur:

> *"Zorlanan kimse hariç kim imanından sonra Allah'a küfrederse... Bu dünya hayatını ahirete tercih ettiklerinden dolayıdır." (Nahl, 107)*

Bunlar dilleriyle "Biz bunun Allah ve Resûlü'nün dini olduğuna, buna muhâlif olanın da bâtıl ve Allah'a şirk olduğuna şehâdet ediyoruz" deyince bu söz basîreti zayıf kimseyi aldatmıştır. Bundan daha büyüğü ve dehşet vericisi ise Hureymilâ halkının ve onları veli edinenlerin açıkça din hakkında kötü konuşmaları, hakkın insanların çoğunluğunun üzerinde bulunduğu şey olduğunu açık açık söylemeleri, üzerinde bulundukları dinin güzel olduğuna çokluğu delil getirmeleri, riddetin en büyük ve en çirkin örneklerinden olan sözleri söyleyip işleri yapmaları, "Tevhid haktır, şirk de bâtıldır" dedikleri ve beldelerinde putlar ihdas etmedikleri zaman mülhidin onları "Onlar söz konusu şeylerin şirk olduğunu, tevhidin de hakkın ta kendisi olduğunu ikrar etmektedir" diyerek savunması, onun nezdinde Allah'ın dini hakkında kötü konuşmalarının, Allah'ın dininde eğrilik aramaları-

nın, şirki övmelerinin, şirki mallarıyla, elleriyle ve dilleriyle savunmalarının onlara zarar vermemesidir. Vallâhu'l Müsteân!

Yine Ebu'l Abbâs zekât vermeyenler hakkında konuşurken şunları söylemiştir:

"Sahâbe 'Sen zekâtın vacip olduğunu ikrar mı ediyorsun, inkâr mı ediyorsun?' diye sormamıştır. Halifelerden de Sahâbe'den de böyle bir şey bilinmemektedir. Aksine Sıddık, Ömer *(radıyallahu anhuma)*'ya 'Vallahi benden Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e vermekte oldukları bir yuları -ya da oğlağı- bile esirgeseler onu esirgediklerinden dolayı onlarla savaşırım!' demiştir.[24] Böylece o savaşı mübah kılanın vacipliği inkâr değil sırf zekâtı esirgeme olduğunu beyan etmiştir. Rivâyet edildiğine göre onlardan bazı taifeler zekâtın vacip olduğunu ikrar etmelerine rağmen cimrilik edip onu vermemişlerdi. Buna rağmen halifelerin tamamının onlar hakkında izlediği siyaset bir olmuştur: Bu siyaset savaşçılarının öldürülmesi, çocuklarının ve kadınlarının köle edinilmesi, mallarının ganîmet kılınması ve öldürülenlerinin cehennemlik olduğuna şehâdet edilmesi idi. Yine onlar hepsini riddet ehli olarak isimlendirdiler.

Onlar nezdinde Sıddık *(radıyallahu anh)*'ın en büyük faziletlerinden biri Allah'ın ona onlarla savaşma hususunda sebat vermesi, onun başkasının duraksadığı gibi duraksamaması ve sözüne gelmelerine dek onlarla münâzara etmesi olmuştur. Müseylime'nin nübüvvetini ikrar edenlere gelince

[24] el-Buhârî ve Müslim rivâyet etmiştir.

Sahâbe arasında onlarla savaşma hususunda bir ihtilâf vukû bulmamıştır..." Sözleri sona erdi.

Allah ona rahmet etsin, zekât esirgendiği takdirde muayyen kimsenin tekfir edileceği, öldürüldüğü takdirde cehennemlik olduğu yönünde şehâdette bulunulacağı, kadınlarının ve çocuklarının köleleştirileceği hususunda söyledikleri üzerinde düşün! İşte din düşmanlarının muayyen kimseyi tekfir etmediğini iddia ettikleri zât budur!

Yine o *(rahimehullah)* bundan sonra şöyle demiştir: "Bunların küfrü ve riddet ehline dâhil edilecekleri Sahabe'nin Kitab'ın ve Sünnet'in naslarına dayanan ittifakıyla sâbit olmuştur..." Sözü sona erdi.

Sahâbe'nin zekâtı esirgeyenlere karşı savaşma, onları riddet ehline dâhil etme ve çoluk çocuklarını köleleştirme hususunda icma etmesi, ayrıca onlar hakkında kendilerinden sahih olarak aktarılan şeyleri yapmaları; hakka uyma peşinde olan kimsenin tekfir ve savaş konularındaki kafa karışıklığını giderecek delillerdendir. Bu savaş İslâm tarihinde müslümanlardan olduğunu iddia edenlere karşı vukû bulmuş ilk savaştır. Evet, İslâm tarihinde bu özellikte yani müslüman olduğunu iddia edenlere karşı vukû bulan ilk savaş budur. Bu Sahâbe zamanından günümüze dek âlimlerin onlara karşı savaştığı en açık savaşlardandır.

İmam Ebu'l Vefâ İbn Akîl şöyle demiştir: "Şeriat'ın hükümleri cahil ve aşağılık kimselere ağır geldiği zaman Şeriat'ın hükümlerinden sapmışlar ve kendileri için vaz' ettikleri bazı uydurmaları yüceltmeye başlamışlardır. Böylece bir başkasının emri altına girmedikleri için üzerlerindeki yükü

hafifletmişlerdir. Benim nezdimde onlar vaz' ettikleri bu uydurmalar sebebiyle kâfirdirler. Örneğin onlar kabirleri tazim eder, onlara Şeriat'ın yasakladığı derecede saygı gösterirler. Kabirlerin yanında ateş yakar, onları öper, güzel kokularla kokulandırırlar. Ölülerden ihtiyaçların görülmesini isterler. İçerisinde 'Ey efendim, bana şunları şunları yap!' gibi ifadeler bulunan kâğıt parçaları yazarlar. Bereketlenmek için kabrin toprağından alırlar. Kabirlerin üzerine güzel koku akıtırlar. Kabirleri ziyaret etmek için yolculuğa çıkarlar. Ağaçlara çaput bağlarlar. Bunları yaparak Lât'a ve Uzzâ'ya tapan kimselerin yolundan gitmiş olurlar."[25] Sözleri sona erdi.

Bu pasajda öne çıkarmak istediğimiz kısım "Benim nezdimde onlar vaz' ettikleri bu uydurmalar sebebiyle kâfirdirler" sözüdür. Yine o[26] "el-Fünûn" kitabında şunları söylemiştir:

"Allah canlıları, özellikle de âdemoğlunu şerefli kılmıştır. Çünkü ikrah durumunda şirk işlemeyi ona mübah eylemiştir. Kendisini kendisine yaraşmayan şekilde anarak canını korumanı mübah kılmak sûretiyle senin canının hürmetini kendi hürmetinin önüne geçiren bütün noksanlıklardan münezzeh Zât şüphesiz şiarlarının ululanmasını, emirlerine ve yasaklarına saygı duyulmasını hak etmektedir. Yine O senin ırzını sana zina iftirası atana had uygulanmasını vacip kılarak değerli kılmıştır. Malını, onu çalan müslümanın eli-

[25] Bu pasajı ondan "Telbîsu İblîs"te İbnu'l Cevzî ve "İğâsetu'l Lehfân"da İbnu'l Kayyım aktarmıştır. Bunu Ebu'l Vefâ'nın kitabında bulamadım.

[26] Yani İbn Akîl.

nin kesilmesini emrederek değerli kılmıştır. Çektiğin meşakkatten dolayı yolculuk esnasında namazın yarısını düşürmüştür. Sana merhametinden dolayı çıkarıp giyme meşakkati çekmeyesin diye mestleri mesh etmeyi ayakları yıkama yerine geçirmiştir. Ölümüne giden yolu kapatmak ve sağlığını korumak için leşi sana mübah kılmıştır. Seni kendine zarar vermekten dünyada uygulanacak had cezası ve âhirette gerçekleşecek tehditle sakındırmıştır. Senin için harikulade olaylar meydana getirmiştir. Kitapları sana indirmiştir. Bütün bu ikrama rağmen seni yasaklarına dalmış, emirlerini yerine getirmez, seni kendisinden sakındırdığı şeyleri işler, davetçisinden yüz çevirir ve düşmanının senin içindeki davetçisine itaat eder hâlde görmesi yakışık alır mı? O'nun büyüklüğü ortadayken sana değer vermektedir. Sense küçüklüğüne rağmen O'nun emirlerini ihmâl etmektesin. O kullarının rütbesini senin için düşürmüş, atana secde etmekten imtinâ edeni arza atmıştır. Sen hiç sana uzun süre hizmet etmiş bir hizmetçiye bir vakit namazı terk ettiğinden dolayı düşman kesildin mi? Verdiğin bir görevi yerine getirmediğinden ya da yasakladığın bir şeyi işlediğinden dolayı onu evinden kovdun mu?

Kulun efendileri karşısındaki itirafı gibi itirafta bulunmasan da Hak subhânehû'ya hakkını en azından iyiliğin karşılığını veren kimsenin yapacağı şekilde vermen gerekir. Şeytan insanla ne kadar çirkince oynaşmaktadır! İnsan Hak subhânehû'nun huzurundayken ve gökteki melekler ona secde hâlindeyken hâller ve yönler onu taştan bir sûrete, ağaçlardan bir ağaca, güneşe, aya, böğüren bir boğa heykeline ya da öten bir kuşa secde eder hâlde bulunmaya fırlatmaktadır!

Nimetlerin zevâli, hâllerin değişmesi ve işlerin derli toplu olmasından sonra darmadağın hâle gelmesi ne kadar çirkindir! Diri, şerefli ve bütün canlılardan üstün bu varlığa yaraşan ancak teklif yurdunda Allah'a ibâdet ederken, karşılık ve teşrif yurdunda da Allah'a komşu olarak görülmesidir. Böyle yapmazsa kendisini hak etmediği bir konuma yerleştirmiş olur..." Sözleri sona erdi.

Burada dikkat çekmek istediğimiz nokta şudur: Bu zât insanın girdiği hâllerin en çirkininin Allah'a şirk koşması olduğunu söylemiş, sonra şirki çeşitli örneklerle misâllendirmiş, bu kapsamda güneşe ve aya secde etmeyi, ayrıca kabirler üzerindeki suretler gibi sûretlere secde etmeyi söz konusu etmiştir. Secde alnı yere koymak sûretiyle yapılabileceği gibi yere temas etmeden eğilmek sûretiyle de yapılabilir. Nitekim İbn Abbâs *"Kapıdan secde eder hâlde girin!" (Bakara, 58)* buyruğunu "rukû eder hâlde" diyerek tefsir etmiştir.

İbnu'l Kayyım kabirleri tazim etmeye şu sözleriyle karşı çıkmıştır: "Günümüzde durum öyle çığırından çıkmıştır ki bu müşriklerin aşırılarından biri bu konuda 'meşhed haccının rükünleri' ismini verdiği bir kitap kaleme almıştır. Bunun İslam dininden çıkmak ve putperestlerin dinine girmek olduğu gayet ortadadır..."[27] Sözleri sona erdi.

İbnu'l Kayyım'ın zikrettiği bu kimse yazarlardan İbnu'l Müfîd denen bir adamdır. Onun hakkında ne dediğini aynen görmüş bulunuyorsun. Şu hâlde o muayyen şahsın tekfirine nasıl karşı çıkıyor olabilir?

---

[27] İğâsetu'l Lehfân min Mesâidi'ş Şeytân, İbnu'l Kayyım

İmamların diğer takipçilerinin tekfir konusundaki sözlerine gelince buna dair birçok sözden sadece az bir kısmını zikredeceğiz:

Hanefilerin bu konudaki sözleri en sert sözlerdendir. Öyle ki onlar muayyen şahsı "mushafçık" veya "mescidcik" dediğinde, abdestsiz namaz kıldığında ya da benzeri işler yaptığında tekfir etmektedirler.

Müellifi "en-Nehru'l Fâik"te şunları söylemiştir: "Şeyh el-Kâsım, 'Düreru'l Bihâr' isimli eserin şerhinde şöyle demiştir: 'Avamdan olan kimselerin çoğundan vaki olan adak şu şekilde olmaktadır: Kişi sâlihlerden birinin kabrine gitmekte, sonra "Ey efendim falan! Eğer kaybettiğim şey bulunursa ya da hastam sağlığa kavuşturulursa sana şu kadar altın ya da gümüş ya da mum ya da yağ!" demektedir. Bu adak icma ile batıldır. Bunun batıl olmasının birçok sebebi vardır...' Şeyh el-Kâsım sonra sözü şuraya getirmiştir: 'Biri ölünün bu hususta tasarrufta bulunabileceğinin sanılmasıdır ki buna inanmak küfürdür.' Sonra sözü şuraya getirmiştir: 'İnsanlar bu belanın içine düşmüşlerdir. Özellikle de Ahmed el-Bedevî'nin doğum gününde...'" Sözleri sona erdi.

Nasıl açık açık "Bu küfürdür" demesine bak ve bunun avamın çoğunluğundan vâki olduğunu söz konusu etmesi ile âlimlerin ortadan kaldırmaya güç yetiremedikleri bir şeyle sınandığını bunun yanına koy!

El-Kurtubî dervişlerin semâını ya da bunun suretini söz konusu ettikten sonra şöyle demiştir: "Bu icma ile haramdır. Şeyhülislam Cemâlulmille'nin bunu helâl sayanın kâfir olduğu yönündeki fetvasını gördüm. Bunun icma ile ha-

ram olduğunu bildiğinden dolayı bunu helâl sayanın kâfir olduğunu söylemesi kaçınılmaz olmuştur."[28]

İşte el-Kurtubî'nin ve onun kendisinden nakilde bulunduğu şeyhin semâı ve raksı helâl sayanın küfre gireceği hakkındaki sözlerini görmüş bulunuyorsun. Hakkında konuştuğumuz mesele icma ile bu meseleden çok daha önemli olmasına rağmen durum budur.

Ebu'l Abbâs *(rahimehullah)* şöyle demiştir: "Bana el-Hudayrî, zamanında hanefilerin imamı olan babası Şeyh el-Hudayrî'den 'Buhârâ fukahâsı İbn Sînâ hakkında "zekî bir kâfirdi" diyordu' dediğini aktardı."[29]İşte zamanında hanefilerin imamı olan bu zât Buhara fakihlerinin tamamından müslüman gibi görünen muayyen bir şahıs olan İbn Sina'nın[30] kâfir olduğu yönündeki görüşlerini aktarmıştır.

Mâlikîlerin bu husustaki sözlerine gelince saymakla bitmez. Onların fakihleri insanların çoğunun sakıncasının farkına bile varamadığı bir söz söyleyen kimsenin katledilmesi yönünde fetva ve hüküm vermelerinin süratiyle meşhur

---

[28] el-Kurtubî'nin bu sözünü Muhammed b. Şihâb el-Bezzâz el-Kerderî "el-Fetâva'l Bezzâziyye" olarak bilinen "el-Câmiu'l Vecîz fî Mezhebi'l İmami'l A'zami Ebî Hanîfete'n Nu'mân" kitabında nakletmiştir. Bu sözü el-Kurtubî'nin kitaplarında bulamadım.

[29] Nakdu'l Mantık, İbn Teymiyye

[30] Ebû Alî el-Huseyn b. Abdullah b. el-Hasen b. Alî b. Sînâ. Hicrî 370 yılında Buhâra'da doğmuş, 427 yılında günümüzde İran'da bulunan Hemezân'da vefat etmiştir. Bâtınî karmatîlerden zındık bir tabip ve filozof idi. Râfızî gibi görünmesine rağmen içinde ilhad saklıyordu. Çok sayıda âlim onu açıkça tekfir etmiştir.

olmuştur. Kadı Iyâd "eş-Şifâ" kitabının sonunda bu kapsamda bazı şeyler zikretmiştir. Zikrettikleri arasında Allah'tan gayrısı adına tazim manasını içerir şekilde yemin eden kimsenin kâfir olacağı da geçmektedir.[31]

Bütün bunlar bizim hakkında konuştuğumuz meseleden daha önemsizdir. Bunlarla bizim meselemiz kıyaslanamaz bile.

Şâfiîlere gelince "er-Ravda" sahibi "Müslüman Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e kurban keserse kâfir olur" demiştir. Yine o "Kim İbn Arabî taifesinin küfründe şüphe ederse kafirdir" demiştir. Bütün bunlar bizim hakkında konuştuğumuz meseleden daha önemsizdir.

İbn Hacer "Şerhu'l Erbaîn"de[32] İbn Abbâs'ın rivâyet ettiği "İstediğin zaman Allah'tan iste" hadisini şerh ederken "Allah'tan başkasına dua eden kâfirdir" manasında sözler söylemiştir. Yine o bu konuda "el-İ'lâm bi-Kavâtıi'l İslâm" diye isimlendirdiği müstakil bir kitap kaleme almış, bu kitapta çeşit çeşit söz ve fiil zikretmiş, bunlardan her birinin İslâm'dan çıkaracağını ve muayyen şahsın tekfirine sebep olacağını söylemiştir ki zikrettiklerinin ezici çoğunluğu bizim üzerinde konuştuğumuz meselenin onda birinin onda birciği bile etmez.

Bu meselede söyleyeceklerimizi şöyle tamamlayabiliriz: Burada söylenecekler iki mesele hakkındadır:

---

[31] eş-Şifâ bi-Ta'rîfi Hukûki'l Mustafâ, Kadı Iyâd

[32] Ahmed b. Hacer el-Askalânî'ye ait "Şerhu'l Erbaîne'n Neveviyye" kitabını kastetmektedir.

Birincisi: Avamdan birçoğunun sâlihlerin kabirleri yanında birçok diri, ölü ve cin ile ilgili olarak yaptıkları şu işler yani onlara yönelmeleri, zararı kaldırmaları için onlara dua etmeleri ve bunun için onlara adak adamaları Nuh Kavmi'nin ve resullerin sonuncusunun kavmi olan Kureyş'e ve diğerlerine gelinceye kadar sonrakilerin işlediği, Allah'ın resulleri kendisi hususunda onlara karşı çıkmak, onları tekfir etmek, din tamamıyla kendisinin oluncaya kadar onlarla savaşmayı emretmek üzere gönderdiği, kitapları da bunun için indirdiği büyük şirk midir yoksa küçük şirktir de öncekilerin şirki bundan farklı mıdır?

Şimdi bil ki bu meselede söylenecek söz Allah'ın kendisine kolaylaştırdığı kimse için kolaydır. Çünkü günümüzde müşriklerin âlimleri bu yapılanların büyük şirk olduğunu ikrar etmektedir. Bunu ancak İbn İsmâîl ve İbn Hâlid gibi Müseylime ve ashâbı tarafından olan kimseler inkâr etmektedir. Bu şahıslar inkârlarının yanında tenâkuza ve çelişkiye de düşmektedirler. En çok görülen hâlleri; söz konusu işlerin büyük şirk olduğunu ikrar etmeleri, bununla birlikte bunları işleyenlere davetin ulaşmadığını mazeret olarak sunmaları, bazen "Ancak Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in zamanındakiler tekfir edilir" demeleri, bazen bu işlerin küçük şirk olduğunu söylemeleri, daha önce geçtiği üzere bu kavli İbnu'l Kayyım'ın "el-Medâric"de dile getirdiğini iddia etmeleri, bazen bunlardan hiçbirini söylemeyip bunları işleyenleri ve genel olarak yollarını tazim etmeleri, onların insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmet olduğunu söylemeleri, onları ihtilâf hâlinde kendilerine başvurulması gereken âlimler konumuna

yerleştirmeleri ve bunlar gibi çelişkili sözleri dile getirmeleri olmaktadır. Bunlara verilecek cevaplar Kitab, Sünnet ve icmada çoktur. Onlara cevap olarak söylenecek en açık hüccetlerden biri çoğu zaman bunun büyük şirk olduğunu ikrar etmeleri, aynı şekilde diğer beldelerinin âlimlerinin de bunu ikrar etmesi, bununla birlikte çoklarının şirke girmiş, tevhid ehline karşı savaşmış ancak açık bir mesele olduğundan dolayı bunu ikrar etmekten kaçış bulamamış olmalarıdır.

İkinci mesele bunun büyük şirk olduğunun ikrar edilmesine rağmen ancak İslâm'ın tamamını inkâr eden, Resûl'ü ve Kur'ân'ı yalanlayan, yahudiliğe, hristiyanlığa ya da başka bir dine tâbi olan kimsenin kâfir olacağı iddiasıdır. Şu zamanlarda şirk ve inad ehli bunu söyleyerek tartışmaktadır. Allah'a hamd olsun ki ilk meselede çok tartışma yaşanmamaktadır. Çünkü müşrik âlimler ilk meselede hakkı ikrar etmişlerdir.

Bil ki bu meselede güzel bir tasavvura sahip olmak özel bir delile ihtiyaç bırakmadan muhalifin hüccetini çürütmeye yeterli gelir. İki vecihten:

Birinci Vecih: Söyledikleri Allah'a şirk koşmanın ve putlara ibâdet etmenin tekfire bir etkisinin olmadığı manasına gelmektedir. Çünkü insan dinden bir başka dine geçtiği, Resul'ü ve Kur'ân'ı yalanladığı takdirde putlara ibâdet etmese bile yahudiler gibi kâfirdir. Dolayısıyla müslüman olduğunu söyleyen kimse büyük şirk işlediği zaman "Lâ ilâhe illallah" diyen, namaz kılan, şu ve şu amelleri yapan bir müslüman (!) olduğundan dolayı kâfir olmuyorsa şirkin ve putlara ibadetin bir etkisi kalmamaktadır. Hatta şöyle bir durum

ortaya çıkmaktadır: "Şirk ve putlara ibâdet, kişinin hilkatinde bulunan siyâhîlik, körlük ve topallık gibidir. Nitekim bunları bulunduran kimse müslüman olduğunu iddia ediyorsa müslüman, başka bir dine mensup olduğunu iddia ediyorsa kâfirdir." Bu büyük bir skandaldır ve bu çirkin kavle reddiye olarak yeterli gelir.

İkinci Vecih: İlmin ulaşmasından sonra Resûl *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e şirk ve putlara ibâdet hususunda muhâlefet etmek fıtratlarla, akıllarla ve zarûrî ilimlerle bilinecek açık bir küfürdür. Şöyle ki: İnsanların en cahillerinden ve en ahmaklarından olsa bile bir adama "Resûl *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e ittiba eden bir müslüman olduğunu iddia etmesine rağmen ona karşı gelen, putlara ibadeti ve şirki terk etme hususunda ona boyun eğmeyen kimse hakkında ne diyorsun?" diye sorduğun zaman onun delillere bakmadan ve âlimlerden birine sormadan zarûrî fıtratının gereği olarak hemen "Kâfirdir!" demesinden başka bir ihtimâl düşünülemez. Ne var ki cehaletin egemenliği ele geçirmesi, ilmin azalması ve bu meseleyi diline dolayan mülhidlerin çoğalması sebebiyle müslümanların avamından hak peşinde olan bazılarının kafası bu konuda karışmıştır.

Sakın bu meseleyi hafife alma! Tafsîlî delillere dikkatle bak! Umulur ki Allah seni yerinden oynamaz bir imanla lütuflandırır ve seni emriyle doğruya ileten imamlardan kılar.

Bu meseledeki kafa karışıklığına son verecek ve müminin yakînini arttıracak en güzel hüccetlerden biri İslâm'a intisap eden kimse hakkında Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den,

ashâbından ve onlardan sonraki âlimlerden sâdır olanlardır. Nitekim Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in el-Berâ'yı beraberinde sancak olduğu hâlde babasının karısıyla evlenen bir adama onu öldürüp malını alması için gönderdiği zikredilmiştir.

Yine bu kapsamdan olmak üzere o zekât vermediklerinin söylenmesi üzerine Mustalıkoğulları üzerine yürümeye niyetlenmiştir. Sıddık ve ashâbı zekât vermeyenlere karşı savaşmış, kadınlarını ve çocuklarını köleleştirmiş, mallarını ganimet kılmış ve onları mürtedler olarak isimlendirmiştir. Kezâ Ömer zamanında Sahâbe Kudâme b. Maz'ûn ile ashabının Allah Teâlâ'nın *"İman edip sâlih amel işleyenlere takvalı davranıp iman ettikleri takdirde tattıklarında bir günah yoktur" (Mâide, 93)* buyruğundan şarabın bazı özel kişilere helâl olduğunu anladıkları için tevbe etmedikleri takdirde kâfir olacakları üzerinde icma etmiştir. Kezâ Osmân *(radıyallahu anh)* zamanında Sahâbe Müseylime'nin nübüvveti hakkında tek bir söz söyleyen mescid ehlinin tekfirinde -ona tâbi olmamalarına rağmen- icma etmiştir. Sahâbe ancak tevbelerinin kabul edilip edilmeyeceği hususunda ihtilâf etmiştir. Alî *(radıyallahu anh)*'ın kendisi hakkında aşırıya gittikleri zaman ashâbını yakması da bu kapsamdadır. Kezâ Tâbiîn Sahabe'den kalanlarla birlikte el-Muhtâr b. Ubeyd es-Sekafî'nin ve onun peşinden gidenlerin küfrü üzerinde icma etmiştir. Hâlbuki o Huseyn'in ve Ehlibeyt'in kanının hesabını sorma peşinde olduğunu iddia ediyordu. Kezâ Tâbiîn ve onlardan sonrakiler ilmi ve dindarlığıyla meşhur olan Ca'd b. Dirhem'in öldürülmesi gerektiği üzerinde icma etmiştir. Say-

makla bitirmek mümkün olmayan bu gibi olayların gerisini sen getir.

Ne öncekilerden ne de sonrakilerden hiç kimse Ebû Bekr Sıddık'a ya da başkasına "'Lâ ilâhe illallah' dedikleri, namaz kıldıkları ve zekât verdikleri hâlde (Müseylime'ye iman eden) Benî Hanîfe'yi nasıl katledersin?" dememiştir. Aynı şekilde tevbe etmedikleri takdirde Kudâme ve ashâbının tekfir edileceği kimseye karışık gelmemiştir.

Gelelim Ubeyd el-Kaddâh'ın Mağrib'e, Mısır'a, Şam'a ve diğer bölgelere hâkim olan oğullarının zamanına: Onlar müslüman gibi görünmelerine, cuma ve cemaat namazlarını kıldırmalarına, kadılar ve müftüler tayin etmelerine rağmen açığa vurmuş oldukları sözleri ve filleri açığa vurdukları zaman onlarla savaşmak gerektiği ilim ve din ehlinden hiç kimseye karışık gelmemiştir. İlim ve din ehlinden hiç kimse bu hususta duraksamamıştır. Onlar İbnu'l Cevzî ile el-Muvaffak (İbn Kudâme) zamanında hüküm sürmekteydi. İbnu'l Cevzî Mısır onlardan alındıktan sonra "en-Nasr alâ Mısr" ismini verdiği bir kitap kaleme almıştır.

Ne öncekilerden ne de sonrakilerden birinin bu kapsamda bir şeye karşı çıktığı ya da kendilerini İslâm'a nispet ettiklerinden, "Lâ ilâhe illallah" dediklerinden ya da İslâm'ın rükünlerinden bazılarını ızhar ettiklerinden dolayı kafasının karıştığı işitilmemiştir. Ancak biz şu zamanlarda bu melunlardan üzerinde konuştuğumuz şeyin şirkin ta kendisi olduğunu ikrar ettiklerini fakat bunu yapanın ya da güzel bulanın ya da yapanlarla beraber olanın ya da tevhidi yerenin ya da

bundan dolayı tevhid ehline karşı savaşanın ya da tevhid ehline buğz edenin "Lâ ilâhe illallah" dediğinden ya da İslâm'ın beş rüknünü yerine getirdiğinden dolayı kâfir olmayacağını söylediklerini, söylediklerine delil olarak da Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in bu rükünlere islâm ismini vermiş olmasını getirdiklerini işitmiş bulunuyoruz.

Bu, bu cahil ve zâlim mülhidlerden başkasından işitilmemiştir. İlim ehlinden ya da onlardan birinden tek bir harf ele geçirdiler mi onu hemen çirkin ve ahmak sözlerine delil getirmektedirler. Söylesinler bakalım söyleyeceklerini. Durum el-Yemenî'nin kasidesinde anlattığı gibidir:

Bir âlime nispet edilmeyen kaviller var ya

Değerini ölçsen etmezler tek bir kuruş

Bu konuda söylediklerimizi el-Buhârî'nin "Sahîh"inde zikrettikleriyle noktalayalım. O "Zamanın değişeceği, öyle ki putlara ibâdet edileceği babı" demiş, sonra isnadıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in "Devs kadınlarının kıçları Zülhalasa'nın etrafında sallanmadıkça kıyâmet kopmaz" buyruğunu zikretmiştir. Zülhalasa, Devs Kabîlesi'nin ibâdet etmekte olduğu bir putudur. Yine Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Cerîr b. Abdullah'a "Beni Zülhalasa'dan kurtarıp rahata erdirmez misin?" buyurmuş, bunun üzerine Cerîr beraberindeki süvarilerle birlikte onun bulunduğu yere gitmiş, sonra onu yakıp yıkmıştır. Sonra Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e gelip ona yaptığını anlatmış, bunun üzerine Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Ahmesoğulları'nın atlarına ve erlerine beş kez bereket okumuştur.

El-Buhârî *(rahimehullah)*'ın âdeti hadis şartına uygun olmadığı zaman onu bab başlığının içerisinde zikretmesi, sonra onun manasını destekleyen ve şartına uygun olan hadisleri sıralamasıdır. Burada da bab başlığının lafzı yani "zamanın değişeceği, öyle ki putlara ibâdet edileceği" başka imamların tahriç ettiği bir hadisin lafzıdır. Allah *(Subhanehu ve Teala)* en iyi bilendir.

Şimdi Allah Teâlâ'nın, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ve ilim imamlarının kalbin ve dilin cihadı, Allah'ın düşmanlarına düşmanlık gösterip velilerini veli edinmek, dinin ancak bununla sahih olacağı ve insanın dine ancak bununla gireceği hususlarındaki bazı sözlerini zikredelim. Deriz ki:

Allah'ın Kâfir, Mürted ve Münâfık Düşmanlarına Düşmanlık Göstermenin Vacip Olduğu Hakkında Bab

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Hâlbuki size Kitab'da 'Allah'ın âyetlerini inkâr edilirken ve onlarla dalga geçilirken duyarsanız başka bir söze dalmalarına dek onlarla beraber oturmayın, o zaman siz de onlar gibi olursunuz' buyruğunu indirmiştir." (Nisâ, 140)

"Sizden kim onları veli edinirse onlardandır." (Mâide, 51)

"Ey iman edenler! Düşmanlarımı ve düşmanlarınızı velîler edinmeyin... 'Sizi reddettik. Yalnız Allah'a iman etmenize dek sizinle aramızda ebedî bir düşmanlık ve kin baş göstermiştir.'" (Mümtehane, 1-4)

"Allah'a ve âhiret gününe iman eden bir topluluğu; babaları, oğulları, kardeşleri ve aşiretleri olsa bile Allah ve Resulü'ne karşı gelenlere sevgi beslerken göremezsin." (Mücâdele, 22)

İmam ve hâfız Muhammed b. Vaddâh şöyle demiştir:[33] Bana birçok kimsenin haber verdiğine göre Esed b. Mûsâ, Esed b. el-Furât'a şöyle yazmış:

"Bil ki ey kardeşim, beni sana yazmaya sevk eden şey beldende bulunan kimselerin Allah'ın sana bahşetmiş olduğu

---

[33] Hicrî 287 yılında vefat eden Hâfız Ebû Abdullah Muhammed b. Vaddâh el-Endelusî. Aktarılacaklar "el-Bida' ve'n Nehyu anhâ" kitabında yer almaktadır.

güzellikleri, örneğin insanlara insaflı davranmanı, Sünnet'ten ızhâr ettiğin şeyler hususunda büründüğün güzel hâlini, bidat ehlini kınamanı, onları sürekli gündeme getirmeni ve yermeni zikretmeleridir. Allah seninle onları mahvetmiş, Ehli Sünnet'in ise belini doğrultmuştur. Onların kusurlarını ortaya çıkarman ve onları yermen yönünden seni onlara karşı kuvvetli kılmıştır. Allah bununla onları zelil duruma düşürmüştür. Böylece bidatlerinden dolayı gizlenmek zorunda kalmışlardır. Bu sebeple elde edeceğin mükâfattan dolayı sevin ey kardeşim! Bunun karşılığında en fazîletli hasenelerini, namazını, orucunu, haccını ve cihadını topla; bütün bu ameller Allah'ın kitabını ikâme etmenin ve resulünün sünnetini ihya etmenin yanında nedir ki? Nitekim Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* iki parmağını birleştirip şöyle buyurmuştur: 'Kim sünnetimden bir şeyi ihya ederse; ben ve o cennette şu ikisi gibi oluruz.'[34]

Yine o şöyle buyurmuştur: 'Herhangi bir kimse bir yola davet eder de o yolda kendisine uyulursa, kendisi için kıyâmet gününe kadar kendisine uyanların ecrinin bir misli vardır.'[35] Kim bir ameli ile bu mertebeye ulaşabilir?

---

[34] Hadisi bu lafızla bulamadık. Ancak "Ümmetim fesada uğradıktan sonra sünnetime tutunan kimseye yüz şehid ecri vardır" lafzında bir hadis bulduk. Bunu "el-Kâmil"de İbn Adiyy ve "ez-Zühd"de el-Beyhakî rivâyet etmiştir. Zayıf bir hadistir.

[35] Bu hadisi İbn Mâce rivâyet etmiş, et-Tirmizî sahihlemiştir. Ancak el-Heysemî ve el-Bûsîrî hadisi zayıflamıştır. Müslim hadisi benzer bir lafızla şu şekilde rivâyet etmiştir: "Kim bir hidâyete çağırırsa peşinden gidenlerin ecirleri kadar ecir elde eder. Bu onların ecirlerinden bir şeyi de eksiltmez."

Yine o kendisiyle İslam'a tuzak kurulan her bidatin zamanında Allah'ın bir velisinin olacağını, onun bidati def edeceğini ve alâmetlerini dile getireceğini söylemiştir.

Ey kardeşim! Bu fazîleti ganîmet edin ve onun ehlinden ol! Zira Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Muâz'ı Yemen'e gönderip ona tavsiyede bulunduğu zaman ona şöyle demişti: "Şüphesiz Allah'ın senin vesîlenle bir adamı hidâyet etmesi senin için şundan ve şundan daha hayırlıdır."[36] Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu konuda gerçekten çok büyük bir söz söylemiştir.

Bunu ganîmet bil! Sünnet'e davet et ki sana bir şey olduğu takdirde bu hususta senin yerine geçecek dostların ve cemaatin olsun. Senden sonra imam olsunlar. Bunun sevabı da eserde geldiği üzere kıyâmet gününe dek senin olsun.

Basiret, niyet ve hesap üzere amel et ki Allah fitneye düşmüş, kalbi eğrilmiş ve şaşırmış bidatçiyi seninle savsın. Böylece Nebînin *(sallallahu aleyhi ve sellem)* halefi olasın. Zira

---

[36] Bu hadis Muâz hakkında rivâyet edildiği gibi Alî hakkında da rivâyet edilmiştir. Allah ikisinden de razı olsun. Muâz hakkında rivâyet edileni Ahmed "Müsned"inde şöyle rivâyet etmiştir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Muâz b. Cebel'i Yemen'e gönderirken ona buyurdu ki: *"Ey Muâz! Allah'ın senin ellerinle şirk ehlinden bir adamı hidâyet etmesi senin için kızıl develere sahip olmandan daha hayırlıdır."* Bu hadisin isnadı munkatıdır ve çok zayıftır.

Alî b. Ebî Tâlib hakkında rivâyet edilene gelince bunu Şeyhayn, Sehl b. Sa'd es-Sâidî *(radıyallahu anh)*'tan şöyle rivâyet etmiştir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Hayber Günü Alî'ye buyurdu ki: *"Vallahi Allah'ın senin vesîlenle tek bir adamı hidâyet etmesi senin için kızıl develerden daha hayırlıdır."*

sen Allah'ın huzuruna buna benzeyen bir amel ile çıkamazsın.

Bidat ehlinden bir kardeşe, meclis arkadaşına ya da dosta sâhip olmaktan sakın. Zira şöyle bir eser vârid olmuştur: "Kim bir bidat ehliyle oturursa ismet (korunmuşluk) ondan çekilip alınır ve o kendi nefsine havale edilir. Kim bir bidat ehline doğru yürürse İslâm'ı yıkmaya doğru yürümüş olur."

Yine şöyle buyrulmuştur: 'Allah'tan gayrı ibâdet edilenler arasında Allah'ın hevâ ehlinden daha çok buğzettiği hiçbir ilâh yoktur.'

Bidat ehli Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in diliyle lanetlenmiştir: Allah onların nafilelerini de farzlarını da kabul etmeyecektir. Ne kadar çok ibâdet ederlerse, oruç tutarlarsa, namaz kılarlarsa; Allah'tan o kadar uzaklaşırlar.

Meclislerinden yüz çevir! Nasıl Allah onları (rahmetinden) uzaklaştırdıysa, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve ondan sonra gelen hidâyet imamları onları zelil düşürdüyse; sen de onları uzaklaştır ve onları zelil düşür." Esed'in sözleri sona erdi. Allah Teâlâ ona rahmet etsin.

Allah sana rahmet etsin, bil ki bidat ve dalâlet ehline düşmanlık göstermekle ilgili olarak Esed'in sözleri ve seleften onun gibi kimselerin sözlerinden gelenler dinden çıkarmayan dalâletler hakkındadır. Buna rağmen onlar iki sebepten dolayı bu hususta katı davranmışlar ve bu tür dalâletlerden sakındırmışlardır:

Birincisi: Bidatin zâtı itibarıyla dine verdiği zarardır. Bundan dolayı bidat onlar nezdinde büyük günahlardan daha büyüktür ve bidat ehline karşı büyük günah işleyenlere davrandıklarından daha sert davranagelmişlerdir. Nitekim sen bugün âlim ve abid olsa bile râfızînin insanların kalplerinde büyük günahları açıktan işleyen sünnîden daha sevimsiz ve daha beter olduğunu görürsün.

İkincisi: Bidatlerin açık riddete sürüklemesidir. Nitekim bu bidat ehlinin birçoğundan görülmüştür. Onların hakkında katı davrandığı bidate örnek olarak sâlih bir adamın kabrinin yanında Allah'a ibâdet eden kimsenin yaptığını zikredebiliriz. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* işlenebilecek ve müslümanı mürted yapacak açık şirkten endileşendiğinden dolayı bu kimse hakkında ağır ifadeler kullanmıştır. Burayı anlayan kimse bidatlerle bizim üzerinde konuştuğumuz meseleler arasındaki yani riddet, mürtedlere karşı cihad, büyük nifak ve münafıklara karşı cihad meseleleri arasındaki farkı anlar. Bu meseleler hakkında muhkem ayetler inmiştir. Misâl olarak Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse Allah öyle bir topluluk getirir ki onları sever, onlar da O'nu severler..." (Mâide, 54)

Yine Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Ey nebî! Kâfirlere ve münâfıklara karşı savaş ve onlara sert davran! Onların barınacağı yer cehennemdir. Varılacak ne kötü yerdir orası! Söylemediklerine dair Allah'a yemin ederler. Hâlbuki küfür sözünü gerçekten söylediler ve müslümanlıklarından sonra kâfir oldular..." (Tevbe, 73-74)

İbn Vaddâh *(rahimehullah)* "el-Bida' ve'l Havâdis" kitabında bu ümmet içerisinde küfür fitnesinin ve dalâlet fitnesinin vukû bulacağı hakkında zikrettiği bir hadisten sonra şöyle demiştir:

"Küfür fitnesi riddettir. Bu fitnede (kadınları ve çocukları) köleleştirmek ve malları (ganîmet olarak) almak helâl olur. Dalâlet fitnesinde ise köleleştirmek ve malları almak helâl olmaz. Bizim içerisinde bulunduğumuz fitne köleleştirmenin ve malları almanın helâl olmadığı dalâlet fitnesidir."

Yine o *(rahimehullah)* şöyle demiştir:

Bize Esed haber verdi, dedi ki: Bize bir adam İbnu'l Mübarek'ten onun şöyle dediğini haber verdi: İbn Mes'ûd şöyle demiştir: "Şüphesiz kendisiyle İslam'a tuzak kurulan her bidatin zamanında Allah'ın velilerinden bir veli vardır ki İslâm'ı savunur ve bidatin alâmetlerini dile getirir. O yerlerde bulunmayı ganîmet bilin ve Allah'a tevekkül edin." Sonra İbnu'l Mubârek "Vekil olarak Allah yeter" dedi.

İbn Vaddâh sonra isnadıyla seleften birinden "Bir adamı kötü bir görüşten döndürmem bana bir ay itikâfta bulunmamdan daha sevimlidir" dediğini aktarmıştır.

(Yine o şöyle demiştir:) Bize Esed, Ebû İshâk el-Hazzâ kanalıyla el-Evzâî'den onun şöyle dediğini haber verdi: "İlim ehlinden bazıları 'Allah bidatçiden ne bir namazı ne bir sadakayı ne bir orucu ne bir cihadı ne bir haccı ne bir farzı ne bir nâfileyi kabul eder' diyordu."

Selefinizin dilleri onlara karşı sertti. Onlardan dolayı kalpleri ürperirdi. İnsanları bidatlerinden sakındırırlardı.

Yine İbn Vaddâh şöyle demiştir: "Bidatlerini insanlardan gizliyorlarsa onların perdesini yırtmak ve kusurlarını açığa çıkarmak kimsenin haddi değildir. Allah onu cezalandırmaya ya da ona tevbe nasip etmeye daha lâyıktır. Ancak bidatlerini açığa vururlarsa ilmi yaymak hayat, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in buyruklarını tebliğ etmek ısrarcı mülhid karşısında kendisine tutunulacak bir rahmettir."

Sonra isnadıyla şunu rivâyet etmiştir: Ebû Mûsâ oturmaktayken bir adam Huzeyfe'ye gelip "Ne dersin, bir adam Allah için beslediği öfkeyle öldürülünceye dek kılıcıyla çarpışsa o cennetlik midir yoksa cehennemlik mi?" diye sordu. Ebû Mûsâ "Cennetliktir" dedi. Huzeyfe "Adamı anlamaya çalış ve söylediğin şeyi anlamasını sağla!" dedi. Bunu üç kez yapınca üçüncüsünde ona "Vallahi sen onu anlamaya çalışmıyorsun!" dedi. Sonra adamı çağırıp "Yavaş ol bakalım" dedi, "Nereden bileceksin? Sözünü ettiğin adam kırılıncaya kadar kılıcıyla çarpışsa, hakka isâbet etmiş ve öldürülünceye kadar hak üzere sebat etmişse cennetliktir. Hakka isâbet etmemişse ve Allah onu hakka muvaffak kılmamışsa cehennemliktir." Sonra şöyle dedi: "Canım elinde olana yemin ederim ki şu kadardan fazla kimse mutlaka hakkında soru sorduğun şey sebebiyle cehenneme girecektir."

Sonra isnadıyla Hasen'den "Bidat ehliyle oturma, çünkü o kalbini hasta eder" dediğini aktarmıştır.

Sonra isnadıyla Süfyân es-Sevrî'den şöyle dediğini aktarmıştır: "Kim bir bidat ehliyle oturursa üç şeyden birinden

selâmette olamaz: Ya başkası için bir fitne olur. Ya kalbine bir şey düşer de ondan dolayı ayağı kayar, Allah da onu cehenneme sokar. Ya da 'Vallahi ben konuştuklarına aldırmıyorum, ben kendime güveniyorum' der. Hâlbuki kim göz açıp kapama müddetince dini hususunda kendini Allah'tan güvende hissederse Allah dinini ondan çekip alır."

Sonra isnadıyla seleften birinden "Kim bir bidat ehlinin yanına onu tazim etmek maksadıyla giderse İslâm'ın yıkılmasına yardım etmiş olur" dediğini aktarmıştır.

(Yine o şöyle demiştir:) Bize Esed haber verdi, dedi ki: Bize Kesîr Ebû Saîd tahdis etti, dedi ki: "Kim bir bidat ehlinin meclisinde bulunursa korunmuşluk ondan çekilip alınır ve o kendisine bırakılır."

(Yine o şöyle demiştir:) Bize Esed b. Mûsâ haber verdi, dedi ki: Bize Hammâd b. Zeyd, Eyyûb'dan onun şöyle dediğini haber verdi: Ebû Kılâbe dedi ki: "Hevâ ehliyle oturmayın ve onlarla tartışmayın. Çünkü ben sizi sapıklıklarına daldırmayacaklarından ya da bildiklerinizi size karışık göstermeyeceklerinden emin olamam." Eyyûb dedi ki: "Vallahi o akıl sahibi fakihlerdendi."

(Yine İbn Vaddâh şöyle demiştir:) Bize Esed b. Mûsâ haber verdi, dedi ki: Bize Zeyd b. Muhammed b. Talha haber verdi, dedi ki: İbrâhîm dedi ki: "Bidat ehliyle oturmayın ve onlarla konuşmayın! Çünkü ben kalplerinizin dönmesinden endişe ediyorum."

(Yine o şöyle demiştir:) Bize Esed isnad ile Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan onun şöyle dediğini haber verdi: Rasu-

lullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Kişi dostunun dini üzeredir. Şu hâlde biriniz kiminle dostluk ettiğine baksın."[37]

(Yine o şöyle demiştir:) Bize Esed haber verdi, dedi ki: Bize Müemmel b. İsmâîl, Hammâd b. Zeyd kanalıyla Eyyub'dan onun şöyle dediğini haber verdi: "Bir gün Muhammed b. Sîrîn'in yanına bir adam girip 'Ey Ebû Bekr, sana Allah'ın kitabından bir âyet okuyayım mı? Âyeti okumaktan başka bir şey yapmayacağım, sonra çıkıp gideceğim?' dedi. Bunun üzerine Muhammed iki parmağını iki kulağına tıkadı. Sonra 'Müslümansan evimden çıkman ve bana rahatsızlık vermemen gerektiği hususunda seni uyarıyorum!' dedi. Adam yine 'Ey Ebû Bekr, âyeti okumaktan başka bir şey yapmayacağım, sonra çıkıp gideceğim?' dedi. Muhammed izarına davranıp onu beline dolamaya niyetlendi ve kalkmaya hazırlandı. Bunun üzerine adama yönelip 'Çıkman ve kendisine rahatsızlık vermemen hususunda seni uyardı!' dedik. Sonra 'Ey Ebû Bekr, sana ne zararı olurdu bir âyet okuyup çıksaydı?' dedik. Dedi ki: 'Vallahi ben kalbimin onun üzerinde bulunduğu şey karşısında sâbit kalacağını bilseydim okumasına aldırmazdım. Ancak kalbime kalbimden çıkarmama çalışmama rağmen başarılı olamayacağım bir şey atmasından endişelendim.'"

(Yine o şöyle demiştir:) Bize Esed haber verdi, dedi ki: Bize Damra, Sevde'den onun şöyle dediğini haber verdi: Abdullah b. el-Kâsım'ı şöyle derken işittim: "Bir hevâ üzere

[37] Hasen hadis. Bunu Ahmed ve başkaları rivâyet etmiştir.

olan, sonra da onu terk eden bir kul mutlaka ondan daha şerlisine varmıştır."

Yine (İbn Vaddâh) şöyle demiştir: "Bunu ashabımızdan birine zikrettim de şöyle dedi: 'Bunun doğrulayıcısı Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet edilen şu hadistedir:

"Okun avı delip geçtiği gibi dinden çıkarlar. Sonra ok gezine dönene kadar ebediyen dine dönmezler."'"[38]

(Yine İbn Vaddâh şöyle demiştir:) Bize Esed haber verdi, dedi ki: Bize Mûsâ b. İsmâîl, Hammâd b. Zeyd- Zeyd kanalıyla Eyyûb'dan onun şöyle dediğini haber verdi: "Bir adam bir görüşü benimsiyordu da ondan döndü. Bundan dolayı sevinçli bir hâlde Muhammed'e gittim ve ona bunu söyledim. 'Falanın benimsemekte olduğu görüşünü terk ettiğini duydun mu?' diye sordum. Dedi ki: 'Neye geçtiğine bakın! Hadisin sonu onlara başından daha ağırdır. İslâm'dan sıyrılıp çıkarlar ve ona dönmezler.'"

Sonra isnadıyla Huzeyfe'den rivâyet ettiğine göre o beyaz bir taş almış, onu avcuna koymuş, sonra "Bugün bu din şu taşın beyaz olduğu gibi beyazdır" demiş, sonra bir avuç toprak almış, onu taşın üzerine saçmaya başlamış, taşı görünmez hâle getirdikten sonra "Canım elinde olana yemin ederim ki şunların taşı gömdüğü gibi dini gömecek topluluklar gelecektir" demiştir.

---

[38] Sahih hadis. Bunu Ahmed ve başkaları rivâyet etmiştir. Aslı "Sahihayn'da yer almaktadır.

(Yine İbn Vaddâh şöyle demiştir:) Bize Muhammed b. Saîd isnadıyla Ebu'd Derdâ'dan onun şöyle dediğini haber verdi: "Bugün Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yanınıza çıksa ashabıyla birlikte üzerinde bulunduğu şeyden namaz dışında bir şeyi tanıyamaz!" el-Evzâî dedi ki: "Ne olurdu el-Evzâî o zamanı görseydi!"

(Yine İbn Vaddâh şöyle demiştir:) Bize Süleyman b. Muhammed isnadıyla Alî'den onun şöyle dediğini haber verdi: "İlmi öğrenin ki onunla tanınasınız. Onunla amel edin ki ehlinden olasınız. Sizden sonra öyle bir zaman gelecek ki o zamanda onların onda dokuzu hakkı inkâr edecek."

(Yine İbn Vaddâh şöyle demiştir:) Bize Yahyâ isnadıyla Ebû Sehl b. Mâlik kanalıyla babasından onun şöyle dediğini haber verdi: "İnsanları üzerinde bulduğum şeylerden sizde sadece namaza çağrıyı tanıyabiliyorum."

(Yine İbn Vaddâh şöyle demiştir:) Bana İbrâhîm b. Muhammed isnadıyla Enes'ten onun şöyle dediğini tahdis etti: "Sizde Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in zamanında aşina olduklarımdan 'Lâ ilâhe illallah' demeniz dışında hiçbirini tanıyamıyorum."

(Yine İbn Vaddâh şöyle demiştir:) Bize Esed isnadıyla Hasen'den onun şöyle dediğini haber verdi: "Bir adam ilk selefin zamanına yetişseydi, sonra bugün yeniden diriltilseydi İslâm'dan hiçbir şeyi tanıyamazdı." (Râvi) dedi ki: Hasen sonra elini yanağına koydu, sonra "Şu namaz dışında" dedi. Sonra şunları söyledi: "Ama vallahi kim şu çirkin zamanda yaşar ya da o sâlih selefe yetişememiş olur, bidatine çağıran bir bidatçi görür, dünyalığına çağıran bir arkadaş görür,

bunlara rağmen Allah onu korur, kalbini o sâlih selefe özlem duyar, onların izinden gider ve yollarına uyar kılarsa ona bedel olarak mutlaka büyük bir ecir verilir. Siz böyle olun Allah Teâlâ'nın dilemesiyle."

(Yine İbn Vaddâh şöyle demiştir:) Bana Muhammed b. Abdullah b. Muhammed isnadıyla Meymûn b. Mihrân'dan onun şöyle dediğini tahdis etti: "Seleften bir adam aranızda diriltilse sizden şu kıble dışında bir şeyi tanıyamaz."

(Yine İbn Vaddâh şöyle demiştir:) Bize Muhammed b. Kudâme isnadıyla Ümmü'd Derdâ'dan onun şöyle dediğini haber vermiştir: Ebu'd Derda yanıma öfkeli bir hâlde girdi. Ona "Seni öfkelendiren nedir?" diye sordum. "Vallahi Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in işlerinden onlarda sadece cemaatle namaz kılmalarını tanıyabiliyorum" dedi.

Bir lafızda "Bir adam İslâm'ı öğrense, sonra onu ihmâl etse, sonra tekrar araştırsa ondan bir şeyi tanıyamaz" demiştir.

(Yine İbn Vaddâh şöyle demiştir:) Bana İbrâhîm isnadıyla Abdullah b. Amr'dan onun şöyle dediğini tahdis etti: "Bu ümmetin ilklerinden iki adam şu vâdilerden birinde mushaflarıyla yalnız kalsalardı bugün insanların yanına geldiklerinde şüphesiz üzerinde bulundukları hâlden bir şey tanıyamazlardı."

Mâlik şöyle demiştir: Bana ulaştığına göre Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)* *"Allah'ın yardımı ve fetih geldiği ve insanları bölük bölük Allah'ın dinine girerken gördüğün zaman..."* âyetini okumuş ve şöyle demiştir: "Canım elinde olana yemin ede-

rim ki bugün insanlar dinlerine bölük bölük girdikleri gibi dinlerinden bölük bölük çıkmaktadırlar."

Allah sana rahmet etsin, şimdi bir durup düşün! Sahâbe'nin sonunun daha hayatta olduğu Tâbiîn zamanında durum buysa müslüman nasıl çokluğa aldanır? Çokluk nasıl kafasını karıştırır? Bâtılı çokluğa bakarak bulmaz?

İbn Vaddâh sonra isnadıyla Ebû Umâme'den onun şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Ebû Sa'lebe el-Huşenî'ye gidip "Ey Ebû Sa'lebe! Şu âyeti ne yapacaksın?" diye sordum. "Hangi âyeti?" dedi. "Allah Teâlâ'nın *'Siz doğru yol üzere olduktan sonra sapan size zarar veremez' (Mâide, 105)* buyruğu" dedim. Dedi ki: "Vallahi bunu bilenine sordun! Ben bunu Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e sormuştum da o şöyle buyurmuştu:

'Hayır! Siz birbirinize marufu emredin ve birbirinizi münkerden sakındırın! Ancak kendisine itaat edilen bir cimrilik, peşinden gidilen bir hevâ, öncelenen bir dünyalık ve her görüş sahibinin görüşünü beğenmesini gördüğün zaman sadece özelinle ilgilen ve avama bir şeyler emretmeyi bırak. Zira önünüzde öyle günler vardır ki bu günlerde sabır koru avuçlamak gibidir. O günlerde amel edene onun amelinin aynısını işleyen elli adamın ecri vardır.'

'Ey Allah'ın Resûlü! Onlardan elli adamın ecri mi?' diye soruldu. Bunun üzerine o 'Hayır! Sizden elli adamın ecri' buyurdu."[39]

[39] Hasen hadis. Bunu Ebû Dâvûd ve başkaları rivâyet etmiştir.

Sonra isnadıyla Abdullah b. Amr *(radıyallahu anhuma)*'dan rivâyet ettiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* üç defa "Gariplere ne mutlu!" buyurmuş, "Ey Allah'ın Resulü, garipler kimlerdir?" diye sormaları üzerine şöyle buyurmuştur: "Çok miktardaki kötü insanların içindeki az miktardaki sâlih kimselerdir. Onları sevmeyenler sevenlerden daha çoktur."[40]

(Yine İbn Vaddâh şöyle demiştir:) Bize Muhammed b. Saîd isnadıyla el-Meâfirî'den onun şöyle dediğini haber verdi: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki:

"Allah'ın kitabına o garipsendiği zaman yapışan ve Sünnet'le o söndürüldüğü zaman amel eden gariplere ne mutlu!"[41]

(Yine İbn Vaddâh şöyle demiştir:) Bize Esed isnadıyla Sâlim b. Abdullah- babası kanalıyla Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu haber verdi:

"İslâm garip olarak başladı. Başladığı gibi garip olana kadar da kıyâmet kopmayacaktır. İnsanlar bozulduğunda ga-

---

[40] Bu senede vâkıf olamadık. Bunu Ahmed ve et-Taberânî hasen bir isnadla *"onlara isyan edenler itaat edenlerden daha çoktur"* lafzıyla rivâyet etmiştir.

[41] Hadis bu senedle zayıftır. el-Meâfirî'nin Sahâbe'den birinden hadis işittiği sâbit değildir. Bu hadisin senedinde ayrıca Ukbe b. Nâfi' vardır ki meçhuldür. Hakkında tevakkuf edilmiştir. Nuaym b. Hammâd hakkında da olumsuz bazı şeyler söylenmiştir.

riplere ne mutlu! İnsanlar bozulduğunda gariplere bir kez daha ne mutlu!"[42]

(Yine İbn Vaddâh şöyle demiştir:) Bize Esed'in isnadıyla Abdullah'tan haber verdiğine göre o Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i şöyle buyururken işitmiş:

"İslâm garip olarak başladı. Başladığı gibi tekrar garip olacaktır. Gariplere ne mutlu!" "Garipler kimdir ey Allah'ın Resûlü?" diye sorulması üzerine de "İnsanlar bozulduğu zaman düzeltenler..." buyurmuş.[43]

İmam ve hâfız Muhammed b. Vaddâh'ın "el-Bida' ve'l Havâdis" kitabından aktardıklarımın sonuncusu budur.

Allah sana rahmet etsin, bir kısmı "Sahîh"te yer alan gurbetle ilgili sayıca çok ve meşhur hadisler üzerinde düşün! Âlimlerin bunun uzun zaman önce gerçekleştiği hususundaki icmaları üzerinde düşün! Öyle ki İbnu'l Kayyım *(rahimehullah)* "Zamanımızda İslâm ilk ortaya çıktığı zamanki hâlinden daha gariptir" demiştir.

---

[42] Hadis bu senedle çok zayıftır. Senedinde Yahyâ b. el-Mütevekkil vardır ki en-Nesâî ve İbnu'l Medînî onu zayıflamıştır. Ahmed onun hakkında "vâh" (çürük) demiştir. Ancak hadisin Müslim'in "Sahîh"inde şu lafızda bir aslı vardır: *"İslâm garip başladı ve başladığı gibi tekrar garip olacaktır. Gariplere ne mutlu!"*

[43] Hadis bu lafızla sahihtir. Bunu "es-Sünenu'l Vâridetu fi'l Fiten"de Ebû Amr ed-Dânî ve "el-Ğurabâ"da el-Âcurrî aynı lafızla rivâyet etmiştir. et-Tirmizî ise *"insanların bozduğunu düzeltenler"* lafzıyla rivâyet etmiş ve "hasen sahih bir hadistir" demiştir. Bunu ayrıca et-Taberânî *"insanların bozulduğu esnada düzeltenler"* lafzıyla rivâyet etmiş, el-Heysemî "Sika olan Bekr b. Süleym dışında ricâli sahih ricâlidir" demiştir.

Bunlar üzerinde iyi düşün! Umulur ki insanların çoğunun içerisinde helâk olduğu bu büyük çukurdan selâmette kalırsın. Bu çukur çokluğun ve en büyük karaltının peşinden gitmek ve azınlığa karşı soğukluk hissetmektir. Bu çukurdan selâmette kalan ne kadar az, ne kadar az, ne kadar azdır!

Sözlerimizi Müslim'in "Sahîh"inde Abdullah b. Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet ettiği sahih hadisle noktalayalım: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki:

"Benden önce Allah'ın bir ümmet içerisinde gönderdiği hiçbir nebî yoktur ki ümmetinden onun sünnetini alıp emrine uyan -bir rivâyette 'rehberliğiyle yollarını bulan ve sünnetini sünnet edinen'- bazı havârîleri ve sahâbîleri olmasın. Sonra onlardan sonra arkadaki nesiller gelir. Yapmadıklarını söyler, kendilerine emredilmeyeni yaparlar. Onlarla eliyle cihad eden mümindir. Onlarla diliyle cihad eden mümindir. Onlarla kalbiyle cihad eden mümindir. Bunun gerisinde hardal tanesi kadar iman yoktur."

Naklettiklerim sona erdi.

Hamd Âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.

Şeyh Takıyyuddîn'e ait, zindandayken bazı kardeşlerine, onların kendisine zindandan kurtulmak için hasımlarına karşı yumuşak olmasını tavsiye etmeleri üzerine yazdığı bir mektup gördüm ve vereceği büyük faydadan dolayı bu mektubun baş tarafını aktarmak istedim. Allah Teâlâ ona rahmet etsin, şöyle demiştir:[44]

Şüphesiz hamd Allah'a mahsustur. O'na hamd eder, O'ndan yardım ister, O'ndan bağışlanma dileriz. Nefislerimizin şerlerinden ve amellerimizin kötülerinden Allah'a sığınırız. Allah'ın hidâyet ettiğini saptıracak, O'nun saptırdığını hidâyet edecek yoktur. Şehâdet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur. Tektir, ortağı yoktur. Yine şehâdet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve resûlüdür. Onu bütün dinlere üstün kılmak üzere hidayet ve hak din ile göndermiştir. Şahid olarak Allah yeter. Allah'ın salât ve selâmı onun, âlinin ve ashâbının üzerine olsun.

Bundan sonra: İçerisinde âbid ve örnek iki şeyhin mesajının bulunduğu sayfa bana ulaştı. Allah onları da diğer kardeşleri de kendisinden bir ruhla desteklesin, kalplerine imanı yazsın, onları doğruluk yerine sokup doğruluk yerinden çıkarsın, onlar için katından kendisiyle yardım edeceği bir sultan, yani beyan ve bürhan ile ilim ve hüccet sultânı, dil ve kardeşler ile kudret ve nusret sultânı versin, onları takva sahibi velîlerinden, kendilerine düşmanlık gösterenlere galebe çalan hizbinden, hem sabredip hem kesin bir şekilde iman eden takva sahibi imamlardan kılsın. Bunu gerçekleştirecek,

---

[44] Mecmûu'l Fetâvâ, İbn Teymiyye

vaadinin gereğini gizlide ve açıkta yapacak, Rahmân'ın kullarının intikamını şeytanın hizbinden alacak olan Allah'tır.

Ancak O bunları bir sınav ve imtihanla yapacaktır. Bu hikmetinin gereği ve süregelen sünnetinin icabıdır. Allah bu sınav ve imtihanla iman ehli sâdıkları iftiracı münafıklardan ayıracaktır. Nitekim kitabı mümin olduğunu iddia eden hiç kimse için fitneden, kötülük işleyen azgınlar için de cezadan kaçış olmadığını göstermektedir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Elif, lâm, mîm. İnsanlar 'İman ettik' dediler diye sınanmadan bırakılıvereceklerini mi sandılar? Gerçekten Biz onlardan öncekileri sınadık. Allah sözünde sâdık olanları mutlaka bilecek, yalancıları da mutlaka bilecektir. Kötülükleri işleyenler Bizi geçeceklerini mi sandılar? Ne kötü hüküm veriyorlar!" (Ankebût, 1-4)

Görüldüğü üzere Allah subhânehû kötülükleri işleyenlerin onların peşindeki galib Zattan kurtulacağını ve mümin olduğunu iddia edenlerin sözünde sâdık olanı yalancıdan ayıran bir sınav olmaksızın bırakılıvereceğini sananları reddetmiştir. Yine O kitabında imanda sıdkın ancak yolundaki cihadla gerçekleşeceğini bildirmiş, şöyle buyurmuştur:

"Bedevîler 'İman ettik' dediler. De ki: İman etmediniz. Ama 'İslâm olduk' deyin. İman kalplerinize daha girmedi. Allah ve Resûlü'ne itaat ederseniz amellerinizden hiçbirini eksiltmez. Şüphesiz Allah (çok bağışlayan) Gafur, (merhameti bol olan) Rahîm'dir. Müminler ancak o kimselerdir ki Allah ve

Resûlü'ne iman ederler, sonra hiç şüpheye düşmezler..." (Hucurât, 14-15)

Yine Allah *(Subhanehu ve Teala)* sınav zamanında gerisin geri dönen, bu zamanda kendisine harf üzere -ki harf, üzerindeki kimsenin sâbit kalamadığı yan ve uç demektir- (kenardan köşeden) ibâdet eden, iman üzere ancak arzuladığı dünya malı bulunursa sebât eden kimsenin uğrayacağı hüsranı bildirmiş, şöyle buyurmuştur:

"İnsanlardan öyleleri vardır ki Allah'a kenardan köşeden ibâdet eder. Kendisine bir hayır isâbet ederse onunla huzur bulur. Başına bir sınav gelirse gerisin geri döner. O hem dünyayı hem de âhireti kaybetmiştir. İşte apaçık hüsran budur." (Hacc, 11)

"Yoksa Allah henüz sizden cihad edenleri bilmemişken ve sabredenleri bilmemişken cennete gireceğinizi mi sandınız?" (Âli İmrân, 142)

Yine Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz sizden mücahidleri ve sabredenleri bilmemize dek ve haberlerinizi ortaya çıkarmamıza dek sizi sınayacağız." (Muhammed, 31)

Yine Allah *(Subhanehu ve Teala)* mürtedlerin olduğu zaman kendisini sevenler mücahidlerin de mutlaka olacağını bildirmiş, şöyle buyurmuştur:

"Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse Allah öyle bir topluluk getirir ki onları sever, onlar da O'nu severler." (Mâide, 54)

Onlar iman nimetine şükreden ve imtihan karşısında sabır gösteren kimselerdir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

> *"Muhammed ancak bir resuldür. Ondan önce de resuller gelip geçmiştir. Şimdi o öldürülür veya ölürse topuklarınız üzere geri mi döneceksiniz... Allah iyilik yapanları sever." (Âli İmrân, 144-148)*

Demek ki Allah bir insanı sabır ve şükür ile nimetlendirdi mi onun hakkında verdiği hükümlerin tamamı hayır olmaktadır. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in buyurduğu gibi: "Allah'ın mümin hakkında verdiği her hüküm mutlaka hayır olur: Ona bir genişlik isâbet eder de o şükrederse kendisi için hayır olur. Başına bir sıkıntı gelir de sabrederse kendisi için hayır olur."[45]

Allah'ın kitabının birçok yerinde söz konusu ettiği çok sabredip çok şükreden kimse müminin ta kendisidir. Allah kimi sabır ve şükür ile nimetlendirmezse o en kötü hâlde olur. Hem genişlik hem de sıkıntı onu varılacak çirkin bir yere sürükler. Nebîlerin ve sıddıkların başına gelen, dinin asıllarını sabit kılan, imanı ve Kur'ân'ı münafıkların, mülhidlerin ve iftiracıların tuzaklarından koruyan büyük imtihanlarda bu kimsenin hangi durumda olacağını sen düşün! Bu hâlde de Rabbimizin seveceği ve razı olacağı şekilde, yüzünün keremine ve celâlinin izzetine yaraştığı gibi Allah'a bol, temiz ve mübârek hamdler sunuyoruz!

---

[45] Sahih hadis. Bunu birbirine yakın lafızlarla Müslim, Ahmed, ed-Dârimî ve başkaları rivâyet etmiştir.

Allah'tan niyaz ettiğimiz; sizi ve bütün müslümanları dünya hayatında da âhirette de sâbit sözle sâbit kılması, üzerinizdeki açık ve gizli nimetlerini tamamlaması, apaçık kitabında bize kendilerine karşı cihad etmemizi ve kendilerine sert davranmamızı emrettiği kâfirlere ve münâfıklara karşı dinine, kitabına, resûlüne ve mümin kullarına yardım etmesidir... Ebu'l Abbâs *(rahimehullah)*'ın sözlerinden aktardıklarım sona erdi.

Yine kendisine haşîş (ot, esrar) yemenin caiz olduğunu iddia eden kimseye ne gerekeceğinin sorulması üzerine verdiği bir cevapta şu sözleri yer almaktadır:[46] Bu haşîşi yemek haramdır. Bu haram kılınan pis şeylerin en pisidir. Kişi ondan az yesin çok yesin, fark etmez. Ancak onun sarhoş edecek derecede çoğu müslümanların ittifakıyla haramdır. Bunu helâl gören kimse kâfirdir. Tevbe etmesi istenir. Tevbe ederse ne âlâ, aksi takdirde kâfir ve mürted olarak öldürülür. Yıkanmaz, cenaze namazı kılınmaz ve müslümanlar arasına gömülmez.

Mürtedin hükmü yahudilerin ve hristiyanların hükmünden daha beterdir. Bunun avama helâl olduğuna inansalar da haşîşin "hatırlama ve düşünce lokması" olduğunu, durgun hâldeki kararlılığı harekete geçirdiğini ve yolda faydası olduğunu söyleyen özel kimselere helâl olduğuna inansalar da durum değişmez.

Seleften bazıları Allah Teâlâ'nın *"İman edip sâlih amel işleyenlere bir günah yoktur..."* buyruğunu tevil ederek şarabın

[46] Mecmûu'l Fetâvâ, İbn Teymiyye

özel kimselere mübah olduğunu sanmıştı da Ömer, Alî ve diğer sahâbîler *(radıyallahu anhum)* şarabın haram kılınmış olduğunu ikrar ettikleri takdirde değneklenecekleri, onu helâl saymakta ısrar ettikleri takdirde de öldürülecekleri hususunda görüş birliği etmişlerdi... Şeyhin sözlerinden aktardıklarım sona erdi. Allah Teâlâ ona rahmet etsin.

Şimdi sen nebîlerin dini hakkında açıktan kötü konuştuğu, şirk ehlinden olduğu, şirk ehlinin hak üzere olduğunu söylediği, onların yanında yer almayı tavsiye ettiği, tevhid hakkında kötü konuşmayanlara karşı çıktığı ve müşriklerin arasına karıştığı zaman muayyen şahsı İslâm'a intisap ettiğinden dolayı tekfir etmediği kendisine nispet edilen şu zâtın sözleri üzerinde düşün!

Bak: Âbid bile olsa, kâfirlere karşı kendilerine yardım edecek özel kimselere helâl olduğunu bile söylese muayyen şahsı haşîşi helâl saydığından dolayı nasıl tekfir etmiştir? Nasıl Sahâbe'nin tevbe etmedikleri takdirde Kudâme ile ashâbının tekfiri üzerinde icma etmesini delil getirmiştir? Onun sözü de muayyen şahıs hakkındadır, Sahâbe'nin sözü de muayyen şahıs hakkındadır. Ya üzerinde konuştuğumuz, haşîşi helâl saymanın bin cüzünden birine bile denk olamayacağı mesele hakkında ne düşünülür?

Hamd Âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur. Allah'ın salât ve selâmı Muhammed'in, âlinin ve ashabının üzerine olsun.

Şeyh Muhammed'in sözleri sona erdi. Allah ona rahmet etsin ve onu geniş cennetlerine yerleştirsin.

Çıkacak Kitaplarımız (İnşaAllah)

1. Eş-Şeria

İmam el-Acurrî

2. İmam Acurrî Külliyatı

Ebu Abdullah Adil b. Abdullah Âl-u Hamdan

3. Kitabu't Tevhid (Fethu'l Mecid) **Şerhi**

Şeyh Abdurrahman b. Hasan

4. Fadlu'l İslam

Şeyh Muhammed b. Abdulvehhab

5. Usulu'l İman

Şeyh Muhammed b. Abdulvehhab

6. El-Muhtasar

İmam el-Muzenî

7. Sahih-i Buharî (Fethul Bâri) **Şerhi**

İbn Receb el-Hanbelî

تم بحمد الله

وقد كان بعض السلف ظنَّ أنَّ الخمر يُباح للخاصة متأولاً قوله تعالى: {لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ} فاتفق عمر وعلي وغيرهما من علماء الصحابة (رضي الله عنهم) على أنهم إنْ أقروا بالتحريم جُلدوا، وإنْ أصروا على الاستحلال قُتلوا..

انتهى ما نقلتُه من كلام الشيخ (رحمه الله تعالى).

فتأمَّل كلام هذا الذي يُنسبُ إليه عدم تكفير المعيَّن إذا جاهر بسبِّ دين الأنبياء وصار من أهل الشرك ويزعم أنهم على الحق ويأمر بالمصير معهم وينكر على من لا يسبُّ التوحيد ويدخل مع المشركين لأجل انتسابه إلى الإسلام!

انظرْ كيف كفَّر المعيَّن ولو كان عابداً باستحلال الحشيشة، ولو زعم حلَّها للخاصة الذين تعينهم على الكفرة واستدلَّ بإجماع الصحابة على تكفير قُدامة وأصحابه إنْ لم يتوبوا، وكلامه في المعيَّن وكلام الصحابة في المعيَّن، فكيف بما نحن فيه مما لا يساوي استحلال الحشيشة جزء من ألف جزء منه!

والحمدُ الله ربِّ العالمين

وصلَّى الله على محمد وآله وصحبه وسلَّم تسليماً كثيراً

***

انتهى كلام الشيخ محمد (رحمه الله وأسكنه فسيح جناته)

أهل النفاق والإلحاد والبهتان، فالحمد لله حمداً كثيراً طيباً مباركاً كما يحب ربنا ويرضى، وكما ينبغي لكرم وجهه وعزّ جلاله.

والله المسؤول أنْ يثبتكم وسائر المسلمين بالقول الثابت في الحياة الدنيا وفي الآخرة، ويتم نعمه عليكم الظاهرة والباطنة، وينصر دينه وكتابه ورسوله وعباده المؤمنين، على الكافرين المنافقين الذين أمرنا بجهادهم والإغلاظ عليهم في كتابه المبين..

انتهى ما نقلته من كلام أبي العباس (رحمه الله).

ومن جواب له (رحمه الله)، لـمَّا سُئِلَ عن الحشيشة ما يجب على من يدعي أنَّ أكلها جائز، فقال :

وأكل هذه الحشيشة حرام، وهي أخبث الخبائث المحرمة، سواء أكل منها كثيراً أو قليلاً، لكنَّ الكثير المسكر منها حرام باتفاق المسلمين، ومن استحلَّ ذلك فهو كافرٌ يُستتاب، فإنْ تابَ وإلا قُتل كافراً مرتدّاً لا يُغسَّل ولا يُصلَّى عليه ولا يُدفن بين المسلمين.

وحُكْمُ المرتد أشرُّ من حكم اليهود والنصارى، وسواء اعتقد أنَّ ذلك يحلُّ للعامة أو للخاصة الذين يزعمون أنها لقمة الذكر والفكر! وأنها تحرك العزم الساكن! وتنفع في الطريق!

(١) مجموع الفتاوى، لابن تيمية.

جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَيَعْلَمَ الصَّابِرِينَ}، وقال تعالى: {وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّى نَعْلَمَ الْمُجَاهِدِينَ مِنْكُمْ وَالصَّابِرِينَ وَنَبْلُوَ أَخْبَارَكُمْ}.

وأخبر سبحانه أنه عند وجود المرتدين فلا بدَّ من وجود المحبين بين المجاهدين، فقال تعالى: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي الله بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ}، فهؤلاء هم الشاكرون لنعمة الإيمان، الصابرون على الامتحان، كما قال تعالى: {وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ} إلى قوله: {وَاللهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ}.

فإذا أنعم الله على إنسانٍ بالصبر والشكر؛ كان جميع ما يقضي له من القضاء خيراً له، كما قال النبي (صلى الله عليه وسلم): «لَا يَقْضِي اللهُ للمؤمن قضاءً إِلَّا كَانَ خَيْراً لَهُ، إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَّاءُ فَشَكَرَ كَانَ خَيْراً لَهُ، وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَّاءُ فَصَبَرَ كانَ خَيْراً لَهُ»[1]، والصبَّار الشَّكور هو المؤمن الذي ذكر الله في غير موضع من كتابه، ومن لم يُنعِمِ الله عليه بالصبر والشكر فهو بِشَرِّ حال، وكل واحد من السراء والضراء في حقه يفضي به إلى قبيح المآل، فكيف إذا كان ذلك في الأمور العظيمة التي هي محن الأنبياء والصديقين، ومنها تثبت أصول الدين، وحفظ الإيمان والقرآن من كيد

(١) حديثٌ صحيح، رواهُ بألفاظٍ متقاربة: مسلمٌ وأحمدُ والدارمي وغيرُهم.

دلَّ كتابه على أنه لا بدَّ من الفتنة لكل من ادَّعى الإيمان، والعقوبة لذوي السيئات والطغيان، فقال تعالى: {الم، أَحَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لا يُفْتَنُونَ، وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ، أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ أَنْ يَسْبِقُونَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ}، فأنكر سبحانه على من ظنَّ أنَّ أهل السيئات يفوتونَ الطالبَ الغالب، وأنَّ مدَّعي الإيمان يُتركون بلا فتنة تميز بين الصادق والكاذب.

وأخبر في كتابه أنَّ الصدق في الإيمان لا يكون إلا بالجهاد في سبيله فقال تعالى: {قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ وَإِنْ تُطِيعُوا اللهَ وَرَسُولَهُ لا يَلِتْكُمْ مِنْ أَعْمَالِكُمْ شَيْئاً إِنَّ اللهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ، إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا}.

وأخبر سبحانه وتعالى بخسرانِ المنقلِب على وجهه عند الفتنة، الذي يعبد الله فيها على حرف، وهو الجانب والطرف الذي لا يستقر من هو عليه، بل لا يثبت على الإيمان إلا عند وجود ما يهواه من خير الدنيا، فقال تعالى: {وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللهَ عَلَى حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَى وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ} وقال تعالى: {أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ اللهُ الَّذِينَ

قال (رحمه الله تعالى) :

الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونتوب إليه، ونعوذ بالله من شرور أنفسنا وسيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضل له، ومن يضلل فلا هادي له، ونشهدُ أنْ لا إله إلا الله وحده لا شريك له، ونشهد أنَّ محمداً عبده ورسوله، أرسله بالهدى ودين الحق، ليظهره على الدين كله وكفى بالله شهيداً، صلى الله عليه وعلى آله وصحبه وسلم تسليماً كثيراً.

أما بعد: فقد وصلتِ الورقةُ التي فيها رسالة الشيخين الناسكين القدوتين، أيدهما الله وسائر الإخوان بروحٍ منه وكتب في قلوبهم الإيمان، وأدخلهم مدخل صدق وأخرجهم مخرج صدق، وجعل لهم من لدنه ما ينصر به من السلطان، سلطان العلم والحجة بالبيان والبرهان وسلطان القدرة والنصرة باللسان والإخوان، وجعلهم من أوليائه المتقين وحزبه الغالبين لمن ناوأهم من الأقران، ومن الأئمة المتقين الذين جمعوا بين الصبر والإيقان، والله محقِّق ذلك ومنجز وعده في السر والإعلان، ومنتقم من حزب الشيطان لعباد الرحمن.

لكن بما اقتضتْ حكمتُه ومضت به سنته من الابتلاء والامتحان، الذي يميز الله به أهل الصدق والإيمان، من أهل النفاق والبهتان، إذ قد

---

(١) مجموع الفتاوى، لابن تيمية.

فتأمَّلْ هذا تأمُّلاً جيداً لعلك أنْ تسلم من هذه الهُـوَّة الكبيرة التي هلك فيها أكثر الناس، وهي الاقتداء بالكثرة والسواد الأكبر، والنفرة من الأقل، فما أقلَّ مَنْ سَلِم منها! ما أقله! ما أقله!

ولْنختم ذلك بالحديث الصحيح الذي أخرجه مسلم في صحيحه عن عبد الله بن مسعود (رضي الله عنه) أنَّ رسول الله (صلى الله عليه وسلم) قال: «مَا مِنْ نَبيٍّ بَعَثَهُ اللهُ في أمَّةٍ قَبْلِي إلا كَانَ لَهُ مِنْ أُمَّتِهِ حَوَارِيُّونَ وَأصْحَاب، يَأخُذُونَ بِسنَّتِهِ، وَيَقْتَدُونَ بِأَمْرِهِ -وفي رواية: يهتدون بهديه ويستنُّون بسنَّته-، ثُمَّ إنَّهَا تَخْلُفُ مِنْ بَعْدِهِمْ خُلُوفٌ، يَقُولُونَ مَا لا يَفْعَلُونَ وَيَفْعَلُونَ مَا لا يُؤْمَرونَ، فَمَنْ جَاهَدَهُمْ بِيَدِهِ فَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَمَنْ جَاهَدَهُمْ بِلسَانِهِ فَهُوَ مُؤمِنٌ، وَمَنْ جَاهَدَهُمْ بِقَلبِهِ فَهُوَ مُؤمِنٌ، وَلَيسَ وَرَاءَ ذلِكَ مِنَ الإيمَانِ حَبَّةُ خَرْدَل».

انتهى ما نقلتُه

والحمدُ لله ربِّ العالمين

وقد رأيتُ للشيخ تقي الدين رسالةً كتبَها وهو في السجن إلى بعض إخوانه لـمّا أرسلوا إليه يُشيرون عليه بالرِّفق بخصومه ليتخلَّص من السجن، أحببتُ أنْ أنقل أوَّلها لعظم منفعته.

أخبرنا أسد بإسناده عن سالم بن عبد الله عن أبيه أنَّ رسول الله (صلى الله عليه وسلم) قال: «بدأ الإسلام غريباً، ولا تقوم الساعة حتى يكون غريباً كما بدأ، فطوبى للغرباء حين يفسد الناس، ثم طوبى للغرباء حين يفسد الناس» .

أخبرنا أسد بإسناده عن عبد الله أنه سمع رسول الله الله (صلى الله عليه وسلم) يقول: «إنَّ الإسلامَ بدأ غريباً وسيعودُ غريباً كما بدأ، فطوبى للغرباء» قيل: ومن الغرباء يا رسول الله؟ قال: «الذين يُصلِحون إذا فَسَدَ الناس» ..

هذا آخر ما نقلته من كتاب [البدع والحوادث للإمام الحافظ محمد بن وضاح].

فتأمَّلْ -رحمك الله- أحاديث الغربة وبعضها في الصحيح، مع كثرتها وشهرتها.

وتأمَّل إجماع العلماء كلهم أنَّ هذا قد وقع من زمن طويل، حتى قال ابنُ القيم (رحمه الله): "الإسلامُ في زماننا أغربُ منه في أولِّ ظهوره"!

---

(١) الحديث -بهذا السند- ضعيف جداً، ففي سنده: يحيى بن المتوكِّل، وقد ضعَّفه النَّسائي وابن المديني، وقال عنه أحمد: واهٍ، لكنَّ الحديث له أصلٌ في صحيح مسلم بلفظ: «بَدَأَ الإِسْلاَمُ غَرِيباً، وَسَيَعُودُ كَمَا بَدَأَ غَرِيباً، فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ».

(٢) الحديث -بهذا اللفظ- صحيح، رواه أبو عمرو الداني في السنن الواردة في الفتن ورواه الآجري في الغرباء بنفس اللفظ، كما رواه الترمذي لكن بلفظ: «يصلحون ما أفسد الناس»، وقال: حديثٌ حسنٌ صحيح، ورواه الطبراني ولكن بلفظ: «يصلحون عند فساد الناس»، وقال الهيثمي: رجاله رجال الصحيح غير بكر بن سليم وهو ثقة.

سألتَ عنها خبيراً، سألتُ عنها رسول الله (صلى الله عليه وسلم) فقال: «بَلِ ائْتَمِرُوا بالمَعْرُوفِ وَتَنَاهَوا عَنِ المُنْكَرِ، حَتَّى إذا رأيتَ شُحّاً مُطاعاً وَهَوَى مُتَّبَعاً وَدُنْيا مُؤْثَرَةً وَإعْجابَ كُلِّ ذِي رَأْيٍ بِرَأْيِه؛ فَعَلَيْكَ بِخاصَّةِ نَفْسِكَ وَدَعْ عَنْكَ أمْرَ العَوام، فإِنَّ مِنْ وَرَائِكُمْ أيَّاماً، الصَّبْرُ فِيهِنَّ مِثْلُ القَبْضِ على الجَمْرِ، لِلعامِلِ فِيهِنَّ مِثْلُ أجْرِ خَمْسِينَ رَجُلاً يَعْمَلُونَ مِثْلَ عَمَلِه»، قيل يا رسول الله: أجر خمسين منهم؟! قالَ: «لا. بَلْ أجْرُ خَمْسِينَ مِنْكُم» (١).

ثم روى بإسناده عن عبد الله بن عمر (رضي الله عنهما) أنَّ النبي (صلى الله عليه وسلم) قال: «طُوبَى لِلْغُرَبَاء»، ثلاثاً، قالوا: يا رسول الله ومَن الغرباء؟ قال: «ناسٌ صالحونَ قليل، في ناسِ سوءٍ كثير، مَنْ يُبْغِضُهُم أَكْثَرُ مِمَّنْ يُحِبُّهُم» (٢).

أخبرنا محمد بن سعيد بإسناده عن المعافري قال: قال رسول الله (صلى الله عليه وسلم): «طوبى للغرباء، الذين يتمسَّكون بكتاب الله حينَ يُنكر، ويعملون بالسنَّة حين تُطفأ» (٣).

---

(١) حديثٌ حسن، رواه أبو داوود وغيرُه.

(٢) لم نقف على هذا السند، ورواه أحمد والطبراني بإسنادٍ حَسَن، لكن بلفظ: «من يعصيهم أكثر ممن يطيعهم».

(٣) الحديث -بهذا السند- ضعيف، فالمعافري لم يثبُت له سماع من أحدٍ من الصحابة، كما أنَّ في سند هذا الحديث: عقبة بن نافع، وهو مجهولٌ متوَقَّفٌ فيه، ونعيم بن حماد، وهو متكَلَّمٌ فيه.

أخبرنا محمد بن قدامة بإسناده عن أم الدرداء قالت: "دخل عليَّ أبو الدرداء مغضباً، فقلتُ له: ما أغضبك؟ فقال: والله ما أعرف فيهم من أمر محمد (صلى الله عليه وسلم) إلا أنهم يصلون جميعاً"، وفي لفظ: "لو أنَّ رجلاً تعلَّم الإسلام وأهمله، ثم تفقَّده، ما عرف منه شيئاً".

حدثني إبراهيم بإسناده عن عبد الله بن عمرو قال: "لو أنَّ رجلين من أوائل هذه الأمة خَلَيَا بمصحفيهما في بعض هذه الأودية لأتيا الناس اليوم ولا يعرفان شيئاً مما كانا عليه".

قال مالك: وبَلَغَني أنَّ أبا هريرة (رضي الله عنه) تلا: {إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللهِ وَالْفَتْحُ، وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللهِ أَفْوَاجاً} فقال: "والذي نفسي بيده إنَّ الناس لَيخرجون اليوم من دينهم أفواجاً كما دخلوا فيه أفواجاً".

قِفْ تأمَّلْ -رحمك الله- إذا كان هذا في زمن التابعين بحضرة أواخر الصحابة، فكيف يغترُّ المسلم بالكثرة أو تشكِل عليه أو لا يستدل بها على الباطل!

ثم روى ابنُ وضاح بإسناده عن أبي أمية قال: "أتيتُ أبا ثعلبة الخُشَني فقلتُ: يا أبا ثعلبة كيف تصنع في هذه الآية؟ قال: أَيَّةُ آية؟ قلتُ: قول الله تعالى: {لا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ}، قال: أمَا والله لقد

أخبرنا سليمان بن محمد بإسناده عن علي أنه قال: "تعلَّموا العلم تعرفون به، وأعملوا به تكونوا من أهله، فإنه سيأتي بعدكم زمان ينكر الحق فيه تسعةُ أعشارهم".

أخبرنا يحيى بإسناده عن أبي سهل بن مالك عن أبيه أنه قال: "ما أعرفُ منكم شيئاً مما أدركتُ عليه الناس إلا النداء بالصلاة".

حدثني إبراهيم بن محمد بإسناده عن أنس قال: "ما أعرف منكم شيئاً كنتُ أعهده على عهد رسول الله (صلى الله عليه وسلم) ليس قولكم لا إله إلا الله".

أخبرنا أسد بإسناده عن الحسن قال: "لو أنَّ رجلاً أدرك السلف الأول، ثم بُعثَ اليوم ما عرف من الإسلام شيئاً! قال: ووضع يده على خده ثم قال: إلَّا هذه الصلاة، ثم قال: أمَا والله لَـمَن عاش في هذه النَّكراء أو لم يدرك هذا السلف الصالح فرأى مبتدعاً يدعو إلى بدعته ورأى صاحب يدعو إلى دنياه فعصمه الله عن ذلك وجعل قلبه يحنُّ إلى ذكر هذا السلف الصالح ويقتصُّ آثارهم ويتَّبع سبيلَهم؛ لَيُعَوَّض أجراً عظيماً، فكذلك كونوا إنْ شاء الله تعالى".

حدثني محمد بن عبد الله بن محمد بإسناده عن ميمون بن مهران قال: "لو أنَّ رجلاً نُشرَ فيكم منَ السلف ما عرف فيكم غير هذه القبلة".

قال: فذكرتُ ذلك لبعض أصحابنا فقال: تصديقه في حديث عن النبي (صلى الله عليه وسلم): «يَمْرُقُونَ مِنْ الدِّينِ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنْ الرَّمِيَّةِ، ثُمَّ لَا يَرْجِعُونَ فِيهِ أَبَداً حَتَّى يَرْجِعَ السَّهْمُ على فُوقِه» .

أخبرنا أسد قال: أخبرنا موسى بن إسماعيل عن حماد بن زيد عن زيد عن أيوب قال: "كان رجل يرى رأياً فرجع عنه، فأتيتُ محمداً فَرِحاً بذلك فأخبرتُه، فقلتُ: أشعرتَ أنَّ فلاناً ترك رأيه الذي كان يرى، فقال: انظروا إلى ما يتحول، إنَّ آخر الحديث أشدُّ عليهم من أوله، يمرقون من الإسلام لا يعودون إليه".

ثم روى بإسناده عن حذيفة: "أنه أخذ حصاة بيضاء فوضعها في كفه، ثم قال: إنَّ هذا الدين قد استضاء استضاءة هذه الحصاة، ثم أخذ كفاً من تراب فجعل يذره على الحصاة حتى واراها، ثم قال: والذي نفسي بيده لَيجيئنَّ أقوام يدفنون الدين كما دفنت هذه الحصاة".

أخبرنا محمد بن سعيد بإسناده عن أبي الدرداء قال: "لو خرج رسولُ الله (صلى الله عليه وسلم) اليوم إليكم ما عرف شيئاً مما كان عليه هو وأصحابُه إلا الصلاة!" قال الأوزاعي: "فكيف لو أدرك الأوزاعي هذا الزمان!".

---

(١) حديثٌ صحيح، رواه أحمد وغيرُه، وأصله في الصحيحين.

أخبرنا أسد بالإسناد عن أبي هريرة (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (صلى الله عليه وسلم): «الـمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ، فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِل» .

أخبرنا أسد أخبرنا مؤمل بن إسماعيل عن حماد بن زيد عن أيوب قال: "دخل على محمد بن سيرين يوماً رجل فقال: يا أبا بكر اقرأ عليك آية من كتاب الله، لا أزيدُ على أنْ اقرأها ثم أخرج، فوضع أصبعيه في أذنيه ثم قال: أُحَـرِّج عليك إنْ كنت مسلماً إلا خرجتَ من بيتي، قال: فقال يا أبا بكر لا أزيد على أنْ أقرا ثم أخرج، فقال بإزاره يشده عليه وتهيأ للقيام، قال: فأقبلنا على الرجل فقلنا: قد حرَّج عليك إلا خرجت، فقلنا: يا أبا بكر ما عليك لو قرأ آية ثم خرج، قال: إني والله لو ظننتُ أنَّ قلبي يثبتُ على ما هو عليه ما باليتُ أنْ يقرأ، ولكنْ خِفتُ أنْ يُلقى في قلبي شيئاً أجهدُ أنْ أخرجه من قلبي فلا أستطيع".

أخبرنا أسد قال: أخبرنا ضمرة عن سودة قال: سمعت عبد الله بن القاسم وهو يقول: "ما كان عبد على هوى فتركه إلا آلَ إلى ما هو شر منه".

(١) حديثٌ حسن، رواه أحمد وغيرُه.

ثم ذكر بإسناده عن الحسن قال: "لا تجالس صاحب بدعة فإنه يُمرض قلبك".

ثم ذكر بإسناده عن سفيان الثوري قال: "من جالس صاحب بدعة لم يسلم من إحدى ثلاث: إما أنْ يكون فتنة لغيره، وإما أنْ يقع في قلبه شيء فيزل به فيدخله الله النار، وإما أنْ يقول: والله ما أبالي ما تكلموه، وإني واثق بنفسي، فمن أمِنَ الله على دينه طرفةَ عين سلبه إياه".

ثم ذكر بإسناده عن بعض السلف قال: "من أتى صاحب بدعة ليوقِّره؛ فقد أعان على هدم الإسلام".

أخبرنا أسد قال: حدثنا كثير أبو سعيد قال: "من جلس إلى صاحب بدعة نُزعت منه العصمة ووُكل إلى نفسه".

أخبرنا أسد ابن موسى قال: أخبرنا حماد بن زيد عن أيوب قال: قال أبو قِلَابة: "لا تجالسوا أهل الأهواء ولا تجادلوهم، فإني لا آمن أنْ يغمسوكم في ضلالتهم أو يلبسوا عليكم ما تعرفون"، قال أيوب: وكان والله من الفقهاء ذوي الألباب.

أخبرنا أسد بن موسى قال: أخبرنا زيد عن محمد بن طلحة قال: قال إبراهيم: "لا تجالسوا أصحاب البدع، ولا تكلموهم فإني أخاف أنْ ترتدَّ قلوبكم".

أخبرنا أسد عن أبي إسحاق الحذَّاء عن الأوزاعي قال: "كان بعض أهل العلم يقولون: لا يقبل الله من ذي بدعة صلاة، ولا صدقة، ولا صياماً، ولا جهاداً، ولا حجاً، ولا صرفاً، ولا عدلاً".

وكانت أسلافكم تشتدَّ عليهم ألسنتهم وتشمئزُّ منهم قلوبهم ويحذِّرون الناس بدعتهم.

قال: "ولو كانوا مستترين ببدعتهم دون الناس ما كان لأحدٍ أنْ يهتك ستراً عليهم، ولا يظهر منهم عورة، الله أولى بالأخذ بها وبالتوبة عليها، فأما إذا جاهروا به فنشر العلم حياة، والبلاغ عن رسول الله (صلى الله عليه وسلم) رحمة يعتصم بها على مُصِرٍّ ملحد".

ثم روى بإسناده قال: "جاء رجل إلى حذيفة، وأبو موسى الأشعري قاعدٌ، فقال: أرأيتَ رجلاً ضرب بسيفه غضباً لله حتى قتل، أفي الجنة أم في النار؟ فقال أبو موسى: في الجنة، فقال حذيفة: استفهم الرجل وَأَفْهِمْهُ ما تقول، حتى فعل ذلك ثلاث مرات، فلما كان في الثالثة قال: والله لا تَسْتَفْهِمُهُ، فدعا به حذيفة فقال: رويدك، وما يدريك، إنَّ صاحبك لو ضرب بسيفه حتى ينقطع فأصاب الحق حتى يُقتل عليه فهو في الجنة، وإنْ لم يصب الحق ولم يوفقه الله للحق فهو في النار؟ ثم قال: والذي نفسي بيده لَيَدخُلَنَّ النار في مثل الذي سألتَ عنه أكثر من كذا وكذا".

نزلت فيه الآيات المحكمات، مثل قوله تعالى: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ} الآية، وقوله تعالى: {يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ، يَحْلِفُونَ بِاللهِ مَا قَالُوا وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ} الآية.

وقال ابنُ وضاح في كتاب البدع والحوادث بعد حديث ذكره: أنه سيقع في هذه الأمة فتنة الكفر وفتنة الضلال، قال (رحمه الله): إنَّ فتنة الكفر هي الردة، يحلُّ فيها السبي والأموال، وفتنة الضلالة لا يحلُّ فيها السبي والأموال، وهذا الذي نحن فيه فتنة ضلالة لا يحل فيها السبي ولا الأموال.

وقال (رحمه الله) أيضاً: أخبرنا أسد أخبرنا رجل عن ابن المبارك قال: قال ابن مسعود: "إنَّ لله عند كل بدعة كِيدَ بها الإسلامُ ولياً من أوليائه يذبُّ عنه وينطق بعلامتها، فاغتنموا حضور تلك المواطن وتوكلوا على الله"، وقال ابنُ المبارك: "وكفى بالله وكيلاً".

ثم ذكر بإسناده عن بعض السلف قال: "لَأَنْ أردُّ رجلاً عن رأي سيئ أحبُّ إليَّ من اعتكاف شهر".

فارفضْ مجالسَهم وأذِلَّهم وأبعدهم كما أبعدهم الله وأذَلَّهم رسول الله (صلى الله عليه وسلم) وأئمة الهدى بعده.. انتهى كلام أسد (رحمه الله تعالى).

واعلمْ -رحمك الله- أنَّ كلامه وما يأتي من كلام أمثاله من السلف في معاداة أهل البدع والضلالة؛ في ضلالةٍ لا تخرج عن الملة، لكنهم شدَّدوا في ذلك و حذَّروا منه لأمرين:

الأول: غِلَظُ البدعة في الدين في نفسها، فهي عندهم أجلُّ من الكبائر، ويعاملون أهلها بأغلظ مما يعاملون به أهل الكبائر، كما تجد في قلوب الناس اليوم أنَّ الرافضي عندهم -ولو كان عالماً عابداً- أبغض وأشد من السني المجاهر بالكبائر.

الأمر الثاني: أنَّ البدع تجرُّ إلى الردَّة الصريحة، كما وُجد من كثير من أهل البدع.

فمثال البدعة التي شدَّدوا فيها، مثل تشديد النبي (صلى الله عليه وسلم) فيمن عَبَدَ الله عند قبر رجل صالح خوفاً مما وقع من الشرك الصريح الذي يصير به المسلم مرتداً.

فمَن فهم هذا؛ فهم الفرق بين البدع وبين ما نحن فيه من الكلام في الردة ومجاهدة أهلها، أو النفاق الأكبر ومجاهدة أهله، وهذا هو الذي

فاغتنمْ ذلك وادعُ إلى السنَّة حتى يكون لك في ذلك أُلفة وجماعة يقومون مقامك إنْ حدث بك حدث، فيكونوا أئمةً بعدك، فيكون لك ثواب ذلك إلى يوم القيامة، كما جاء في الأثر.

فاعملْ على بصيرة ونية وحسبة، فيردُّ الله بك المبتدع المفتون الزائغ الحائر، فتكون خلفاً من نبيك (صلى الله عليه وسلم)، فإنك لن تلقى الله بعمل يشبهه.

وإياك أنْ يكون لك من أهل البدع أخ أو جليس أو صاحب؛ فإنه جاء في الأثر: "من جالس صاحب بدعة نزعتْ منه العصمة وَوُكِل إلى نفسه، ومن مشى إلى صاحب بدعة مشى في هدم الإسلام"، وجاء: "ما من إله يُعبد من دون الله أبغض إلى الله من صاحب هوى".

وقد وقعت اللعنة من رسول الله (صلى الله عليه وسلم) على أهل البدع، وأنَّ الله لا يقبل منهم صرفاً ولا عدلاً ولا فريضة ولا تطوعاً، وكلما زادوا اجتهاداً أو صوماً وصلاة؛ ازدادوا من الله بعداً.

الشرك، خيرٌ لك من أنْ يكون لك حمر النعم»، وهذا إسنادٌ منقطعٌ ضعيفٌ جداً، أما ما رُويَ بحقِّ علي بن أبي طالب، فرواه الشيخان عن سهل بن سعد الساعدي (رضي الله عنه): أنَّ رسولَ الله (صلى الله عليه وسلم) قَالَ لعلي يوم خَيبَر: «فَوَالله لأَنْ يَهْدِيَ اللهُ بِكَ رَجُلاً وَاحِداً خَيرٌ لَكَ مِنْ حُمْرِ النَّعَم».

فأذلّهم الله بيدك، وصاروا ببدعتهم مستترين، فأبشر يا أخي بثواب ذلك واعتد به من أفضل حسناتك، من الصلاة والصيام والحج والجهاد، وأين تقع هذه الأعمال من إقامة كتاب الله تعالى وإحياء سنة رسول الله (صلى الله عليه وسلم)! وقد قال رسول الله (صلى الله عليه وسلم): «من أحيا شيئاً من سنتي كنت أنا وهو في الجنة كهاتين وضم بين إصبعيه» ، وقال (صلى الله عليه وسلم): «أَيُّما دَاعٍ دَعَا إِلَى هُدىً فَاتُّبِعَ؛ فَإِنَّ لَهُ مِثْلَ أُجُورِ مَنِ اتَّبَعَهُ، لاَ يَنْقُصُ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا» ، فمتى يُدرك أجر هذا بشيء من عمله!

وذَكَر أيضاً: أنَّ لله عند كل بدعة كِيدَ بها الإسلامُ ولياً يذبُّ عنها وينطق بعلامتها.

فاغتنمْ -يا أخي- هذا الفضل وكُنْ من أهله فإنَّ النبي (صلى الله عليه وسلم) قال لمعاذ حين بعثه إلى اليمن وأوصاه: لأَنْ يَهْدِيَ اللهُ بِكَ رَجُلاً وَاحِداً خيرٌ لَكَ من كذا وكذا، وأعْظَمَ القولَ فيه .

(١) لم نعثر عليه بهذا اللفظ، لكننا وجدنا حديثاً بلفظ: «من تمسك بسنتي بعد فساد أمتي فله أجر مائة شهيد»، رواه ابن عدي في الكامل والبيهقي في الزهد، وهو حديث ضعيف.

(٢) هذا الحديث رواه ابنُ ماجة، وصحَّحه الترمذي، لكنَّ الهيثمي والبوصيري ضعَّفاه، ولمسلم نحوه بلفظ: «مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى كَانَ لَهُ مِنَ الأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ مَنْ تَبِعَهُ لاَ يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا».

(٣) هذا الحديث مرويٌّ بحقِّ معاذ ومرويٌّ بحقِّ علي (رضي الله عنهما)، وما رُوِيَ بحقِّ معاذ رواه أحمد في مسنده عن معاذ بن جبل أنَّ رسول الله (صلى الله عليه وسلم) قال له لـمَّا بعثه إلى اليمن: «يا معاذ، لأن يهدى الله على يديك رجلاً من أهل

باب
في وجوب عداوة أعداء الله من الكفار والمرتدِّين والمنافقين

وقول الله تعالى: {وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ الله يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ إِنَّكُمْ إِذاً مِثْلُهُمْ}، وقوله تعالى: {وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ}، وقوله تعالى: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ} إلى قوله: {كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَداً حَتَّى تُؤْمِنُوا بِالله وَحْدَهُ}، وقوله تعالى: {لا تَجِدُ قَوْماً يُؤْمِنُونَ بِالله وَالْيَوْمِ الآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ الله وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ}.

وقال الإمام الحافظ محمد بن وضاح (١):

أخبرني غير واحد، أنَّ أسد بن موسى، كتب إلى أسد بن الفرات: اعلمْ يا أخي أنَّ ما حملني على الكتاب إليك ذكرُ أهل بلدك من صالح ما أعطاك الله من إنصافك الناس، وحسن حالك مما أظهرتَ من السنَّة، وعيبُك لأهل البدع وكثرة ذكرك لهم وطعنك عليهم، فَقَمَعَهم الله بك وشدَّ بك ظهر أهل السنَّة، وقوَّاك عليهم بإظهار عيبهم والطعن عليهم،

---

(١) البدع والنهي عنها، للحافظ أبي عبد الله محمد بن وضاح الأندلسي المتوفى سنة ٢٨٧ هـ.

أقاويلُ لا تُعزى إلى عالمٍ، فلا ... تساوي فَلساً إنْ رجعت إلى نقد

ولْنختم الكلام في هذا النوع بما ذكره البخاري في صحيحه حيث قال: (باب تَغْيِيرِ الزَّمَانِ حَتَّى تُعْبَدَ الْأَوْثَان)، ثم ذكر بإسناده قوله (صلى الله عليه وسلم): «لاَ تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَضْطَرِبَ أَلْيَاتُ نِسَاءِ دَوْسٍ عَلَى ذِي الْخَلَصَة»، وَذُو الْخَلَصَة: صنمٌ لدوس يعبدونه، فقال (صلى الله عليه وسلم) لجرير بن عبد الله: «ألا تُرِيحني مِنْ ذِي الْخَلَصَة» فركب إليه بمن معه فأحرقه وهدمه، ثم أتى النبي (صلى الله عليه وسلم) فأخبره، قال: فَبَرَّكَ رسُولُ الله (صلى الله عليه وسلم) عَلَى خَيْلِ أَحْمَسَ وَرِجَالِهَا خمساً.

وعادة البخاري (رحمه الله) إذا لم يكن الحديث على شرطه ذَكَرَه في الترجمة، ثم أتى بما يدل على معناه مما هو على شرطه، ولفظ الترجمة وهو قوله (تغيير الزمان حتى تعبد الأوثان) لفظ حديث أخرجه غيرُه من الأئمة والله سبحانه وتعالى أعلم.

ولْنذكر من كلام الله تعالى، وكلام رسول الله (صلى الله عليه وسلم)، وكلام أئمة العلم جُمَلاً في جهاد القلب واللسان ومعاداة أعداء الله وموالاة أوليائه، وأنَّ الدِّين لا يصحُّ ولا يدخل الإنسان فيه إلا بذلك، فنقول:

وكذلك لم يستشكل أحد تكفير قدامة وأصحابه لو لم يتوبوا.

وهَلُمَّ جرًّا إلى زمن بني عُبيد القداح الذين ملكوا المغرب ومصر والشام وغيرها، مع تظاهرهم بالإسلام وصلاة الجمعة والجماعة ونصب القضاة والمفتيين؛ لـمَّا أظهروا من الأقوال والأفعال ما أظهروا؛ لم يستشكل أحد من أهل العلم والدِّين قتالهم، ولم يتوقفوا فيه، وهم في زمن ابن الجوزي والموفَّق، وصنَّف ابن الجوزي كتاباً لما أخذت مصر منهم سماه (النصر على مصر).

ولم يسمع أحد من الأولين والآخرين أنَّ أحداً أنكر شيئاً من ذلك أو استشكلَ لأجل ادعائهم الملة، أو لأجل قول (لا إله إلا الله)، أو لأجل إظهار شيء من أركان الإسلام، إلا ما سمعناه من هؤلاء الملاعين في هذه الأزمان من إقرارهم أنَّ هذا هو الشرك، ولكن من فعله أو حسَّنه، أو كان مع أهله أو ذمَّ التوحيد، أو حارب أهله لأجله، أو أبغضهم لأجله؛ إنه لا يكفر، لأنه يقول (لا إله إلا الله)، أو لأنه يؤدي أركان الإسلام الخمسة، ويستدلون بأنَّ النَّبي (صلى الله عليه وسلم) سماها الإسلام!

هذا لم يُسمع قط إلا مِن هؤلاء الملحدين الجاهلين الظالمين، فإنْ ظفروا بحرف واحد من أهل العلم أو أحد منهم يستدلون به على قولهم الفاحش الأحمق فليذكروه، ولكن الأمر كما قال اليمني في قصيدته:

ومثلُ قتال الصديق وأصحابه لمانعي الزكاة وسبي ذراريهم وغنيمة أموالهم وتسميتهم مرتدين.

ومثل إجماع الصحابة في زمن عمر على تكفير قُدامة بن مظعون وأصحابه إنْ لم يتوبوا لِما فهموا من قوله تعالى: {لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوا إِذَا مَا اتَّقَوْا وَآمَنُوا} حِل الخمر لبعض الخواص.

ومثل إجماع الصحابة في زمن عثمان (رضي الله عنه) في تكفير أهل المسجد الذين ذكروا كلمة في نبوة مسيلمة مع أنهم لم يتبعوه، وإنما اختلف الصحابة في قبول توبتهم.

ومثل تحريق علي (رضي الله عنه) أصحابه لما غَلَوا فيه.

ومثل إجماع التابعين مع بقية الصحابة على كفر المختار بن أبي عبيد ومن اتبعه، مع أنه يدَّعي أنه يطلب بدم الحسين وأهل البيت.

ومثل إجماع التابعين ومن بعدهم على قتل الجعد بن درهم وهو مشهور بالعلم والدين.

وهَلُمَّ جرّاً من وقائع لا تعدُّ ولا تُحصى.

ولم يقلْ أحدٌ من الأولين والآخرين لأبي بكر الصديق وغيره: كيف تقتل بني حنيفة وهم يقولون (لا إله إلا الله)، ويصلون، ويزكون؟!

الوجه الثاني: أنَّ معصية الرسول (صلى الله عليه وسلم) في الشرك وعبادة الأوثان بعد بلوغ العلم كفرٌ صريحٌ بالفِطَر والعقول والعلوم الضرورية، فلا يُتصور أنك تقول لرجل -ولو هو من أجهل الناس أو أبلدهم-: ما تقول فيمن عصى الرسول (صلى الله عليه وسلم) ولم يَنْقَدْ له في ترك عبادة الأوثان والشرك، مع أنه يدَّعي أنه مسلم متَّبع؟؛ إلا ويبادر بالفطرة الضرورية إلى القول: بأنَّ هذا كافر من غير نظر في الأدلة أو سؤال أحد من العلماء.

ولكن لِغَلَبة الجهل وغُربة العلم وكثرة من يتكلَّم بهذه المسألة من الملحدين؛ اشتبه الأمرُ فيها على بعض العوام من المسلمين الذين يُحبُّون الحق.

فلا تحقرْها وأمعِنْ النظر في الأدلة التفصيلية؛ لعلَّ الله أنْ يَمَنَّ عليك بالإيمان الثابت ويجعلك من الأئمة الذين يهدون بأمره.

فَمِنْ أحسن ما يزيل الإشكال فيها ويزيد المؤمن يقيناً، ما جرى من النَّبي (صلى الله عليه وسلم) وأصحابِه والعلماء بعدهمْ فيمن انتسب إلى الإسلام، كما ذُكر أنه (صلى الله عليه وسلم) بعث البراء ومعه الراية إلى رجل تزوج امرأةَ أبيه ليقتله ويأخذ ماله.

ومثلُ هَمِّه بغزو بني المصطلق لـمَّا قيل أنهم منعوا الزكاة.

وأيضاً إقرار غيرهم من علماء الأقطار، مع أنَّ أكثرهم قد دخل في الشرك وجاهد أهل التوحيد، لكنْ لم يجدوا بُدَّاً من الإقرار به لوضوحه.

المسألة الثانية: الإقرار بأنَّ هذا هو الشرك الأكبر ولكنْ لا يكفر به إلا من أنكر الإسلام جملةً، وكذَّب الرسول والقرآن، واتبع اليهودية أو النصرانية أو غيرهما، وهذا هو الذي يجادلُ به أهلُ الشرك والعناد في هذه الأوقات، وإلَّا المسألة الأولى قلَّ الجدال فيها ولله الحمد لِما وقع من إقرار العلماء المشركين بها.

فاعلمْ أنَّ تصور هذه المسألة تصوراً حسناً يكفي في إبطالها من غير دليل خاص لوجهين:

الأول: أنَّ مقتضى قولهم أنَّ الشرك بالله وعبادة الأصنام لا تأثير لها في التكفير، لأنَّ الإنسان إنْ انتقل عن الملة إلى غيرها وكذَّب الرسول والقرآن فهو كافر وإنْ لم يعبد الأوثان كاليهود، فإذا كان من انتسب إلى الإسلام لا يكفر إذا أشرك الشرك الأكبر لأنه مسلم يقول (لا إله إلا الله) ويصلي ويفعل كذا وكذا؛ لم يكن للشرك وعبادة الأوثان تأثير، بل يكون ذلك كالسواد في الخِلقة أو العمى أو العرج، فإنْ كان صاحبُها يدَّعي الإسلام فهو مسلم، وإنْ ادَّعى ملة غيرها فهو كافر، وهذه فضيحة عظيمة كافية في رد هذا القول الفظيع!

قريش وغيرهم، فبعث الله الرسل وأنزل الكتب ينكر عليهم ذلك ويكفِّرهم ويأمر بقتالهم حتى يكون الدين كله لله؟ أم هذا شرك أصغر، وشرك المتقدمين غير هذا؟

فاعلمْ أنَّ الكلام في هذه المسألة سهل على من يسره الله عليه، بسبب أنَّ علماء المشركين اليوم يُقرُّون أنه الشرك الأكبر ولا ينكرونه إلا ما كان من مسيلمة الكذاب وأصحابه كابن إسماعيل وابن خالد مع تناقضهم في ذلك واضطرابهم.

فأكثر أحوالهم يقرُّون أنه الشرك الأكبر ولكن يعتذرون بأنَّ أهله لم تبلغهم الدعوة، وتارةً يقولون: لا يكفر إلا مَنْ في زمن النبي (صلى الله عليه وسلم)، وتارة يقولون: أنه شرك أصغر وينسبونه لابن القيم في المدارج كما تقدم، وتارةً لا يذكرون شيئاً من ذلك، بل يعظِّمون أهله وطريقتهم في الجملة، وأنهم خير أمة أخرجت للناس، وأنهم العلماء الذين يجب ردُّ الأمر عند التنازع إليهم.. وغير ذلك من الأقاويل المضطربة.

وجواب هؤلاء كثير في الكتاب، والسنة، والإجماع، ومن أصرح ما يُجَاوَبون به إقرارهم في غالب الأوقات أنَّ هذا هو الشرك الأكبر،

طَرَفاً، ومما ذَكَرَ أنَّ مَنْ حَلَفَ بغير الله على وجه التعظيم كفر، وكل هذا دون ما نحن فيه بما لا نسبة بينه وبينه (١).

وأما كلام الشافعية، فقال صاحبُ الروضة (رحمه الله): "إنَّ المسلم إذا ذبح للنبي (صلى الله عليه وسلم) كفر"، وقال أيضاً: "مَنْ شكَّ في كفر طائفة ابن عربي فهو كافر".. وكل هذا دون ما نحن فيه.

وقال ابنُ حجر، في شرح الأربعين (٢) على حديث ابن عباس (إذا سألتَ فاسأل الله): وما معناه إنَّ مَن دعا غيرَ الله فهو كافر، وصنَّف في هذا النوع كتاباً مستقلاً سمَّاه (الإعلام بقواطع الإسلام) ذَكَرَ فيه أنواعاً كثيرة من الأقوال والأفعال، كل واحد منها ذكر أنه يُخرِج من الإسلام ويكفر به المعيَّن.. وغالبه لا يساوي عُشَير معشار ما نحن فيه.

وتمام الكلام في هذا أنْ يُقال: الكلام هنا في مسألتين:

الأولى: أنْ يُقال: هذا الذي يفعله كثير من العوام عند قبور الصالحين، ومع كثير من الأحياء والأموات والجن، من التوجُّه إليهم ودعائهم لكشف الضر والنذر لهم لأجل ذلك، هل هو الشرك الأكبر الذي فعله قومُ نوح ومَنْ بعدهم إلى أنْ انتهى الأمر إلى قوم خاتم الرسل

---

(١) الشفا بتعريف حقوق المصطفى للقاضي عياض.

(٢) يقصد: كتاب شرح الأربعون النووية، للحافظ شهاب الدين أحمد بن حجر العسقلاني.

وقال القرطبي (رحمه الله)، لـمَّا ذكر سماع النقر أو صورته، قال: هذا حرامٌ بالإجماع، وقد رأيتُ فتوى شيخ الإسلام، جمال الملة أنَّ مستحلَّ هذا كافر، ولما علم أنَّ حرمته بالإجماع لزم أنْ يكفر مستحلُّه (١).

فقد رأيتَ كلام القرطبي وكلام الشيخ الذي نقل عنه في كفر من استحلَّ السماع والرقص مع كونه دون ما نحن فيه بالإجماع بكثير.

وقال أبو العباس (رحمه الله): حدثني ابنُ الخضيري عن والده الشيخ الخضيري إمام الحنفية في زمانه قال: كان فقهاء بخارى يقولون في (ابن سينا): "كان كافراً ذكياً" (٢).

فهذا إمام الحنفية في زمنه حكى عن فقهاء بخاري جملةً كفرَ ابن سينا (٣)، وهو رجل معيَّن مصَنَّف يتظاهر بالإسلام.

وأما كلام المالكية في هذا فهو أكثر مِنْ أنْ يُحصر، وقد اشتُهر عن فقهائهم سرعة الفتوى والقضاء بقتل الرجل عند الكلمة التي لا يفطن لها أكثر الناس، وقد ذَكَرَ القاضي عياض في آخر كتاب الشفا من ذلك

---

(١) قول الإمام القرطبي هذا نقله عنه محمد بن شهاب البزاز الكردري في كتابه (الجامع الوجيز في مذهب الإمام الأعظم أبي حنيفة النعمان) المعروف بـ(الفتاوى البزازية)، ولم نقف عليه في كتاب للقرطبي.

(٢) نقض المنطق، لابن تيمية.

(٣) هو أبو علي الحسين بن عبد الله بن الحسن بن علي بن سينا ولد في بخارى سنة ٣٧٠ هـ وتوفي في همدان (إيران حالياً) سنة ٤٢٧ هـ (عليه من الله ما يستحق)، وهو طبيب وفيلسوف زنديق، من القرامطة الباطنيين، كان يُظهر الرفض ويبطن الإلحاد، وقد صرَّح بتكفيره عدد كبير من العلماء.

وأما كلام سائر أتباع الأئمة في التكفير، فنذكر منه قليلاً من كثير:

أما كلام الحنفية فكلامهم في هذا من أغلظ الكلام، حتى إنهم يكفِّرون المعيَّن إذا قال: مُصَيْحف أو مُسَيْجد، أو صلَّى صلاة بلا وضوء، ونحو ذلك.

وقال في النهر الفائق : وعَلِمَ أنَّ الشيخ قاسماً، قال في شرح دُرر البحار: إنَّ النذر الذي يقع من أكثر العوام بأنْ يأتي إلى قبر بعض الصُلحاء قائلاً: (يا سيدي فلان إنْ رُدَّ غائبي أو عوفي مريضي فلك من الذهب أو الفضة أو الشمع أو الزيت كذا) باطلٌ إجماعاً لوجوه.. إلى أنْ قال: ومنها ظنُّ أنَّ الميت يتصرف في الأمر، واعتقاد هذا كفر، إلى أنْ قال: وقد ابتُلي الناس بذلك، لا سيما في مولد الشيخ أحمد البدوي.. انتهى كلامه.

فانظرْ إلى تصريحه (إنَّ هذا كفر)، مع قوله (أنه يقع من أكثر العوام)، وأنَّ أهل العلم قد ابتلوا بما لا قدرة لهم على إزالته.

---

(١) النهر الفائق شرح كنز الدقائق، للعلامة سراج الدين عمر بن إبراهيم بن نجيم الحنفي المتوفى سنة ١٠٠٥ هـ.

لقمر، أو لصورة ثور خار، أو لطائر صفَّر، ما أفحش زوال النعم، وتغير الأحوال، والحَوْر بعد الكَوْر!

لا يليق بهذا الحي الكريم الفاضل على جميع الحيوانات أنْ يُرى إلا عابداً لله في دار التكليف، أو مجاوراً لله في دار الجزاء والتشريف، وما بين ذلك فهو واضع نفسه في غير موضعها.. انتهى كلامه.

والمراد منه أنه جعل أقبح حال وأفحشها من أحوال الإنسان أنْ يشرك بالله، ومثَّله بأنواع، منها السجود للشمس أو للقمر، ومنها السجود للصورة كما في الصور التي على القبور، والسجود قد يكون بالجبهة على الأرض، وقد يكون بالانحناء من غير وصول إلى الأرض، كما فسر به قوله تعالى: {وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّداً} قال ابن عباس: ركعاً.

وقال ابن القيم -في إنكار تعظيم القبور-: وقد آلَ الأمرُ بهؤلاء المشركين أنْ صنَّف بعضُ غُلاتِهم في ذلك كتاباً سمَّاه (مناسك المشاهد) ولا يخفى أنَّ هذا مفارقة لدين الإسلام ودخول في دين عُبَّاد الأصنام.. [1] انتهى.

وهذا الذي ذكره ابنُ القيم، رجل من المصنِّفين يُقال له (ابن المفيد)، فقد رأيتَ ما قال فيه بعينه، فكيف ينكر تكفير المعيَّن!

---

(١) إغاثة اللهفان من مصائد الشيطان، لابن القيم.

تُعظم شعائرُه وتُوقَّر أوامرُه وزواجرُه، وعظَّم عرضك بإيجاب الحد بقذفك وعظَّم مالَك بقطع يد مسلم في سرقته، وأسقطَ شطر الصلاة في السفر لأجل مشقتك، وأقام مسح الخف مقام غسل الرجل إشفاقاً عليك من مشقة الخلع واللبس، وأباحك الميتة سداً لرمقك وحفظاً لصحتك، وزجرك عن مضارك بحدٍّ عاجل ووعيد آجل، وخرق العوائد لأجلك، وأنزل الكتب إليك، أَيَحْسُنُ لك مع هذا الإكرام أنْ يراك على ما نهاك منهمكاً! ولِـما أمرك تاركاً! وعلى ما زجرك مرتكباً! وعن داعيه معرضاً! ولداعي عدوه فيك مطيعاً! يعظمك وهو هو، وتهمل أمره وأنت أنت! هو حطَّ رتبة عباده لأجلك، وأهبط إلى الأرض من امتنع عن سجدة يسجدها لأبيك.

هل عاديتَ خادماً طالتْ خدمته لك لترك صلاة؟ هل نفيته من دارك للإخلال بفرض أو لارتكاب نهي؟

فإنْ لم تعترف اعتراف العبد للموالي، فلا أقلَّ أنْ تقتضي نفسك إلى الحق سبحانه اقتضاء المساوي المكافي.

ما أفحش ما تلاعب الشيطان بالإنسان، بينا هو بحضرة الحق سبحانه وملائكة السماء سجود له، ترامى به الأحوال والجهات إلى أنْ يوجد ساجداً لصورة في حجر، أو لشجرة من الشجر، أو لشمس أو

ومن أعظم ما يحلُّ الإشكال في مسألة التكفير والقتال عمَّن قصد اتباع الحق: إجماع الصحابة على قتال مانعي الزكاة وإدخالهم في أهل الردة وسبي ذراريهم، وفعلهم فيهم ما صحَّ عنهم، وهو أول قتال وقع في الإسلام على من ادَّعى أنه من المسلمين، فهذه أول وقعة وقعت في الإسلام على هذا النوع، أعني المدَّعين للإسلام، وهي أوضح الوقعات التي وقعت من العلماء عليهم، من عصر الصحابة إلى وقتنا هذا.

وقال الإمام أبو الوفاء ابنُ عقيل: لما صَعُبَتِ التكاليفُ على الجهَّال والطغام، عدلوا عن أوضاع الشرع إلى تعظيم أوضاع وضعوها لأنفسهم، فسهُلتْ عليهم إذْ لم يدخلوا بها تحت أمر غيرهم، وهم عندي كفار بهذه الأوضاع، مثل تعظيم القبور، وخطاب الموتى بالحوائج، وكتب الرقاع فيها (يا مولاي افعل بي كذا وكذا) وإلقاء الخرق على الشجر اقتداءً بمن عبد اللات والعزى.. انتهى كلامه، والمراد منه قوله: (وهم عندي كفار بهذه الأوضاع).

وقال أيضاً في كتاب الفنون : لقد عظَّم الله الحيوان لا سيما ابن آدم، حيث أباحه الشرك عند الإكراه، فمن قدَّم حرمة نفسك على حرمته حتى أباحك أنْ تتوقَّى عن نفسك بذكره بما لا ينبغي له سبحانه؛ لَحقيقٌ أنْ

(١) نقله عنه: ابن الجوزي في تلبيس إبليس، وابن القيم في إغاثة اللهفان، ولم نقف عليه في كتاب لأبي الوفاء.

(٢) يقصد أبو الوفاء.

مَنَعُوني عِقَالاً -أو عَنَاقاً- كَانوا يُؤَدُّونَهَا إِلى رَسُولِ الله (صلى الله عليه وسلم) لَقاتَلْتُهُمْ عَلى مَنْعِه" ، فجعل المبيح للقتال مجرد المنع لا جحد الوجوب، وقد رُوي أنَّ طوائف منهم كانوا يقرُّون بالوجوب لكن بخلوا بها، ومع هذا فسيرة الخلفاء فيهم جميعهم سيرة واحدة، وهي: (قتل مقاتلتهم، وسبي ذراريهم، وغنيمة أموالهم)، والشهادة على قتلاهم بالنار، وسموهم جميعهم أهل الردة.

وكان من أعظم فضائل الصديق (رضي الله عنه) عندهم أنْ ثبته الله عند قتالهم ولم يتوقف كما توقف غيره، فناظرهم حتى رجعوا إلى قوله، وأما قتال المقرِّين بنبوة مسيلمة، فهؤلاء لم يقع بينهم نزاع في قتالهم.. انتهى.

فتأمَّلْ كلامه (رحمه الله) في تكفير المعيَّن والشهادة عليه إذا قُتل بالنار وسبي حريمه وأولاده عند منع الزكاة، فهذا الذي ينسب عنه أعداءُ الدين عدم تكفير المعيَّن.

وقال (رحمه الله) بعد ذلك: وكُفرُ هؤلاء وإدخالهُم في أهل الردة قد ثبت باتفاق الصحابة المستند إلى نصوص الكتاب والسنة.. انتهى كلامه.

---

(١) العِقال: هو الحبل الذي تُعقل -تُربط- به الناقة، أما العَناق: فهو ولد الماعز.

(٢) متفقٌ عليه.

لا يدين بذلك، إما بغضاً له أو عدم محبته، كما هي حال المنافقين الذين بين أظهرنا، وإما إيثار الدنيا مثل تجارة أو غيرها فيدخلون في الإسلام ثم يخرجون منه، كما قال تعالى: {ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا} الآية، وقال تعالى: {مَنْ كَفَرَ بِاللهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ} إلى قوله: {ذَلِكَ بِأَنَّهُمُ اسْتَحَبُّوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ}، فإذا قال هؤلاء بألسنتهم نشهد أنَّ هذا دين الله ورسوله، وأنَّ المخالف له باطل، وأنه الشرك بالله؛ غرَّ هذا الكلام ضعيف البصيرة.

وأعظمُ من هذا وأطم أنَّ أهلَ حريملاء ومَنْ والاهم يصرِّحون بمسبَّة الدِّين، وأنَّ الحق ما عليه أكثر الناس، يستدلون بالكثرة على حسن ما هم عليه من الدين، ويفعلون ويقولون ما هو من أكبر الردة وأفحشها، فإذا قالوا: التوحيد حق والشرك باطل وأيضاً لم يحدثوا في بلدهم أوثاناً؛ جادل الملحد عنهم وقال: أنهم يقرُّون أنَّ هذا شرك، وأنَّ التوحيد هو الحق، ولا يضرهم عندهم ما هم عليه من السبِّ لدين الله، وبغي العوج له، ومدح الشرك وذبهم دونه بالمال واليد واللسان! فالله المستعان.

وقال أبو العباس أيضاً -في الكلام على كفر مانعي الزكاة-: والصحابة لم يقولوا هل أنت مقرٌّ بوجوبها أو جاحد لها، هذا لم يُعهد عن الخلفاء والصحابة، بل قال الصدِّيق لعمر (رضي الله عنهما): "وَاللهِ لَوْ

الآمرون بالشرك والفاعلون له، ومن لم يأمر منهم بالشرك فلم ينهَ عنه، بل يقرُّ هؤلاء وهؤلاء، وإنْ رجَّح الموحدون ترجيحاً ما؛ فقد يرجح غيرَه المشركون، وقد يعرض عن الأمرين جميعاً، فتدبَّر هذا فإنه نافع جداً.

ولهذا كان رؤوسهم المتقدمون والمتأخرون يأمرون بالشرك، وكذلك الذين كانوا في ملة الإسلام لا ينهون عن الشرك ويوجبون التوحيد بل يسوِّغون الشرك، أو يأمرون به، أو لا يوجبون التوحيد، وقد رأيتُ من مصنفاتهم في عبادة الملائكة وعبادة الأنفس المفارقة -أنفس الأنبياء وغيرهم- ما هو أصل الشرك.

وهم إذا ادَّعوا التوحيد إنما توحيدُهم بالقول لا بالعبادة والعمل، والتوحيد الذي جاءت به الرسل لا بدَّ فيه من التوحيد بإخلاص الدين لله وعبادته وحده لا شريك به، وهذا شيء لا يعرفونه، فلو كانوا موحدين بالقول والكلام لكان معهم التوحيد دون العمل، وذلك لا يكفي في السعادة والنجاة بل لا بدَّ أنْ يعبد الله وحده ويتخذه إلهاً دون ما سواه، وهذا هو معنى قول (لا إله إلا الله).. انتهى كلام الشيخ.

فتأمَّلْ -رحمك الله- هذا الكلام فإنه مثل ما قال الشيخ فيه: (نافع جداً)، ومن أكبر ما فيه من الفوائد أنه يبيِّن لك حال من أقرَّ بهذا الدين، وشهد أنه الحق، وأنَّ الشرك هو الباطل، وقال بلسانه ما أريد منه، ولكن

ومع هذا؛ فالكلام الذي يظهرونه نفاقاً، وإلا فهم يعتقدون أنَّ أهل التوحيد ضالون مضلون، وأنَّ عبدة الأوثان أهل الحق والصواب، كما صرَّح به إمامُهم في الرسالة التي أتتكم قبل هذه -خطّه بيده- يقول: (بيني وبينكم أهل الأقطار وهم خير أمة أخرجت للناس، وهم كذا وكذا)، فإذا كان يريد التحاكم إليهم ويصفهم بأنهم خير أمة أخرجت للناس، فكيف أيضاً يصفهم بشرك ومخالطتهم للحاجة! وما أحسن قول أصدق القائلين: {وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْحُبُكِ، إِنَّكُمْ لَفِي قَوْلٍ مُخْتَلِفٍ، يُؤْفَكُ عَنْهُ مَنْ أُفِكَ}، {بَلْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ فَهُمْ فِي أَمْرٍ مَرِيجٍ}.

فرحم الله امرءاً نظر في نفسه وتفكَّر فيما جاء به محمد (صلى الله عليه وسلم) مِنْ عند الله من معاداة مَنْ أشرك بالله مِنْ قريبٍ أو بعيد وتكفيرهم وقتالهم حتى يكون الدين كله لله، وعلم ما حَكَمَ به محمد (صلى الله عليه وسلم) فيمن أشرك بالله مع ادعائه الإسلام، وما حكم في ذلك الخلفاء الراشدون كعلي ابن أبي طالب (رضي الله عنه) وغيره لـمَّا حرقهم بالنار مع أنَّ غيرهم من أهل الأوثان الذين لم يدخلوا في الإسلام لا يقتلون بالتحريق، والله الموفق.

وقال أبو العباس أحمد ابن تيمية في الرد على المتكلمين، لما ذكر بعض أحوال أئمتهم، قال: وكلُّ شرك في العالم إنما حدث برأي جنسهم، فهم

وسلم) إذا زرنا قبور المسلمين أنْ نترحم عليهم ونسأل الله لهم العافية والمغفرة، فَعَكَسَ المشركون هذا وزاروهم زيارة العبادة وجعلوا قبورَهم أوثاناً تُعبد، فجمعوا بين الشرك بالمعبود، وتغيير دينه، ومعاداة أهل التوحيد ونسبتهم إلى تنقُّص الأموات، وهم قد تنقصوا الخالق بالشرك، وأوليائه المؤمنين بذمهم ومعاداتهم، وتنقصوا من أشركوا به غاية التنقُّص، إذ ظنوا أنهم راضون منهم بهذا، أو أنهم أمروهم به، وهؤلاء أعداء الرسل في كل زمان ومكان، وما أكثر المستجيبين لهم، ولله درُّ خليله إبراهيم حيث يقول: {وَاجْنُبْنِي وَبَنِيَّ أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنَامَ، رَبِّ إِنَّهُنَّ أَضْلَلْنَ كَثِيراً مِنَ النَّاسِ}، وما نجا من شرك هذا الشرك الأكبر إلا من جرَّد التوحيد لله، وعادى المشركين في الله وتقرَّب بمقتهم إلى الله.. انتهى كلامه.

والمراد بهذا أنَّ بعض الملحدين نَسَبَ إلى الشيخ أنَّ هذا شركٌ أصغر، وشبهته أنه ذكره في الفصل الثاني الذي ذكر في أوله الأصغر! وأنت - رحمك الله- تجد الكلام من أوله إلى آخره في الفصل الأول والثاني صريحاً لا يحتمل التأويل من وجوه كثيرة.

منها أنَّ دعاء الموتى والنذر لهم ليشفعوا له عند الله هو الشرك الأكبر الذي بعث الله النبي (صلى الله عليه وسلم) بالنهي عنه، فكفَّر من لم يتب

فصل

وأما الشركُ الأصغر فَكَيَسِيرِ الرياء، والحلف بغير الله، وقول هذا من الله ومنك، وأنا بالله وبك، وما لي إلا الله وأنت، وأنا متوكل على الله وعليك، ولولا أنت لم يكن كذا وكذا... وقد يكون هذا شركاً أكبر بحسب حال قائله ومقصده.

ثم قال الشيخ (رحمه الله تعالى) بعد ذكر الشرك الأكبر والأصغر: ومن أنواع هذا الشرك سجود المريد للشيخ، ومن أنواعه التوبة للشيخ فإنها شرك عظيم، ومن أنواعه النذر لغير الله، والتوكل على غير الله، والعمل لغير الله، والإنابة والخضوع والذل لغير الله، وابتغاء الرزق من عند غيره، وإضافة نِعَمه إلى غيره، ومن أنواعه طلب الحوائج من الموتى، والاستغاثة بهم والتوجُّه إليهم، وهذا أصل شرك العالم، فإنَّ الميت قد انقطع عمله وهو لا يملك لنفسه نفعاً ولا ضراً، فضلاً لمن استغاث به، وسأله أنْ يشفع له إلى الله، وهذا من جهله بالشافع والمشفوع عنده، فإنَّ الله تعالى لا يشفع عنده أحدٌ إلا بإذنه، والله لم يجعل سؤال غيره سبباً لإذنه، وإنما السبب لإذنه كمال التوحيد، فجاء هذا المشرك بسبب يمنع الإذن، والميت محتاج إلى من يدعو له كما أوصانا النبي (صلى الله عليه

(١) يقصد ابن القيم.

ولكنْ تأمَّل قوله: (وما أعز من يتخلص من هذا، بل ما أعز من لا يعادي من أنكره)؛ يتبيَّن لك بطلان الشبهة التي أدلى بها الملحد، وزعم أنَّ كلام الشيخ في الفصل الثاني يدل عليها، وسيأتي تقريره إنْ شاء الله تعالى.

وذكر في آخر هذا الفصل (أعني الفصل الأول في الشرك الأكبر) الآية التي في سورة سبأ: {قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِ الله} إلى قوله {إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ} وتكلَّم عليها، ثم قال: والقرآن مملوء من أمثالها، ولكن أكثر الناس لا يشعر بدخول الواقع تحته ويظنه في قوم قد خلوا ولم يعقبوا وارثاً، وهذا هو الذي يحول بين القلب وبين فهم القرآن، كما قال عمر بن الخطاب (رضي الله عنه): "إنما تُنقضُ عُرى الإسلام عروةً عروةً إذا نشأ في الإسلام مَنْ لا يعرف الجاهلية".

وهذا لأنه إذا لم يعرف الشرك وما عابه القرآن وذمه وقع فيه وأقره، وهو لا يعرف أنه الذي كان عليه أهل الجاهلية فتنتقض بذلك عرى الإسلام ويعود المعروف منكراً، والمنكر معروفاً، والبدعة سنة، والسنة بدعة، ويكفر الرجل بمحض الإيمان، وتجريد التوحيد، ويبدأ بتجريد متابعة الرسول (صلى الله عليه وسلم) ومفارقة الأهواء والبدع، ومن له بصيرة وقلب حي يرى ذلك عياناً، فالله المستعان.

مما يغضبون إذا انتقصَ أحدٌ ربَّ العالمين! وقد شاهدنا هذا وغيرُنا منهم جهرة.

وترى أحدهم قد اتخذ ذكر معبوده على لسانه ديدناً له إنْ قام وإنْ قعد وإنْ عثر وإنْ استوحش، وهو لا ينكر ذلك، ويزعم أنه باب حاجته إلى الله وشفيعه عنده، وهكذا كان عُبَّاد الأصنام سواء.

وهذا القدر هو الذي قام بقلوبهم وتوارثه المشركون بحسب اختلاف آلهتهم، فأولئك كانت آلهتهم من الحجر، وغيرُهم اتخذوها من البشر، قال تعالى حاكياً عن أسلاف هؤلاء: {وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللهِ زُلْفَى} الآية، فهذه حال من اتخذ من دون الله ولياً يزعم أنه يقرِّبه إلى الله تعالى، وما أعزَّ من يتخلَّص من هذا! بل ما أعزَّ من لا يعادي من أنكره!

والذي قام بقلوب هؤلاء المشركين وسلفهم أنَّ آلهتهم تشفع لهم عند الله وهذا عينُ الشرك، وقد أنكر الله عليهم ذلك في كتابه وأبطله، وأخبر أنَّ الشفاعة كلها له.

ثم ذكر الشيخ (رحمه الله) فصلاً طويلاً في تقرير هذا الشرك الأكبر.

يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ} الآية، ولهذا كانت كلمة التوحيد أفضل الكلام وأعظمه، وأعظم آية في القرآن آية الكرسي: {اللهُ لا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ}، وقال (صلى الله عليه وسلم): «مَنْ كانَ آخِرَ كَلاَمِهِ لاَ إله إلاَّ الله دَخَلَ الجَنَّة»[1] ، والإله: هو الذي تألهُهُ القلوب عبادة له واستعانة به ورجاء وخشية وإجلالا.. انتهى كلامه (رحمه الله).

فتأمَّل أول الكلام وآخره، وتأمَّلْ كلامه فيمن دعا نبياً أو ولياً، مثل أنْ يقول: يا سيدي فلان أغثني ونحوه؛ أنه يُستتاب، فإنْ تاب وإلا قُتل، هل يكون هذا إلا في المعيَّن والله المستعان، وتأمل كلامه في اللات والعزى ومناة وما ذكر بعده يتبين لك الأمر إنْ شاء الله تعالى.

وقال ابن القيم[2] (رحمه الله تعالى) في شرح المنازل[3] في باب التوبة: وأما الشرك فهو نوعان: (أكبر، وأصغر)، فالأكبر لا يغفره الله إلا بالتوبة منه، وهو أنْ يتخذ من دون الله نداً يحبه كما يحبُّ اللهَ، بل أكثرهم يحبون آلهتهم أعظم من محبة الله ويغضبون لمنتقص معبودهم من المشايخ أعظم

---

(١) حديثٌ صحيح، رواه أبو داوود وغيرُه.

(٢) هو العلّامة أبو عبد الله شمس الدين محمد بن أبي بكر بن أيوب الزُّرعي الدمشقي، المعروف بـ(ابن قيِّم الجوزية) أو (ابن القيم) اختصاراً، وُلد سنة ٦٩١ هـ وتوفي سنة ٧٥١ هـ (قَدَّسَ اللهُ رُوحَه).

(٣) يقصد كتابه: مدارج السالكين بين منازل إياك نعبد وإياك نستعين.

-وفي رواية: عَدلاً-، بَلْ مَا شَاءَ اللهُ وَحْدَه» ، ونهى عن الحلف بغير الله وقال (صلى الله عليه وسلم): «مَنْ حَلَفَ بِغَيْرِ الله فَقَدْ كَفَرَ أَوْ أَشْرَكَ» .

وقال (صلى الله عليه وسلم) في مرض موته -كما في الصحيحين-: «لَعَنَ اللهُ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى، اتَّخَذوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِد» يحذِّر ما صنعوا، وقال (صلى الله عليه وسلم): «اللَّهمَّ لا تجعل قبري وثناً يعبد» ، وقال (صلى الله عليه وسلم): «لاَ تَتَّخِذُوا قَبْرِي عِيداً، وَلاَ تَجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قُبُوراً، وَحَيْثُمَا كُنْتُمْ فَصَلُّوا عَلَيَّ، فَإِنَّ صَلاتَكُمْ تَبْلُغُنِي» .

ولهذا اتفق أئمة الإسلام على أنه لا يشرع بناء المساجد على القبور ولا الصلاة عندها، وذلك لأن أكبر أسباب عبادة الأوثان هو تعظيم القبور، ولهذا اتفق العلماء على أنه من سلَّم على النبي (صلى الله عليه وسلم) عند قبره أنه لا يتمسَّح بحجرته ولا يقبِّلها لأنه إنما يكون ذلك لأركان البيت فلا يُشبَّه بيت المخلوق ببيت الخالق.

كل هذا لتحقيق التوحيد الذي هو أصل الدين ورأسه الذي لا يقبل الله عملاً إلا به ويغفر لصاحبه ولا يغفر لمن تركه، قال تعالى: {إِنَّ اللهَ لا

---

(١) حديثٌ صحيح، رواه أحمد وغيرُه.

(٢) حديثٌ صحيح، رواه الترمذي وغيرُه.

(٣) سبق تخريجُه.

(٤) حديثٌ حسن، رواه أحمد وغيرُه.

فإنَّ الله سبحانه إنما أرسل الرسل وأنزل الكتب ليُعبد وحده لا شريك له لا يجعل معه إلهاً آخر، والذين يجعلون مع الله آلهة أخرى مثل المسيح والملائكة والأصنام لم يكونوا معتقدين أنها تخلق الخلائق أو تنزل المطر أو تنبت النبات، وإنما كانوا يعبدونهم أو يعبدون قبورهم أو صورهم ويقولون: {مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى الله زُلْفَى}، {وَيَقُولُونَ هَؤُلاءِ شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ الله}، فبعث الله رسوله (صلى الله عليه وسلم) ينهى أنْ يُدعى أحدٌ من دونه لا دعاء عبادة، ولا دعاء استغاثة، قال تعالى: {قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِهِ فَلا يَمْلِكُونَ كَشْفَ الضُّرِّ عَنْكُمْ وَلا تَحْوِيلاً} الآية، قال: طائفة من السلف كان أقوام يدعون المسيح وعزيراً والملائكة.

ثم ذكر (رحمة الله تعالى) آيات، ثم قال: وعبادة الله وحده لا شريك له هي أصلُ الدين، وهو التوحيد الذي بعث الله به الرسل ونزلت به الكتب، قال تعالى: {وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولاً أَنِ اعْبُدُوا اللهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ}، وقال تعالى: {وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ}.

وكان (صلى الله عليه وسلم) يحقِّق التوحيد ويعلِّمه أمته حتى قال له رجل: ما شاء الله وشئت، فقال (صلى الله عليه وسلم): «أَجَعَلْتَنِي للهِ نِدّاً

وقال الشيخ (رحمه الله) في الرسالة السنية، لما ذكر حديث الخوارج ومروقهم من الدين وأمره (صلى الله عليه وسلم) بقتالهم، قال: فإذا كان على عهد رسول الله (صلى الله عليه وسلم) وخلفائه ممن انتسب إلى الإسلام مَنْ مَرَقَ منه مع عبادته العظيمة، حتى أمر (صلى الله عليه وسلم) بقتالهم، فيعلم أنَّ المنتسب إلى الإسلام أو السنة قد يمرق أيضاً من الإسلام في هذه الأزمان، وذلك بأسباب، منها الغلو الذي ذمه الله في كتابه حيث يقول: {يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ}، وعلي ابن أبى طالب حرَّق الغالية من الرافضة، فأمر بأخاديد خُدَّت لهم عند باب كندة فقذفهم فيها، واتفق الصحابة على قتلهم، لكن ابن عباس كان مذهبه أنْ يُقتلوا بالسيف بلا تحريق، وهو قول أكثر العلماء وقصتهم معروفة عند العلماء.

وكذلك الغلو في بعض المشايخ، بل الغلو في علي ابن أبى طالب، بل الغلو في المسيح ونحوه، فكل من غلا في نبي، أو رجل صالح، وجعل فيه نوعاً من الإلهية، مثل أنْ يقول يا سيدي فلان انصرني، أو أغثني، أو ارزقني، أو اجبرني، أو أنا في حسبك، ونحو هذه الأقوال، فكل هذه شرك وضلال يُستتاب صاحبها، فإن تاب وإلا قتل.

ونهيه عن عبادة أحد سواه من الملائكة والنبيين وغيرهم، فإنَّ هذا أظهر شعائر الإسلام، ومثل إيجاب الصلوات الخمس وتعظيم شأنها، ومثل تحريم الفواحش والربا والخمر والميسر، ثم تجد كثيراً من رؤوسهم وقعوا فيها فكانوا مرتدين، وأبلغ من ذلك أنَّ منهم من صنَّف في دين المشركين كما فعل أبو عبد الله الرازي (يعني: الفخر الرازي)، قال: وهذه ردة صريحة باتفاق المسلمين.. انتهى كلامه.

فتأمَّلْ هذا وتأمَّلْ ما فيه من تفصيل الشبهة التي يذكرها أعداءُ الله، لكن من يرد الله فتنته فلن تملك له من الله شيئاً.

على أنَّ الذي نعتقده وندين الله به ونرجو أنْ يثبِّتنا عليه أنه لو غَلَطَ هُوَ أو أجلُّ منه في هذه المسألة وهي مسألة (المسلم إذا أشرك بالله بعد بلوغ الحجة، أو المسلم الذي يفضل هذا على الموحدين، أو يزعم أنه على حق، أو غير ذلك من الكفر الصريح الظاهر الذي بيَّنه الله ورسوله وبيَّنه علماء الأمة)؛ أنا نؤمن بما جاءنا عن الله وعن رسوله من تكفيره ولو غلط من غلط، فكيف والحمد لله ونحن لا نعلم عن واحد من العلماء خلافاً في هذه المسألة، وإنما يلجأ من شاقَّ فيها إلى حجة فرعون: {فَمَا بَالُ الْقُرُونِ الْأُولَى} أو حجة قريش: {مَا سَمِعْنَا بِهَٰذَا فِي الْمِلَّةِ الْآخِرَةِ}.

---

(١) نقض المنطق، لابن تيمية.

(٢) يقصد شيخ الإسلام ابن تيمية.

من ذلك من الشرك بعينه؟! فهل للزائغ بعد هذا متعلق بشيء من كلام هذا الإمام؟

وأنا أذكر لفظه الذي احتجوا به على زيغهم، قال (رحمه الله تعالى): "أنا من أعظم الناس نهياً عن أنْ يُنْسَبُ مُعَيَّنٌ إلى تكفير، أو تبديع، أو تفسيق، أو معصية، إلا إذا علم أنه قد قامت عليه الحجة الرسالية التي من خالفها كان كافراً تارة، وفاسقاً أخرى، وعاصياً أخرى" انتهى كلامه.

وهذا صفة كلامه في المسألة، في كل موضع وقفنا عليه من كلامه لا يذكر عدم تكفير المعيَّن إلا ويصله بما يزيل الإشكال أنَّ المراد بالتوقف عن تكفيره قبل أنْ تبلغه الحجة، وأما إذا بلغته حَكَمَ عليه بما تقتضيه تلك المسألة من تكفير، أو تفسيق، أو معصية.

وصرَّح (رضي الله عنه) أنَّ كلامه في غير المسائل الظاهرة، فقال في الرد على المتكلمين، لما ذكر أنَّ بعض أئمتهم توجد منه الردة عن الإسلام كثيراً؛ قال: وهذا إنْ كان في المقالات الخفية، فقد يُقال أنه فيها مخطئ ضال لم تَـقُم عليه الحجة التي يكفر تاركها، لكنْ هذا يصدر عنهم في أمور يعلم الخاصة والعامة من المسلمين أنَّ رسول الله (صلى الله عليه وسلم) بُعث بها وكفَّر من خالفها، مثل عبادة الله وحده لا شريك له،

الأمرين قد وقع، فإنَّ من الناس من يسجد للشمس وغيرها من الكواكب ويدعوها بأنواع الأدعية، وهذا من أعظم أسباب الشرك الذي يضلُّ به كثير من الأولين والآخرين حتى شاع ذلك في كثير ممن ينتسب إلى الإسلام، وصنَّف بعضُ المشهورين فيه كتاباً على مذهب المشركين مثل (أبي معشر البلخي، وثابت بن قرة) وأمثالهم ممن دخل في الشرك وآمن بالطاغوت والجبت، وهم ينتسبون إلى الكتاب كما قال تعالى: {أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيباً مِنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ}.. انتهى كلام الشيخ (رحمه الله).

فانظرْ -رحمك الله- إلى هذا الإمام الذي يَنسبُ إليه من أزاغ الله قلبه عدمَ تكفير المعيَّن؛ كيف ذكر عن مثل (الفخر الرازي) وهو من أكابر أئمة الشافعية، ومثل (أبى معشر) وهو من أكابر المشهورين من المصنفين وغيرهما أنهم كفروا وارتدوا عن الإسلام، والفخر هو الذي ذكره الشيخ في الرد على المتكلمين، لما ذكر تصنيفه الذي ذُكر هنا، قال: "وهذه ردة صريحة باتفاق المسلمين" وسيأتي كلامه إنْ شاء الله تعالى.

وتأمَّل أيضاً ما ذكرَه في اللات والعزى ومناة وجَعْلَه فعل المشركين معها هو بعينه الذي يُفعل بدمشق وغيرها، وتأمَّل قوله على حديث ذات أنواط، وهذا قوله في مجرد مشابهتهم في اتخاذ شجرة، فكيف بما هو أطم

ثم ذكر كلاماً طويلاً في نهيه (صلى الله عليه وسلم) عن الصلاة عند القبور فقال: العلَّة لما يُفضي إليه ذلك من الشرك، ذكر ذلك الشافعي وغيره، وكذلك الأئمة من أصحاب مالك وأحمد، كأبي بكر الأثرم؛ علَّلوا بهذه العلة، وقد قال تعالى: {وَقَالُوا لا تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ وَلا تَذَرُنَّ وَدّاً وَلا سُوَاعاً وَلا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْراً} الآية.

ذكر ابنُ عباس وغيره من السلف أنَّ هذه أسماء رجال صالحين من قوم نوح، فلما ماتوا عكفوا على قبورهم ثم صوروا تماثيلهم، ثم طال عليهم الأمد فعبدوهم، ذكر هذا البخاري في صحيحه وأهلُ التفسير كابن جرير وغيره.

ومما يبين صحة هذه العلة أنه (صلى الله عليه وسلم) لَعَنَ من يتخذ قبور الأنبياء مساجد، ومعلوم أنَّ قبور الأنبياء لا يكون ترابها نجساً، وقال عن نفسه: «اللَّهمَّ لا تجعل قبري وثناً يُعبد» .

فَعَلِمَ أنَّ نهيه عن ذلك كَنَهْيه عن الصلاة عند طلوع الشمس وعند غروبها سداً للذريعة لئلا يُصلَّى في هذه الساعة، وإنْ كان المصلي لا يصلي إلا لله ولا يدعو إلا الله، لئلا يفضي ذلك إلى دعائها والصلاة لها، وكِلا

---

(١) هذا الحديث رواه الإمام مالك في الموطأ بهذا اللفظ، عن عطاء بن يسار، وعطاء ليس من الصحابة، بل من التابعين، إذاً فحديثه مرسل، ومراسيل التابعين ضعيفة، ولكن ورد الحديث مسنداً مرفوعاً صحيحاً بلفظ: «اللَّهمَّ لا تجعل قبري وثناً»، رواه أحمد بسندٍ قوي.

ومن أراد أنْ يعلم كيف كانت أحوال المشركين في عبادتهم الأوثان، ويعرف حقيقة الشرك الذي ذمه الله وأنواعه، حتى يتبين له تأويل القرآن؛ فلْينظر إلى سيرة النبي (صلى الله عليه وسلم) وأحوال العرب في زمانه، وما ذكره الأزرقي وغيرُه في أخبار مكة من العلماء.

وكان للمشركين شجرة يعلِّقون عليها أسلحتهم ويسمونها (ذات أنواط)، فقال بعض الناس: يا رسول الله اجعلْ لنا ذات أنواط كما لهم ذات أنواط، فقال: «اللهُ أَكْبَرُ! قُلْتُمْ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ كَمَا قَالَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ لِمُوسَى: {اجْعَلْ لَنَا إِلَهاً كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ}، لَتَرْكَبُنَّ سَنَنَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُم»(1)، فأنكرَ (صلى الله عليه وسلم) مجرد مشابهتهم للكفار في اتخاذ شجرة يعكفون عليها معلِّقين عليها أسلحتهم، فكيف بما هو أعظم من ذلك من الشرك بعينه!

إلى أنْ قال: فمن ذلك عدة أمكنة بدمشق، مثل مسجد يُقال له (مسجد الكف) فيه تمثال كف يقال إنه كف علي بن أبى طالب (رضي الله عنه)، حتى هدم الله ذلك الوثن، وهذه الأمكنة كثيرة في البلاد، وفي الحجاز منها مواضع.

---

(1) حديثٌ صحيح، رواه الترمذي وغيرُه.

والعبادة لغير الله أعظم كفراً من الاستعانة بغير الله، فلو ذَبَحَ لغير الله متقرِّباً إليه لحَـرُم وإنْ قال فيه باسم الله، كما قد يفعله طائفة من منافقي هذه الأمة، وإنْ كان هؤلاء مرتدينَ لا تُباح ذبائحُهم بحال، لكن يجتمع في الذبيحة مانعان، وهذا ما يُفعل بمكة وغيرها من الذبح للجن..

انتهى كلام الشيخ، وهو الذي يَنسبُ إليه أعداءُ الدِّين أنه لا يكفِّر المعيَّن!

فانظرْ -أرشدك الله- إلى تكفيره مَن ذبح لغير الله من هذه الأمة، وتصريحه أنَّ المنافق يصير مرتداً بذلك، وهذا في المعيَّن، إذ لا يتصور أنْ تحرم إلا ذبيحة معين.

وقال أيضاً في الكتاب المذكور: وكانت الطواغيت الكبار التي تُشدُّ إليها الرحالُ ثلاثة: (اللات، والعزَّى، ومناة)، وكلُّ واحد منها لِمصر من أمصار العرب، فكانت اللات لأهل الطائف، ذكروا أنه كان في الأصل رجلاً صالحاً يلتُّ السَّوِيقَ للحاج، فلما مات عكفوا على قبره، وأما العزى فكانت لأهل مكة قريباً من عرفات، وكانت هناك شجرة يذبحون عندها ويدعون، وأما مناة فكانت لأهل المدينة وكانت حذو قديد من ناحية الساحل.

وفي الصحيحين «أَنَّ بَعْثَ النَّارِ مِنْ كُلِّ أَلْفٍ تِسْعَةٌ وَتِسْعِينَ وتِسْعَمِائَة»، وفي الجنة واحد من كل ألف، ولـمَّا بكوا من هذا لـمَّا سمعوه؛ قال (صلى الله عليه وسلم): «إنها لم تكن نُبُوَّة قطُّ إلا كان بين يديها جاهِليَّة، فَيُؤْخَذُ الْعَدَدُ مِنَ الْجَاهِلِيَّةِ، فَإِنْ تَمَّتْ، وَإِلاَّ كَمُلَتْ مِنَ الْمُنَافِقِين» [قال الترمذي: حَسَنٌ صحيح].

فإذا تأمَّلَ الإنسانُ ما في هذا الحديث من صفة بدء الإسلام، ومن اتَّبع الرسول (صلى الله عليه وسلم) إذ ذاك، ثم ضمَّ إليه الحديث الآخر الذي في صحيح مسلم أنه (صلى الله عليه وسلم) قال: «بَدَأَ الْإِسْلَام غَرِيبا وَسَيَعُودُ غَرِيبا كَمَا بَدَأَ»؛ تبيَّن له الأمر إنْ هداه الله وانزاحتْ عنه الحجَّة الفرعونية: {فَمَا بَالُ الْقُرُونِ الْأُولَى}، والحجـة القرشية {مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي الْمِلَّةِ الْآخِرَةِ}.

وقال أبو العباس -في كتاب (اقتضاء الصراط المستقيم) في الكلام على قوله تعالى: {وَمَا أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ الله}-: ظاهره أنَّ ما ذُبح لغير الله سواء لُفظ به أو لم يلفظ؛ حرام، وتحريم هذا أظهر من تحريم ما ذبحه النصراني للحم وقال فيه باسم المسيح وغيره، كما أنَّ ما ذبحناه نحن متقرِّبين به إلى الله أزكى مما ذبحناه للَّحم وقلنا عليه باسم الله، فإنَّ عبادة الله بالصلاة والنسك له أعظم من الاستعانة باسمه في فواتح الأمور،

المطلب، فما عذر من ادَّعى اتِّباع الأنبياء وبَلَغَه عنهم ما بلغه وعنده من يعرض عليه التعليم، ولا يرفع بذلك رأساً؟! فإنْ حضر أو سمع فكما قال تعالى: {مَا يَأْتِيهِم مِّن ذِكْرٍ مِّن رَّبِّهِم مُّحْدَثٍ إِلَّا اسْتَمَعُوهُ وَهُمْ يَلْعَبُونَ، لاهِيَةً قُلُوبُهُمْ}.

وفيه من العبر أيضاً أنه لما قال: أرسلني الله، قال: بأي شيء أرسلك؟ قال: بكذا وكذا، فتبيَّنَ أنَّ زبدة الرسالة الإلهية والدعوة النبوية، هو توحيد الله بعبادته وحده لا شريك له وكسر الأوثان، ومعلوم أنَّ كسرها لا يستقيم إلا بشدَّة العداوة وتجريد السيف، فتأمَّل زبدة الرسالة.

وفيه أيضاً أنه فَهِمَ المراد من التوحيد، وفَهِمَ أنه أمر كبير غريب، ولأجل هذا قال: من معك؟ قال: حرٌّ وعبد، فأجابه أنَّ جميع العلماء والعباد والملوك والعامة مخالفون له ولم يتبعه على ذلك إلا من ذكر، فهذا أوضح دليل على أنَّ الحق قد يكون مع أقل القليل وأنَّ الباطل قد يملأ الأرض.

ولله درُّ الفُضيل بن عياض حيث يقول: "لا تستوحش من الحق لقلة السالكين، ولا تغتر بالباطل لكثرة الهالكين".

وأحسن منه قوله تعالى: {وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُ فَاتَّبَعُوهُ إِلَّا فَرِيقاً مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ}.

له صمداً، ولهذا يُنهى عن الصلاة إلى ما عبد من دون الله في الجملة، ولهذا نُهي عن السجود بين يدي الرجل لما فيه من مشابهة السجود لغير الله.. انتهى كلامه.

فلْيتأمل المؤمن الناصح لنفسه ما في هذا الحديث من العِبَر، فإنَّ الله سبحانه وتعالى يقصُّ علينا أخبار الأنبياء وأتباعهم ليكون للمؤمن من المستأخرينَ عبرة فيقيس حاله بحالهم، وقصَّ قصص الكفار والمنافقين لتجتنب من تلبَّس بها أيضاً.

فممَّا فيه من الاعتبار أنَّ هذا الأعرابي الجاهلي لـمَّا ذُكر له أنَّ رجلاً بمكة يتكلم في الدين بما يخالف الناس؛ لم يصبر حتى ركب راحلته، فقَدِم عليه وعَلِم ما عنده، لِما في قلبه من محبة الدين والخير، وهذا فُسِّر به قوله تعالى: ﴿وَلَوْ عَلِمَ اللهُ فِيهِمْ خَيْراً﴾ أي حرصاً على تعلُّم الدين ﴿لَأَسْمَعَهُمْ﴾ أي لأفهمهم، فهذا يدل على أنَّ عدم الفهم في أكثر الناس اليوم عدلٌ منه سبحانه، لِما يعلم في قلوبهم من عدم الحرص على تعلُّم الدين.

فتبيَّنَ أنَّ من أعظَم الأسباب الموجبة لكون الإنسان من شرِّ الدواب هو عدم الحرص على تعلُّم الدين، فإذا كان هذا الجاهلي يطلب هذا

---

(١) اقتضاء الصراط المستقيم لمخالفة أصحاب الجحيم، لابن تيمية.

عَلَيهِ فقلتُ: يَا رَسُول الله أَتَعرِفُني؟ قَالَ: «نعَمْ، أنْتَ الَّذِي لَقِيْتَنِي بمكَّةَ» قَالَ: فقلتُ: يَا رَسُول الله، أخبرني عَمَّا عَلَّمَكَ الله وأَجْهَلُهُ، أخْبِرْنِي عَنِ الصَّلاَةِ؟ قَالَ: «صَلِّ صَلاَةَ الصُّبحِ، ثُمَّ اقْصُرْ عَنِ الصَّلاَةِ حَتَّى تَرْتَفِعَ الشَّمْسُ قِيدَ رُمْحٍ، فَإِنَّهَا تَطْلُعُ حِينَ تَطلعُ بَيْنَ قَرْنَيْ شيطَان، وَحينَئِذٍ يَسجُدُ لَهَا الكُفَّارُ، ثُمَّ صَلِّ فَإِنَّ الصلاَةَ مَشْهُودَةٌ مَحْضُورةٌ حَتَّى يَسْتَقِلَّ الظِّلُّ بالرُّمْحِ، ثُمَّ اقْصُرْ عَنِ الصَّلاةِ، فَإِنَّهُ حينئذ تُسْجَرُ جَهَنَّمُ، فإذَا أَقبَلَ الفَيْءُ فَصَلِّ، فَإنَّ الصَّلاَةَ مَشْهُودَةٌ مَحْضُورَةٌ حَتَّى تُصَلِّيَ العصرَ، ثُمَّ اقْصرْ عَنِ الصَّلاةِ حَتَّى تَغْرُبَ الشَّمْسُ، فإنَّهَا تَغْرُبُ بينَ قَرْنَيْ شَيطَانٍ، وَحِينَئذٍ يَسْجُدُ لَهَا الكُفَّارُ»، وذكر الحديث.

قال أبو العباس[1] (رحمه الله تعالى): فقد نهى النبي (صلى الله عليه وسلم) عن الصلاة وقت طلوع الشمس ووقت غروبها معللاً بأنها تطلع وتغرب بين قرني شيطان، وأنه حينئذ يسجد لها الكفار، ومعلوم أنَّ المؤمن لا يقصد السجود إلا لله، وأكثر الناس قد لا يعلمون أنَّ طلوعها وغروبها بين قرني شيطان، ولاِ أنَّ الكفار يسجدون لها، ثم أنه (صلى الله عليه وسلم) نهى عن الصلاة في هذا الوقت حسماً لمادة المشابهة، ومن هذا الباب أنه إذا صلى إلى عود أو عمود جعله على حاجبه الأيمن ولم يصمد

(١) هو شيخ الإسلام أبو العبَّاس تَقِيُّ الدِّين أَحْمَدُ بن عَبْدِ الحَلِيم بن عَبْد السَّلَام بن تَيْمِيَّةَ الحَرَّانِي ثُمَّ الدِّمَشْقِي، المولود سنة ٦٦١ هـ والمتوفى سنة ٧٢٨ هـ (قَدَّسَ اللهُ رُوحَه).

بسم الله الرحمن الرحيم

قال الشيخ محمد بن عبد الوهَّاب (رحمه الله):

روى مسلمٌ في صحيحه عن عمرو بن عبسة السلمي (رضي الله عنه) قال: كُنْتُ وأَنَا في الجاهِلِيَّةِ أظُنُّ أنَّ النَّاسَ عَلَى ضَلالَةٍ، وَأَنَّهُمْ لَيْسُوا عَلَى شَيْءٍ، وَهُمْ يَعْبُدُونَ الأَوْثَانَ، فَسَمِعْتُ بِرَجُلٍ بِمَكَّةَ يُخْبِرُ أخْباراً، فَقَعَدْتُ عَلَى رَاحِلَتِي، فَقَدِمْتُ عَلَيهِ، فإِذَا رسولُ الله (صلى الله عليه وسلم) مُسْتَخْفِياً، جُرَآءُ عَلَيهِ قومُهُ، فتَلَطَّفْتُ حَتَّى دَخَلْتُ عَلَيهِ بمَكَّةَ، فَقُلْتُ لَهُ: مَا أَنْتَ؟ قَالَ: «أنا نَبيٌّ» قُلْتُ: وما نبيٌّ؟ قَالَ: «أَرْسَلَنِي الله» قُلْتُ: وبأيِّ شَيْءٍ أرْسَلَكَ؟ قَالَ: «أَرْسَلَنِي بِصِلَةِ الأَرْحَامِ، وَكَسْرِ الأَوْثَانِ، وَأَنْ يُوَحَّدَ اللهُ لا يُشْرَكُ بِهِ شَيْءٌ» قُلْتُ له: فَمَنْ مَعَكَ عَلَى هَذا؟ قَالَ: «حُرٌّ وَعَبْدٌ» ومعه يَوْمَئِذٍ أَبُو بكرٍ وبلالٌ (رضي الله عنهما)، قُلْتُ: إنِّي مُتَّبِعُكَ، قَالَ: «إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ ذلِكَ يومَكَ هَذَا، ألا تَرَى حَالي وحالَ النَّاسِ؟ وَلَكِنِ ارْجِعْ إِلَى أَهْلِكَ فَإِذَا سَمِعْتَ بِي قَدْ ظَهَرْتُ فَأْتِنِي» قَالَ: فَذَهَبْتُ إِلَى أَهْلِي وقَدِمَ رَسُول الله (صلى الله عليه وسلم) المَدِينَةَ وكنتُ في أهلي فجعلتُ أتخبَّرُ الأخبار وأسأل الناس حين قدم المدينة حَتَّى قَدِمَ نَفَرٌ مِنْ أَهْلِي المَدِينَةَ، فقلتُ: مَا فَعَلَ هَذَا الرَّجُلُ الَّذِي قَدِمَ المَدِينَةَ؟ فقالوا: النَّاس إِلَيهِ سِرَاعٌ، وَقَدْ أرادَ قَومُهُ قَتْلَهُ، فلَمْ يَسْتَطِيعُوا ذلِكَ، فقَدِمْتُ المدينةَ، فَدَخَلْتُ

وجه دعوة التوحيد، فجمع بين التوحيد والجهاد، حتى صار إمامَ عصره، طهَّر الله على يديه البلادَ من الشرك الذي وقع فيه كثيرٌ من المسلمين آنذاك، وجدَّد به سبحانه التوحيد الذي كاد يندرس، فهو ممَّن نحسبُه يَصْدُقُ عليه قولُ الصادق المصدوق (صلوات الله وسلامه عليه): «إنَّ الله تعالى يَبْعَثُ لِهذِهِ الأُمَّةِ على رَأسِ كلِّ مائَةِ سَنَةٍ مَنْ يُجَدِّدُ لها دِينَها»[1].

فحريٌّ بنا اليوم أنْ نعيدَ نشر هذه الرِّسالة القيِّمة ونَبُثَّ تلك العقيدة الصافية، عقيدة التوحيد الخالص التي تبنَّاها ودعا لها وقاتل لأجلها الشيخُ ابنُ عبد الوهَّاب (رحمه الله)، وتابعه في ذلك مِنْ بعده أبناؤُه وأحفادُه، أئمة الدَّعوة النَّجدية (رحمهم الله أجمعين).

هذا؛ وإنَّا لَنحمدُ الله تعالى أنْ يسَّر لنا طباعة (المفيد المستفيد)، ونشكره سبحانه أنْ شرَّفنا بنشر ما جدَّده الشيخُ محمد من عقيدة التوحيد، والتي ما فَتِئَ الطواغيتُ وأتباعُهم يحاربونها باسم (الوهابية، والتكفيرون، والخوارج،...) منذ انطلاقتها الأولى وإلى وقتها هذا، ولكنْ أنَّى لهم طمسُ نورِ التوحيد؛ وقد صار للإسلام اليومَ دولةٌ على منهاج النُّبوَّة، تحرسُ حِمى التوحيد وتحمي دُعاته.

---

(١) حديثٌ صحيح، رواه أبو داوود وغيرُه.

مُقَدِّمَة

الحمد لله، والصلاة والسلام على رسول الله، وعلى آله وصحبه ومن والاه، أما بعد:

فهذه رسالةٌ في التوحيد للشيخ محمد بن عبد الوهَّاب (1) باسم (مفيد المستفيد في كفر تارك التوحيد) كتبَها (رحمه الله) عام ١١٦٧ هـ لـمَّا ارتدَّ أهلُ حُرَيْمِلَاء (2) وارتابَ بعضُ مَنْ يدَّعي العلم في تكفيرِهم.

وهي رسالةٌ كسائر رسائله (قدَّس الله روحه) لا تحتاج إلى من يقدِّم لها ويثني عليها؛ فبمجرد ما يتصفَّحُها القارئُ يحكم عليها بالجودة وغزارة العلم، ولا سيما وأنها صادرة من إمامٍ مجدِّد، كرَّس حياته في بيان التوحيد الذي جاءت به الرسل، ونزلت به الكتب، وبيان ما يجبُ لله تعالى على عباده من حقِّ العبودية وإخلاص العبادة بكلِّ أنواعها له سبحانه.

وقد حاربَ الشيخُ محمد الشركَ والوثنيةَ والبدعَ والخرافاتِ بجميع أشكالها، في داخل الجزيرة العربية وخارجها، وجاهدَ كلَّ مَنْ وقف في

---

(١) هو الإمام المجدِّد أبو عبد الله محمد بن عبد الوهاب بن سليمان بن علي التميمي النجدي المولود سنة ١١١٥ هـ في بلدة العُيَيْنة التي تقع الآن شمال الرِّياض، والمتوفى سنة ١٢٠٦ هـ (رحمه الله وأسكنه فسيح جنَّاته).

(٢) حُرَيْمِلَاء: هي منطقة من مناطق هضبة نجد، تقع وسط الجزيرة العربية، وهي الآن تابعة للرِّياض.

مفيد المستفيد
في
كفر تارك التوحيد

للشيخ

محمد بن عبد الوهاب (رحمه الله)

المتوفى سنة ١٢٠٦ هـ

مُفِيدُ المُسْتَفِيد

فِي كُفْرِ تَارِكِ التَّوْحِيد

للإمام محمد بن عبد الوهاب التميمي رحمه الله

(١١١٥ - ١٢٠٦هـ)

ISBN 978-6-0573323-6-3